

Människohandel för sexuella och andra ändamål

Lägesrapport 21

Polismyndigheten rapport för 2019

Nationella operativa avdelningen

Utgivare: Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, Box 12256, 102 26 Stockholm
Diariernr. A014.885/2020 sak nr 429
Omslagsfoto: Polismyndigheten
Datum: 2020-11-24

Lägesrapport 21

Människohandel för sexuella och andra ändamål

Polismyndigheten överlämnar här rapporten *Människohandel för sexuella och andra ändamål – lägesrapport 21* avseende 2019.¹ Lägesrapporten ger Polismyndighetens bild av hur människohandelns omfattning och utbredning i Sverige har förändrats sedan 2018.

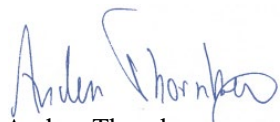
Rapporten bygger främst på förundersökningar och domar som berör människohandel och därtill relaterad brottslighet, men också på information från myndigheter och frivilligorganisationer i Sverige och i viss mån internationellt. Den är framför allt avsedd för regeringen, berörda enheter inom Polismyndigheten, rättsväsendets myndigheter och myndigheter i allmänhet. Den innehåller även information som kan vara användbar för frivilligorganisationer, forskare och för allmänheten.

Rapporten har utarbetats av kriminalkommissarie Kajsa Wahlberg, som är ansvarig för Polismyndighetens uppdrag som Sveriges nationella rapportör i frågor som rör människohandel. Den svenska nationella rapportören tillsattes 1998 och Sverige var därmed först ut bland EU:s medlemsstater med att utse en nationell rapportör med anledning av den s.k. Haagdeklarationen².

Polismyndighetens roll som nationell rapportör innebär att varje år i en skrivelse till regeringen redogöra för omfattningen av människohandel till, i och genom Sverige samt lämna förslag på hur människohandeln kan förebyggas och bekämpas. En årlig rapportering görs även till EU-kommissionen som i sin tur rapporterar regelbundet till Europaparlamentet. Arbetet som nationell rapportör innebär också att informera om hur Sverige arbetar för att förebygga och bekämpa människohandel för alla ändamål och prostitution samt att leda och utveckla det kompetenshöjande arbetet inom Polismyndigheten rörande frågor om människohandel.

De nationella rapportörernas uppdrag finns beskrivna i EU-direktivet³ om förebyggande och bekämpande av människohandel samt skydd och stöd till brottsoffer. Sedan 2009 finns det ett informellt nätverk⁴ för nationella rapportörer inom EU, och nätverket möts två gånger per år.

POLISMYNDIGHETEN

Anders Thornberg
Rikspolischef

¹ Förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten.

² *The Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation* (Hague, April 1997).

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF.

⁴ The EU Network of National Rapporteurs or Equivalent Mechanisms (NREMs).

Innehåll

1	Sammanfattning	5
2	Inledning	7
2.1	Syftet med denna rapport.....	8
3	Brottsutvecklingen.....	9
3.1	Människohandel – inhämtning av information	9
3.1.1	Domar om människohandel för sexuella ändamål	11
3.1.2	Arenor för köp av sexuell tjänst.....	14
3.1.3	Offer för människohandel för sexuella ändamål under 2019	20
3.1.4	Profiler: förövare och organiserade brottsnätverk.....	23
3.1.5	Identifiering av och stöd till personer utsatta för människohandel	26
3.2	Människohandel för andra ändamål än sexuella	30
3.2.1	Anmälda och lagförda brott.....	30
3.2.2	Tvångsarbete och arbetskraftsexploatering.....	32
3.2.3	Människohandel för tiggeri	39
3.2.4	Människoexploatering	44
3.3	Handel med barn för sexuella och andra ändamål	47
3.3.1	Människohandel med barn för sexuella ändamål	49
3.3.2	Människohandel med barn för andra ändamål än sexuella	50
3.3.3	Ensamkommande barn	53
3.3.4	Människohandel och barnäktenskap	55
3.4	Sexuella övergrepp på barn under 18 år utanför Sveriges gränser.....	56
3.4.1	Rättsfall om sexuellt våld mot/ sexuell exploatering av barn	58
4	Nationella operativa avdelningens arbete mot människohandel.....	61
4.1	Nationella operativa avdelningens organisation och uppdrag	61
4.2	Arbetet mot människohandel	63
4.2.1	Utveckling av kompetenshöjande insatser och samverkan	63
4.2.2	Utveckling av det operativa arbetet	66
4.2.3	Internationellt polissamarbete	68
4.2.4	Deltagande i samverkan mot osund konkurrens	69
5	Polismyndighetens roll som nationell rapportör	71
6	Analys och förslag till åtgärder	74
6.1	Alla former av människohandel.....	74
6.2	Människohandel för tvångsarbete	83
6.3	Handel med barn för olika ändamål.....	84
Bilaga 1	– Inrapportering från polisregionerna.....	86
Bilaga 2	– Lagstiftning på området	128
Bilaga 3	– Domar om människohandel och därtill relaterade brott	134
Bilaga 4	– Anmälda brott under 2017–2019	145

1 Sammanfattning

Människohandel och sexköpsrelaterade brott

Under 2019 uppgick det totala antalet anmälda brott avseende alla former av människohandel till 276, vilket är en ökning med 29 procent jämfört med 2018, då 214 brott anmäldes. Under samma jämförelseperiod minskade antalet anmälda brott om koppleri, grovt koppleri och köp av sexuell tjänst med 13 procent, från 1 030 anmälda brott under 2018 till 897 anmälda brott 2019. Under 2019 kom de flesta offer för koppleri och människohandel för sexuella ändamål från Rumänien och Nigeria.

Det skedde en minskning av antalet lagförda brott avseende människohandel, från 15 (2018) till 3 lagförda brott (2019). Antalet lagförda brott om koppleri och grovt koppleri minskade från 35 brott (2018) till 25 (2019). Med lagförda brott avses samtliga brott som enskilda individer lagförts för.⁵

Minskningen av antalet lagförda brott antas delvis bero på att flera av Polismyndighetens människohandelsgrupper togs i anspråk för att hantera det ökade antalet skjutningar och sprängningar som gjorde att polisen initierade Operation Rimfrost⁶. Den kan också bero på att man i polisregion Stockholm gjorde en omfattande omorganisation av arbetet mot människohandel under hösten 2019. Dessutom lades ökade resurser på att utreda människohandel där offer tvingades begå brottslig verksamhet såsom narkotikabrott och stölder, t.ex. genom en satsning för att komma åt de organiserade brottsnätverken i Göteborg. Satsningen ledde till att ett stort antal personer lagfördes för narkotikabrott medan de initiala misstankarna avsåg människohandel. Flera förundersökningar om människohandel och koppleri pågick vid årets slut och förutsättningarna är goda för att antalet lagförda brott kommer att öka under 2020.

Liksom föregående år ökade informationsinflödet om att prostitution förekom på vissa massagesalonger runt om i landet. De flesta kvinnor som utnyttjades sexuellt i dessa verksamheter kom från Thailand och några enstaka kvinnor från Vietnam.

Polismyndigheten har noterat en fortsatt ökning av s.k. sugardejting⁷ som bedrivs på särskilda dejtingssidor och har också sett att pojkar som annonserats ut på dessa sidor utnyttjas för sexuella ändamål. Under 2019 åtalades en 24-årig man från Irak, bosatt i Sverige, för människohandel och koppleri.⁸ Enligt åtalet rekryterade mannen en 17-årig flicka från Polen i syfte att hon skulle exploateras för sexuella ändamål. Polisen kom i kontakt med flickan då mannen sålde henne för prostitutionsändamål via webbsidorna "sugardaters.com" och "sex-tjejer.se".

⁵ Brottsförebyggande rådet (Brå), *Kriminalstatistik 2019, Personer lagförda för brott – slutlig statistik (2020)*.

⁶ Operation Rimfrost var en nationell särskild händelse som initierades i november 2019 och varade i sex månader. Syftet med insatsen var att bekämpa grova våldsbrott som begås av kriminella gäng.

⁷ Vanligen innebär sugardejting att en äldre man, "sugardad", ger ekonomisk eller annan ersättning till en ung kvinna eller ung man, "sugarbabe", för en sexuell tjänst.

⁸ AM-108717-19, 2019-12-06.

Under 2019 tillämpades för första gången den nya lagstiftningen avseende oäktsam våldtäkt i ett människohandelsärende. Både tingsrätt och hovrätt fällde en man bl.a. för oäktsam våldtäkt i ett ärende avseende människohandel för sexuella ändamål. I målet dömdes också 17 män för köp av sexuell tjänst.⁹

Människohandel för tiggeri och tvångsarbete

Under 2019 skedde en halvering av antalet anmälda brott avseende människohandel för tiggeri jämfört med 2018 (från 36 till 18 anmälda brott). Resultatet förklaras framför allt av en minskning av antalet vuxna personer som utnyttjats för tiggeri. Antalet barn som utnyttjats för tiggeriändamål minskades endast marginellt, från 16 anmälda brott under 2018 till 11 anmälda brott 2019. Offren för dessa brott kom huvudsakligen från Bulgarien. Under 2019 kunde polisen bekräfta att kvinnor som tvingades tigga även tvingades till prostitution och att delta i narkotikaförsäljning.

Under året noterade polisen en ökning av information om att utländska arbetstagare hade utlovats underbetalda arbeten i företag inom vissa branscher såsom bygg-, restaurang- och städbranschen. Antalet anmälda brott om människohandel för tvångsarbete ökade från 24 under 2018 till 42 under 2019. Antalet anmälda brott om människohandel för tvångsarbete med barn ökade marginellt från 5 (2018) till 7 (2019).

Människoexploatering

Under 2019 fälldes för första gången en person för det nya brottet människoexploatering. I detta fall dömdes tingsrätten en 50-årig man till fängelse i åtta månader för människoexploatering.¹⁰ Han dömdes också till att betala skadestånd till två målsäganden, en man och en kvinna från Bangladesh.

Polismyndighetens möjligheter

Polisen har en god förmåga att utreda människohandel för sexuella ändamål och för tiggeri. När det gäller människohandel för tvångsarbete och människoexploatering finns en stor utvecklingspotential med flera utmaningar för rättsväsendet.

De viktigaste framgångsfaktorerna vid utredningar av människohandelsbrott är

- regelbunden kompetenshöjande utbildning av ansvarig personal,
- särskilt avdelade resurser för arbetet,
- ett fungerande underrättelsearbete,
- internetspaning
- en fungerande samverkan med Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen, Migrationsverket, Skatteverket, Arbetsmiljöverket, Jämställdhetsmyndigheten, länsstyrelserna och andra berörda myndigheter, frivilligorganisationer och andra aktörer i samhället såsom hotell- och taxiverksamheter.

⁹ Svea hovrätts dom 2019-07-15 i mål nr B 5624-19.

¹⁰ Norrköpings tingsrätts dom 2019-12-05 i mål nr B 198-19.

2 Inledning

Människohandelsbrottet innefattar ofta situationer där flera personer samverkar, mestadels i olika länder men också inom ett land, för att med hjälp av otillbörliga påtryckningar rekrytera och sedan förmå ett offer att resa från ett ställe till ett annat och där utnyttjas för olika ändamål. Handel med människor är ett globalt växande problem som kräver strategier för att prioritera internationellt samarbete men även omfattande förebyggande och straffrättsliga nationella åtgärder.

FN-organet för narkotikakontroll och förebyggande av brott, UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), konstaterade i en global rapport publicerad 2018 att antalet rapporterade fall av människohandel och antalet dömda människohandlare ökade över hela världen.¹¹ Orsakerna till denna ökning kan vara dels en ökad kunskap om identifiering av offer för människohandel, dels en faktisk ökning av antalet individer som faller offer för människohandel. Den största ökningen av antalet identifierade offer för människohandel noterades framförallt i Asien och USA.

Rapporten visade att den största andelen av människohandelsbrott var inhemsk, dvs. de flesta offer för människohandel utsattes för och identifierades i sina egna hemländer. Till destinationsländerna rekryterades offer där avståndet kunde vara ganska stort mellan destinationsland och offrets ursprungsland. Rapporten pekade i övrigt på att

- de flesta offer för människohandel är kvinnor (49 procent) och flickor (23 procent) och därefter följer män (21 procent) och pojkar (7 procent)
- en övervägande majoritet av offer för människohandel för sexuella ändamål är kvinnor
- en tredjedel av offer för människohandel för tvångsarbete är kvinnor och flickor.

Rapporten visade också att det finns en stor risk för att falla offer för människohandel i situationer där det råder väpnade konflikter och naturkatastrofer på grund av nedsatt rättssäkerhet, tvångsförflyttningar och socioekonomisk utsatthet.

Enligt det Europeiska institutet för jämställdhet, EIGE, är människohandel för sexuella ändamål den vanligaste formen av människohandel inom EU och ska ses som en form av könsbaserat våld som mestadels drabbar kvinnor och flickor.¹² Ungefär 95 procent av de individer som 2016 registrerades som människohandelsoffer inom unionen var flickor och kvinnor. Handel med kvinnor och barn för sexuella och andra ändamål fortsätter att vara en strukturell form av våld mot kvinnor, och medlemsländerna är enligt lag skyldiga att vidta könsspecifika åtgärder för att skydda och stödja offren.

De ekonomiska aspekterna av människohandel för olika ändamål har fått ökad internationell uppmärksamhet under 2019. Ett effektivt sätt att motverka och bekämpa människohandel är

¹¹UNODC:s rapport *Global Report on Trafficking in Persons 2018*.

<https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/glotip.html>.

¹² Se European Institute for Gender Equality (EIGE):s rapport *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*, 17 oktober 2018. Länk: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/trafficking-for-sexual-exploitation-a-gendered-crime_en.

att följa de finansiella spår som människohandlare lämnar, samt att samarbeta med finansiella institutioner för att spåra den vinst som människohandlarna ofta investerar i länder med mer generösa regler om penningtvätt.

I november 2019 publicerade OSSE¹³ en resurshandbok för att höja medvetenheten om det strategiska värdet av att genomföra finansiella undersökningar med resurser från OSSE-länderna.¹⁴ Dessutom är ändamålet att skapa ett mer harmoniserat tillvägagångssätt som kan bidra till att integrera finansiella utredningar i hela OSSE-regionen.

Under 2016–2018 var nationella operativa avdelningen (Noa) tillsammans med Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten projektledare för ett människohandelsprojekt som bedrevs av det internationella revisorsnätverket ALEFA (Association of Law Enforcement Forensic Accountants) vid Europol. Projektet syftade till att utveckla finansiell utredningsmetodik inom människohandelsområdet. Projektet resulterade bland annat i en handbok för hur rättsväsendet bör bedriva finansiella utredningar inom människohandelsutredningar. Handboken ska fungera som ett praktiskt metodstöd inom människohandelsutredningar inom hela EU och publicerades i december 2018.¹⁵

2.1 Syftet med denna rapport

Årets lägesrapport ger Polismyndighetens bild av läget under 2019 rörande människohandel och därtill relaterad brottslighet till, i och genom Sverige, samt rörande hur omfattningen och utbredningen har förändrats sedan föregående års lägesrapport. Rapporten innehåller även information om svenska medborgares sexuella övergrepp på barn utanför Sveriges gränser.

I separata bilagor redovisas:

- polisregionernas inrapporteringar till Noa
- gällande svensk lagstiftning på området
- domar och information kring offer, förövare och påföljder som rör olika former av människohandel, koppleri, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn
- statistik över antalet anmälda och lagförda brott.

¹³ Organisationen för Säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) består av 57 medlemsländer. Ett viktigt fokusområde för medlemsländerna är att motverka och bekämpa människohandel. Länk: <http://www.osce.org/cthb>.

¹⁴ OSCE, *Following the Money: Compendium of Resources and Step-by-step Guide to Financial Investigations Into Trafficking in Human Beings* (2019). Länk: https://www.osce.org/files/f/documents/f/5/438323_0.pdf

¹⁵ ALEFA, *Trafficking in Human Beings (THB) Financial Investigation Handbook* (2018). http://www.alefa.eu/ckeditor_uploads/files/165804-ALEFA-E-Publication-updated-14%2003%2019%20v%20edit%20with%20NO%20contacts.pdf.

3 Brottsutvecklingen

3.1 Människohandel – inhämtning av information

Den nationella rapportören i frågor som rör människohandel och Noas underrättelseenhet inhämtar regelbundet information om grupper och individer som är ansvariga för olika former av människohandel och därtill relaterade brott. Informationen kommer bl.a. från svensk och utländsk polis, den europeiska polisorganisationen Europol, frivilligorganisationer, allmänheten, Migrationsverket och andra myndigheter.¹⁶ Denna information, och de förundersökningar som bedrevs under 2019, visar att människohandel för sexuella ändamål inte bara var ett storstadsfenomen utan även förekom på mindre orter runt om i Sverige.

Anmälda och lagförda brott

Under 2019 anmäldes totalt 276 brott som rörde människohandel för sexuella och andra ändamål, och sju åtal väcktes. Dessutom anmäldes 133 brott om koppleri och 764 brott om köp av sexuell tjänst. Under samma period lagfördes 3 brott rörande människohandel för sexuella och andra ändamål.¹⁷ Dessutom lagfördes 4 brott rörande grovt koppleri och 21 rörande koppleri. Slutligen lagfördes 346 brott rörande köp av sexuell tjänst och 192 brott rörande köp av sexuell handling av barn under 18 år. Ytterligare förundersökningar om människohandel, koppleri och köp av sexuell tjänst pågick vid årets slut och förväntas leda till fällande domar under 2020.

Detta kan jämföras med situationen under 2018, då det anmäldes 214 brott om människohandel för sexuella och andra ändamål och där 29 åtal väcktes och 15 brott lagfördes. Dessutom anmäldes 182 brott om koppleri och där lagfördes 3 brott om grovt koppleri och 32 om koppleri. Slutligen anmäldes 848 brott om köp av sexuell tjänst och 131 brott om köp av sexuell handling av barn. Samma år lagfördes 329 brott rörande köp av sexuell tjänst och 60 brott rörande köp av sexuell handling av barn under 18 år.

Under 2019 fick 270 män som köpte sexuella tjänster betala dagsböter där majoriteten av männen, 221 stycken, var mellan 45 år och 64 år.

¹⁶ Information kommer också från hotellpersonal som ett resultat av polisens utbildning av sådan personal.

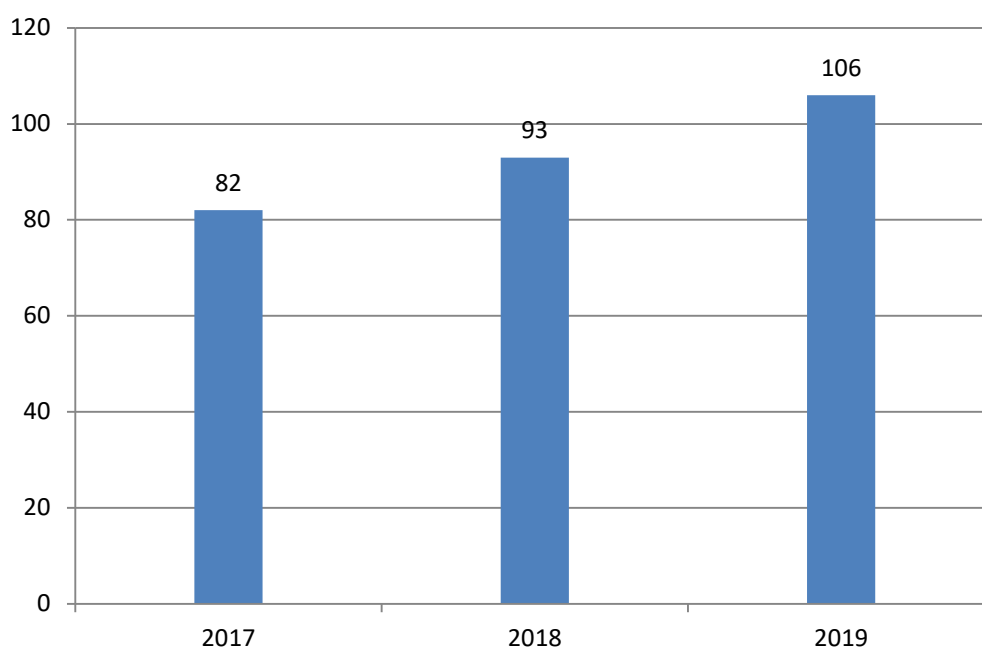
¹⁷ Statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) 2019. Tabell 405 (Antalet lagförda brott efter lagföringstyp och ålder).

Anmälda brott om människohandel begås ibland i ett annat land än Sverige

Under 2019 stod Migrationsverket för en stor del av anmälningarna av de människohandelsbrott som redovisas genom Brottsförebyggande rådets (Brå) statistik. I polisregion Stockholm stod Migrationsverket för 60 procent av de anmälda brotten om människohandel för sexuella ändamål. Detta beror med all sannolikhet på att Migrationsverket under de senaste åren har genomfört utbildning för att underlätta för handläggarna att identifiera offer för människohandel. Utbildningen utvecklades ursprungligen eftersom kriminella grupperingar som bedriver människohandel för sexuella och andra ändamål allt oftare riktar sitt intresse mot människor på flykt, mestadels flickor och kvinnor, som tvingas till prostitution för att kunna betala människosmugglare för resan till Sverige.

Närmare 25 procent av det totala antalet människohandelsoffer för sexuella ändamål som Migrationsverket identifierade under 2019 uppgav att brotten hade begåtts i ett annat land än Sverige. Exempel på länder där brotten begicks var Tyskland, Italien, Danmark, Grekland, Bulgarien, Belgien, Nigeria och Ryssland. Brott som begås utomlands kan vara svåra att utreda i Sverige. När analyser görs av antalet anmälda brott om människohandel i den officiella kriminalstatistiken är det viktigt att ha i åtanke att det inte är ovanligt att anmälda människohandelsbrott begås utomlands.

Människohandel för sexuella ändamål – antal anmälda brott

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå) 2019

En ökning av antalet anmälda brott om människohandel för sexuella ändamål och en minskning av antalet anmälda brott om koppleri under 2019

Under 2019 skedde en ökning av antalet anmälda brott rörande människohandel för sexuella ändamål med vuxna till 94 jämfört med 79 under 2018. Under 2019 väcktes 4 åtal om människohandel för sexuella ändamål med vuxna jämfört med 2018 då 2 åtal väcktes.

Antalet anmälda brott om människohandel för sexuella ändamål med barn minskade däremot till 12 jämfört med 14 under 2018. Under 2019 väcktes, liksom under 2018, 1 åtal om människohandel för sexuella ändamål med barn.

Antalet anmälda brott rörande koppleri minskade till 133 jämfört med 182 under 2018. Koppleri är ett brott som sällan anmäls till polisen men vars förundersökningar polisen oftast själv initierar. Människohandel är däremot ett brott som ofta anmäls till polisen av utomstående aktörer som t.ex. Migrationsverket, socialtjänsten, frivilligorganisationer eller allmänheten. Minskningen av antalet anmälda brott om koppleri kan härledas till polisregionerna Stockholm, Väst och Syd och kan delvis förklaras av organisatoriska förändringar inom polisen, men också av omprioriteringar. Vid sådana omprioriteringar har resurser flyttats från människohandelsgrupperna för att biträda i utredningar av andra grova våldsbrott. Det behöver alltså inte röra sig om en faktisk minskning av antalet koppleribrott, utan det är snarare en effekt av hur polisens resurser har använts.

3.1.1 Domar om människohandel för sexuella ändamål

Flertalet lagföringar som rör prostitutionsverksamheter resulterar fortfarande i domar om koppleri eller grovt koppleri snarare än människohandel, även om offren kommer från andra länder eller har förts från en plats i Sverige till en annan. Det kan bero på att människohandelslagstiftningen är svårtolkad med en hög bevisröskel.¹⁸

För att undvika långa straff har förövarna under de senaste åren dessutom förändrat sina tillvägagångssätt. I stället för att bruka direkt våld och hot mot kvinnorna utövar förövarna makt över offren genom att använda utstuderade psykologiska metoder som normaliserar det fysiska och sexuella våld och den känslomässiga kontroll som förövarna ofta utsätter offren för.¹⁹ Dessa är effektiva sätt som förövarna använder för att knyta offren till sig, dominera dem och göra dem känslomässigt beroende, vilket i sin tur kan resultera i att offren blir lojala mot förövarna och mindre benägna att vittna emot dem i en rättsprocess.

Under 2019 lagfördes 3 brott om människohandel för sexuella ändamål. Dessutom lagfördes 4 brott rörande grovt koppleri och 21 rörande koppleri.

¹⁸ Se rekommendation i avsnitt 6.1 under rubriken *Få fällande domar om människohandel*.

¹⁹ <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/valdets-uttryck-och-mekanismer/>

Friande dom om människohandel för sexuella ändamål och grovt koppleri

I detta fall friades ett par, en 36-årig kvinna och en 37-årig man från Rumänien, från åtal om människohandel för sexuella ändamål, människoexploatering och grovt koppleri.²⁰

Enligt åklagaren hade paret bland annat rekryterat och transporterat en ung rumänsk kvinna till Sverige under falska förespeglingar om att hon skulle få arbeta som bärplockare. På plats i Sverige informerade paret henne om att arbetet istället skulle bestå av att sälja sexuella tjänster och att tigga.

Paret förmedlade sexköpande män till kvinnan och tvingade henne att tigga utanför olika matvaruaffärer. De tog också hennes intäkter från tiggeriaktiviteterna och försäljningen av de sexuella tjänsterna och gav henne mat från en container.

Åtalet byggde i stort sett på de uppgifter som kvinnan lämnade. Åklagaren åberopade viss stödbevisning i form av bilder och filmer men polisen hade inte bedrivit någon spaning i ärendet. Tingsrätten ansåg inte att åklagaren lyckades bevisa att paret utnyttjat kvinnans utsatta belägenhet. Det ansågs inte heller bevisat att paret exploaterat kvinnan för sexuella ändamål och/eller tiggeri eller haft sådant syfte. Åtalet ogillades därför i sin helhet.

Åklagaren överklagade domen till hovrätten som gick på tingsrättens linje och avslog åklagarens yrkande.²¹

I målet dömde tingsrätten en 48-årig man till 80 dagsböter för att han köpt en sexuell tjänst av den unga rumänska kvinnan. Tingsrätten satte antalet dagsböter högre än i normalfallet, 50–60 dagsböter, eftersom det måste ha varit uppenbart för mannen att den sexuella tjänsten tillhandahölls av en person som befann sig i en särskilt utsatt situation.

Fällande dom om människohandel för sexuella ändamål

I detta mål dömde Uppsala tingsrätt två män från Rumänien för människohandel.²² Den ene, som också dömdes för olaga hot och dopningsbrott, dömdes till fängelse i tre år och fyra månader samt tio års utvisning. Den andre dömdes till fängelse i två år och tio månader samt tio års utvisning. De ålades också att gemensamt betala 155 000 kr i skadestånd till målsäganden.

Målsäganden var en 18-årig kvinna från Rumänien som kom från socialt utsatta förhållanden i hemlandet. Ärendet initierades efter att polisen bedrivit en viss tids spaning och därefter gjorde ett tillslag i en lägenhet där 18-åringen tillfälligt utnyttjades för prostitutionsändamål. De två rumänska gärningsmännen befann sig också i lägenheten vid tillslaget.

Målsäganden hade lärt känna den ene mannen, som då var 21 år, via Facebook och inlett en kärleksrelation med honom. Den 21-årige mannen och den andre gärningsmannen, som var 30 år, förmådde målsäganden att följa med till Sverige där hon skulle erbjuda sexuella tjänster mot betalning. Den 30-årige mannen lade ut annonser med poseringsbilder på målsäganden på olika webbsidor/eskortsidor. Han hanterade även alla kontakter med de

²⁰ Jönköpings tingsrätts dom 2019-07-12 i mål nr B 1479-19.

²¹ Göta hovrätts dom 2020-03-26 i mål B 2387-19.

²² Uppsala tingsrätts dom 2019-04-26 i mål nr 4530-18.

sexköpande männen via sms, eftersom målsäganden inte kunde kommunicera på svenska eller engelska. Under tre veckor tog målsäganden emot ett stort antal sexköpare i Sverige. Hon fick inte behålla eller själv disponera över någon del av de intjänade pengarna, och förväntades betala av en skuld till förövarna innan hon kunde få behålla vinsterna av prostitutionen. Den påstådda skulden växte under tiden i Sverige och användes emot henne när hon ville sluta eller återhämta sig mellan övergreppen. Tingsrätten bedömde att det fanns tillförlitligt stöd i utredningen för att de misstänkta männen utsatt kvinnan för ett hotfullt, kränkande och kontrollerande beteende. I målet dömdes också 17 män för köp av sexuell tjänst.

Tingsrätten dömde dessutom en av männen till ett års fängelse för oaktsam våldtäkt samt kränkande fotografering. Han ålades också att betala 60 000 kr till målsäganden i skadestånd. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning avseende oaktsam våldtäkt, men sänkte straffet till åtta månaders fängelse.²³ Straffen för människohandel avseende de två huvudmännen ändrades inte av hovrätten.

Sexköpare dömd för oaktsam våldtäkt

Detta var första gången den nya lagstiftningen avseende oaktsam våldtäkt, som trädde i kraft 1 juli 2018, användes i ett människohandelsärende. Lagstiftningen gör det möjligt att döma någon för våldtäkt om det har kommit till uttryck i ord, handling eller på annat sätt att den andra personen inte deltar frivilligt i samlag, eller utifrån kränkningens allvar jämförbar sexuell handling. Dessutom är det nu möjligt att döma någon för oaktsam våldtäkt. Det innebär att en person som genomför samlag eller motsvarande sexuell handling med någon som personen anar kan vara i en sådan utsatt situation att den inte deltar frivilligt, kan dömas för oaktsam våldtäkt.

I det aktuella fallet hade den sexköpande mannen, efter ett andra tillfälle då han köpt sexuella tjänster av 18-åringen, skrivit ett omdöme på den eskortsida där kontakten etablerades. Där konstaterade han att han misstänkte att den unga kvinnan hade utsatts för människohandel. Tingsrätten pekade på att den filmupptagning som mannen gjorde visade att han inte hade känt några tveksamheter att utföra de sexuella handlingarna trots att han anade att 18-åringen inte deltog i dessa av fri vilja. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning avseende oaktsam våldtäkt, men sänkte straffet till åtta månaders fängelse.

Ytterligare en dom om människohandel för sexuella ändamål avkunnades under 2019. I det fallet var offret ett barn under 18 år. Domen var den första i sitt slag av s.k. inhemsk människohandel, dvs. inget gränsöverskridande moment hade ägt rum. Ärendet redovisas i avsnitt 3, *Människohandel med barn för sexuella ändamål*.

²³ Svea hovrätts dom 2019-07-15 i mål nr B 5624-19.

3.1.2 Arenor för köp av sexuell tjänst

Prostitution inom kroppsvårdsverksamheter

Under den senaste tioårsperioden har antalet massagesalonger och andra verksamheter för kroppsvård i Sverige ökat kraftigt. De är mestadels koncentrerade till storstäderna, men förekommer även i mindre städer.

Det bör understrykas att majoriteten av dessa verksamheter uppfyller alla tillståndskrav och är inte involverade i någon kriminell verksamhet. Det finns dock information som visar att vissa kroppsvårdsverksamheter används som täckmantel för brottslighet med fokus på prostitutionsverksamhet, men också för ekonomisk brottslighet och att majoriteten av offren ursprungligen kommer från andra länder än Sverige.²⁴

Tecken som kan tyda på att prostitution förekommer på en massagesalong kan vara att

- kvinnorna som arbetar där är lättklädda i underkläder och nattlinnen
- massage erbjuds i traditionella sängar istället för på massagebänkar
- salongen annonserar öppet om erotisk massage på skyltar i salongen och på hemsidan
- kvinnorna som utför massage inte talar någon svenska
- kvinnorna bor på salongerna.

Dom om grovt koppleri

Under 2018 inleddes en förundersökning om grovt koppleri mot en 45-årig kvinna som misstänktes för att utnyttja kvinnor från Thailand i prostitution på två olika kroppsvårdssalonger. Kvinnorna arbetade och sov på salongerna och var tillgängliga för kunder mellan kl. 09.00 och 20.00. Den viktigaste inkomstkällan var den ersättning de kunde få för att utföra erotisk massage på manliga kunder.

Den 45-åriga kvinnan dömdes av tingsrätten under 2019 för grovt koppleri till fängelse i två år och två månader.²⁵ Hon förpliktigades dessutom att såsom förverkat värde till följd av grovt koppleri utge 244 450 kronor till staten. Samtidigt dömdes tolv män till dagsböter för köp av sexuell tjänst, medan två män friades från misstankar för samma brott. Männen var mellan 19 och 58 år och kom ursprungligen från Sverige men enstaka män kom också från Pakistan, Mongoliet och Eritrea.

Skatteverkets revisorer kom fram till att 2 965 behandlingar hade utförts på salongen under perioden 1 januari till den 5 november 2018 och att 889 av dessa (30 procent) avsåg en sexuell tjänst. Domstolen ansåg därmed att verksamheten varit av en sådan omfattning att den skulle bedömas som grov.

²⁴ Stockholms tingsrätts dom 2017-06-15 i mål nr B 709-17 och Uppsala tingsrätts dom 2016-06-03 i mål nr B 1237-16.

²⁵ Uppsala tingsrätts dom 2019-03-29 i mål nr B 6838-18.

Prostitution i lägenheter och på hotell samt gatuprostitution

Sedan 2009 har Polismyndigheten bedrivit ett samarbete med flera hotellkedjor och även genomfört utbildning för hotellpersonal. Sedan dess har det skett en successiv övergång från organiserade prostitutionsverksamheter på hotell till lägenheter hyrda i andra hand, framför allt i storstadsregionerna. Det är troligtvis den ökade kunskapen hos hotellpersonal, samverkan mellan polisen och hotellbranschen samt framgångsrika ingripanden som ligger bakom denna märkbara förskjutning av prostitutionsarenorna.

I dag är andrahandslägenheter den mest attraktiva marknadsplatsen för dem som organiserar prostitutionsverksamheter i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Förövarna hyr oftast lägenheterna under en kort period på två till tre veckor genom olika lokala förmedlingar av andrahandsuthyrningar. Ökar gör också antalet fall där oseriösa personer kontakter kvinnor som annonserar om försäljning av sexuella tjänster på olika webbsidor, med erbjudanden om att hyra lägenheter. I de norra delarna av Sverige förekommer köp av sexuella tjänster både på hotell och i lägenheter, men också på vandrarhem och i camping- och hyrstugeområden.

Gatuprostitution

Enligt socialtjänstens prostitutionsgrupp, Mikamottagningen i Stockholm, upptäcktes fler individer som utnyttjades i gatuprostitution i Stockholm – från 43 under 2018 till 102 individer under 2019. En orsak till detta kan vara att personal från Mikamottagningen gjorde fler besök ute på fältet under 2019 (33) än under 2018 (27). En annan orsak kan vara att besöken genomfördes senare på kvällarna samt även under fredagskvällar vilket var en förändring sedan året innan.

Majoriteten av individerna i gatuprostitution var kvinnor, 89 procent, och övriga 11 procent var transsexuella personer. Merparten av individerna hade sitt ursprung i ett annat land än Sverige. Några av dem var fast bosatta i Sverige medan andra hade sin hemvist i ett annat europeiskt land eller i ett land utanför Europa.

Mikamottagningen i Göteborg identifierade 16 kvinnor i gatuprostitution under 2019. De flesta prostituerade kvinnor som socialtjänsten mötte i gatumiljö kom från Rumänien, men också från Sverige, Bulgarien, Polen och Ghana. Mikamottagningen har utökat sitt samarbete med frivilligorganisationerna. Den uppsökande verksamheten är begränsad till Rosenlundsområdet där gatuprostitution traditionellt sett förekommer.

Evonhuset i Malmö identifierade 11 kvinnor i gatuprostitution under 2019 jämfört med 26 kvinnor under 2018.²⁶ De kvinnor som den ideella föreningen Novahuset i Linköping kom i kontakt med 2019 kom från Rumänien (8) och Sverige (3).²⁷

²⁶ Kompetenscentrum för sexuella tjänster i Malmö <https://malmo.se/Service/Stod-och-omsorg/Brott-hot-och-vald/Evonhuset---for-dig-som-saljer-koper-konsumerar-eller-skadar-dig-med-sex-eller-ar-utsatt-for-manniskohandel.html>

²⁷ <https://www.novahuset.com/om-oss/>

Försäljning och köp av sexuella tjänster via internet under 2019

Öppnare gränser i kombination med ökade möjligheter som teknikutvecklingen erbjuder för kontakter, transaktioner och betalningslösningar via internet underlättar för kriminella aktörer. Internet används för att förbereda brott, inhämta information om lämpliga potentiella marknader, kartlägga och rekrytera offer, annonsera offrens tjänster, publicera hot och undanröja bevis samt för betalningar för sexuella tjänster. Brottsligheten frigörs därmed från både tid och rum eftersom förövarna kan begå dessa brott när och var som helst.

Eftersom internetbrottslighet till sin natur är gränsöverskridande är internationellt rättsligt samarbete en förutsättning för effektiv brottsbekämpning. Samtidigt försvåras samarbetet av att många länders lagstiftning på området är outvecklad eller skiljer sig åt betydligt. Detta kan vara fallet när det gäller möjligheten att stänga ner webbsidor som används för koppleri, och webbsidor där sexköpande män utbyter erfarenheter av att köpa och sexuellt utnyttja kvinnor och där de publicerar bilder på övergreppen.

Försäljningen av sexuella tjänster sker i dag i Sverige liksom i andra länder mestadels via internet. I de utredningar som genomfördes under 2019 publicerade förövarna annonser på webbsidor utformade så att sexköpande män skulle få intrycket av att offren själva var ansvariga för annonserna. I vissa fall användes webbsidor som kategoriserar hundratals prostitutionsannonser efter stad och land. Ytterligare sökverktyg användes för att kategorisera kvinnorna efter etnicitet eller de sexköpande männens sexuella preferenser. I själva verket hade kvinnorna oftast ingen vetskap om vad som faktiskt beskrevs i annonserna, och vilka aktiviteter de förväntades delta i. Detta gällde särskilt flickor och kvinnor med rumänskt, sydamerikanskt och nigerianskt ursprung som ofta inte var skriv- och läskunniga.

Internet används också av sexköpande män för att recensera kvinnor som de köpt och utnyttjat för att utbyta erfarenheter samt varna andra män för att köpa kvinnor via vissa annonser eller webbsidor. Sådana recensioner och varningar från en webbsida lyder t.ex. så här:

”Ser inte ut som på bilderna, ingen bra träff tyvärr. Vill ingenting och blir inte hård.”

”Inte hon på bilderna. Fick inte stånd... helt kass.”²⁸

Annonseringen under 2019 rörde huvudsakligen utländska flickor och kvinnor från Rumänien, Nigeria, Colombia, Brasilien, Ungern, Ryssland, Ukraina och Polen. Annonseringen handlade dessutom om ett mindre antal svenska flickor och kvinnor samt enstaka kvinnor från Litauen och Venezuela. Under 2019 ökade antalet annonser där kvinnor och transsexuella²⁹ personer från Sydamerika bjöds ut för prostitutionsändamål. Majoriteten av dessa annonser återfanns i Stockholm, Göteborg, Helsingborg och Örebro. Under 2019 noterade polisen även att kvinnor från Nigeria ofta var kopplade till flera annonser och telefoner. Därför kunde ibland antalet annonser och antalet faktiska kvinnor inte stämma överens.

²⁸ <https://www.sex-tjejer.com>.

²⁹ I dessa fall rörde det sig om personer vars könsidentitet var kvinna, men som är biologisk man.

Kvinnorna från Sydamerika kom ursprungligen från Colombia, Venezuela, Brasilien och Peru. Kvinnorna såldes via annonser på olika webbplatser, och det förekom att telefonnumret i annonsen gick till ett callcenter i ett annat land t.ex. i Spanien. Under 2019 publicerades annonser där kvinnor och flickor bjöds ut för prostitutionsändamål på bland annat följande webbplatser:

- Cityoflove.com
- rosasidan.ws (USA)
- Sex-tjejer.com
- Realescort.se
- Sugardaters.com
- Richmeetbeautiful.com
- Eskort69.se
- Xescorts.com

De flesta webbplatser där flickor och kvinnor såldes för prostitutionsändamål under 2019 kunde lokaliseras till en server i utlandet, t.ex. Tyskland, där dessa sidor inte kan stängas ner på laglig grund.³⁰ Webbplatsadministratörerna använde sig av tjänster som analyserar besöks-trafiken på en webbplats för att uppdaga var de sexköpande männen befann sig geografiskt och för att kunna skräddarsy annonserna till en lämplig mottagargrupp och del av landet.

Precis som tidigare år visade informationen från 2019 att sexköpande män beställde kvinnor och flickor till eller i Sverige via annonser på internet genom att ringa eller skicka ett sms till ett svenskt mobiltelefonnummer. Ibland kopplades samtalet eller sms:et vidare till en ”bokningscentral” ett s.k. callcenter, i utlandet eller direkt till kvinnan eller den ansvariga hallicken. På webbsidorna angavs priser för köp av olika sexuella tjänster. Resor och hotellrum kunde beställas av en bokningscentral, som också såg till att kvinnorna skickades till Sverige i de fall de inte redan var i landet, eller till ett annat land beroende på sexköparnas önskemål. Information om tid och plats för överenskomna köp av sexuella tjänster förmedlades till offren och de sexköpande männen genom telefonsamtal eller chattapplikationer som Tiktok, Tumbler, Viber och WhatsApp i stället för som tidigare genom e-post och sms. Det förekom också att mobilnumret kopplades till en person, oftast en kvinna som utgav sig för att vara kvinnan i annonsen, men som i stället hade till uppgift att boka ett möte mellan den sexköpande mannen och den kvinna som skulle utnyttjas.

En del annonser innehöll svenska mobilnummer som aktiverades när kvinnorna anlände till Sverige. På webbplatserna kunde sexköpande män beställa en kvinna till sitt hem eller hotellrum (s.k. outcall) eller boka ett besök hos kvinnan i en lägenhetsbordell eller på ett hotellrum (s.k. incall). Många sexköpande män föredrar ”outcalls”, eftersom de bedömer risken för upptäckt som mindre om de beställer hem en kvinna i stället för att utnyttja henne på ett hotellrum eller i en lägenhet.

Vissa sexköpande män berättade för polisen att de föredrog att köpa sexuella tjänster av svenska kvinnor. De antog att polisen fokuserade sina insatser på annonser där utländska

³⁰ Se t.ex. ett fall från 2017 i Tyskland, det s.k. Elysium Case.

<https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/14-arrests-in-takedown-of-massive-child-sexual-abuse-platform>.

kvinnor såldes, något som kunde vara ett tecken på att prostitutionsverksamheten var organiserad av en hallick eller människohandlare. Genom att undvika att köpa utländska kvinnor trodde de sexköpande männen att risken för upptäckt minskade.

Priserna för försäljning av sexuella tjänster på olika webbsidor låg på samma nivå under 2019 som 2018, dvs. ungefär 1 500 kronor för 30 minuter och 1 000 kronor under en kortare tid. Under 2019 noterade polisen att några svenska kvinnor i prostitution började ta emot betalning via Swish.

I ett flertal av de fall som polisen granskade under 2019 fanns det misstankar om att försäljningen organiserades av kriminella nätverk baserade i kvinnornas hemländer. Undantag förekom där kvinnan var knuten till en agentur som kunde vara baserad i utlandet. Vissa webbsidor innehöll bilder av ett antal kvinnor som hade fotograferats i samma miljö, t.ex. i ett hotellrum, och/eller var knutna till e-postadresser med liknande namn eller tema, eller till samma mobilnummer. Annonserna publicerades på flera olika webbplatser men runt samma datum. Det förekom också att bilder på kvinnor tagna från modellsidor eller liknande lades ut på webbsidorna för att attrahera sexköpande män s.k. stockfoton, medan det i verkligheten var en annan kvinna som var till försäljning.³¹

Liksom året innan förekom en verifieringspolicy som garanterade att bilderna på webbsidorna verkligen visade den kvinna som såldes för prostitutionsändamål. Detta förfarande tillkom som ett resultat av att sexköpande män ställt krav på att kunna se och bedöma kvinnan innan de beställde, köpte och utnyttjade henne. Kraven ställdes antingen i recensioner på nätet, där andra sexköpare varnades genom kommentarer som ”don’t go there” eller ”fake pictures”, men också genom att vissa sexköpare vände i dörren om de tyckte att bilderna på kvinnan inte stämde med hur hon såg ut i verkligheten.

Köp av sexuell handling av barn

Under 2019 ökade antalet anmälda brott om köp av sexuell handling av barn till 224, jämfört med 2018 då 131 brott anmäldes. Anmälningar om köp av sexuell handling av barn initieras av polisen men inkommer också genom att socialtjänsten, föräldrar, allmänheten eller utsatta barn och unga anmäler brotten till polisen.

Noa genomförde fyra särskilda insatser mot människohandel, koppleri, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn i polisregionerna Syd (1), Bergslagen (1) och Mitt (2) under 2019. En av dessa insatser genomfördes i polisregion Bergslagen med särskilt fokus på köp av sexuell handling av barn kopplat till sugardejtning eftersom man sett ett ökat antal annonser på webbsidan ”sugardaters.com”. Insatsen genererade två ärenden kopplade till sugardejtning.

³¹ Ett stockfoto är en bild eller ett fotografi licensierat för ett specifikt användningsområde. Licenserna säljs vanligtvis via en bildbyrå.

Sammantaget kan sägas att ökningen av antalet anmälda brott om köp av sexuell handling av barn kan bero på

- polisens riktade insatser mot sugardejting
- ökad information om riskerna med sugardejting vilket gör att fler anmäler misstankar om brott
- att polisen har blivit bättre på att spåra sexköpare bakåt i tiden eftersom man genomsöker telefoner och datorer vilket snabbt kan generera många ärenden
- felkodning av brott.

Sexuell exploatering av barn genom sugardejting

Under 2019 noterade polisen också en fortsatt ökning av s.k. sugardejting som bedrevs via internet på särskilda dejtningssidor.³² Vanligen innebär sugardejting att en äldre man, ”sugar daddy”, ger ekonomisk eller annan ersättning till en ung kvinna eller ung man, ”sugar babe”, för en sexuell tjänst. Ersättningen kan utgöras av t.ex. kontanter, kreditkort, månatliga betalningar eller betalda träffar. Det är också vanligt att den äldre mannen betalar den unga kvinnan eller unge mannen genom dyra kläder, resor och middagar. Sugardejting är, enligt polisen, ytterligare ett sätt för vuxna män att kunna utnyttja unga personer för sexuella ändamål mot betalning.

Så här beskriver sajten Richmeetbeautiful (2020), begreppen ”sugar daddy” och ”sugar baby” på sin webbsida:

”Sugardaddies är förmögna, etablerade gentlemän som kanske redan har en fru och familj, dock, en hektisk livsstil och år av äktenskap betyder att gnistan och magi är allt annat än borta. Sugarbabies brukar förstå att deras Sugardaddy inte är ute efter att ersätta fru och barn, men letar efter någon vacker att skämma bort och dela sin lediga tid med. En Sugarbaby är en vacker ung dam som är värd sin vikt i guld. Hon vill glädja sin Sugardaddy genom att vara tillgänglig för honom, förgylla hans lediga tid och dela hans lyxiga livsstil. Hon vill lära av honom och öka sin kunskap om livet, affärer, kultur och mer – samtidigt som hon får lite fickpengar för att betala av sina studieskulder och kreditlån.”³³

Offer för människohandel rekryteras genom sugardejting

³² <http://www.sugardating.se>.

³³ Länsstyrelserna i Jämtland och Västernorrland, *Samtycke till salu? – En kartläggning av prostitutionen i Jämtland och Västernorrland 2020*, Dnr 3481-2020.

Åtal om köp av sexuell handling av barn kopplat till sugardejtning

Under hösten 2019 väcktes åtal mot en 35-årig man om försök till köp av sexuell handling av barn.³⁴ Mannen kom i kontakt med en 17-årig flicka som hade lagt upp sin profil på en s.k. sugardejtningssida. Efter det att kontakt hade etablerats fortsatte de kommunicera bl.a. via sms. Flickan och mannen kom överens om att träffas på ett hotell i Karlstad. Mannen bokade hotellrum, tog ut 3 000 kronor i kontanter och tog tåget till Karlstad. Enligt flickan var det underförstått att mannen skulle betala för sexuell umgänge. Mannen och flickan träffades i Karlstad och hon berättade då hon att hon var under 18 år. De gick till mannens hotellrum och där började han ta på hennes kropp. Hon kände sig obehaglig till mods av hans beröringar och lämnade hotellrummet. Flickan återvände till hotellrummet i sällskap med en kamrat efter en stund och berättade att hon ångrat sig. Mannen hade sexuell umgänge med kamraten i badrummet och därefter lämnade flickorna hotellrummet. Mannen checkade ut från hotellet och tog tåget tillbaka till sin hemort.

Rättsfall 2

Under 2019 åtalades en 24-årig man från Irak, bosatt i Sverige, för människohandel och koppleri.³⁵ Enligt åtalet rekryterade mannen en 17-årig flicka från Polen i syfte att hon skulle utnyttjas för sexuella ändamål. Polisen kom i kontakt med flickan genom sitt arbete med att söka upp minderåriga som utnyttjas i prostitution och människohandel. I det aktuella fallet kom polisen i kontakt med flickan då den 24-årige mannen sålde henne för prostitutionsändamål via webbsidan "sugardaters.com".

Rättsfall 3

I ett annat mål kopplat till sugardejtning dömde tingsrätten en 44-årig man från Sverige till skyddstillsyn för köp av sexuell handling av barn.³⁶ Offret var en 17-årig svensk flicka som mannen kom i kontakt med via webbsidan "sugardaters.com". Domstolen fann det styrkt att mannen träffat flickan vid tre tillfällen och att det vid samtliga tillfällen var fråga om sexuella beröringar mot betalning.

3.1.3 Offer för människohandel för sexuella ändamål under 2019

Det är svårt att uppskatta hur många personer som var offer för människohandel för sexuella ändamål i Sverige under 2019. Hur många fall av människohandel som upptäcks i Sverige beror till stor del på

- vilka resurser polisregionerna lägger ner på att uppdaga denna brottslighet
- mängden tips som kommer in till Polismyndigheten
- den kompetens som finns inom Polismyndigheten.

Nivån på insatserna skiftar mellan polisregionerna och kan variera från år till år. Det är inte heller möjligt att identifiera eller ens lokalisera alla offer, mestadels flickor och kvinnor, som omnämns under telefonavlyssning eller iakttas under polisens spaning. Inte heller kan

³⁴ Stämningsansökan, Värmlands tingsrätt 2019-10-21 i mål B 1684-19.

³⁵ AM-108717-19, 2019-12-06.

³⁶ Örebro tingsrätts dom 2019-10-31 i mål B 4438-19.

uppskattningen baseras uteslutande på antalet offer som ses som målsägande i människohandelsutredningar, eftersom flertalet av dessa utredningar fortfarande resulterar i domar om koppleri eller grovt koppleri.³⁷ Händelseförloppet i ett kopplerimål och utnyttjandet uppvisar ofta mycket stora likheter med det i ett människohandelsmål.

Översikt – offer för människohandel för sexuella ändamål inom Sverige

Sedan 1999 har alla kända offer för människohandel för sexuella ändamål, koppleri och grovt koppleri i Sverige varit flickor och kvinnor i åldrarna 13–45 år. I de relativt få fall där män eller pojkar fallit offer för människohandel i Sverige handlar det om utnyttjande för andra ändamål än sexuella, t.ex. tiggeri- och stöldverksamhet samt tvångsarbete.

Olika erfarenheter och studier i Sverige och internationellt visar att offer för människohandel för sexuella ändamål ofta har ett bristande förtroende för myndigheter och är ovilliga att delta i rättsprocessen. De kan dessutom sakna tilltro till de tolkar som finns tillgängliga eftersom tolkarna kan ha samma bakgrund som de själva, eller komma från samma plats, etniska grupp eller land. Detta gör att offret kan känna oro för sin personliga säkerhet och för att kränkande och känslig information kan spridas i deras hemländer, till familj och vänner eller bland landsmän i destinationslandet. De kan även känna rädsla för repressalier från förövarna, t.ex. genom användandet av traditions- eller religionsbaserade riter eller hot om våld och skam och skuld när de tvingas berätta om de allvarliga och förnedrande sexuella övergrepp som sexköpande män, hallickar och människohandlare ofta utsatt dem för.

Varifrån kom de kvinnor som utnyttjades i prostitution i Sverige?

Det begränsade antal flickor och kvinnor som rekryterades till Sverige för prostitutionsändamål under 2019 kom i första hand från Rumänien och Nigeria, men också från Ungern, Polen, Thailand, Ryssland, Ukraina, Brasilien, Venezuela och Colombia. Några enstaka kvinnor kom även från Moldavien, Tjeckien, Vitryssland, Bulgarien, Mexiko, Kuba, Peru, Iran och Irak. Information som polisen erhöll under 2019 visade, som tidigare år, att huvudparten av offren var kvinnor mellan 20 och 40 år.

Kvinnornas bakgrund

De kvinnor som utsattes för människohandel eller människohandelsliknande brott i Sverige under 2019 hade, liksom tidigare år, olika erfarenheter av prostitution. Det kunde röra sig om kvinnor som prostituerats för första gången eller kvinnor som utnyttjats i prostitutionsaktiviteter i många år i andra EU-länder eller i sina ursprungsländer. Kvinnorna kom ofta från en fattig bakgrund i länder där kvinnors och flickors rättigheter begränsas på olika sätt: genom diskriminering i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden eller där det sociala trygghetsnätet inte fungerar. Många av flickorna och kvinnorna flydde dessutom

³⁷ Koppleri är i första hand ett brott mot staten, där kvinnan ses som ett vittne. Brottet kan dock under vissa omständigheter anses som ett brott mot en person, om gärningsmannen till exempel otillbörligt ekonomiskt utnyttjat en kvinnas prostitution och hon då blivit betraktad som målsägande/brottsoffer.

från situationer där de utsatts för olika former av fysiskt, psykologiskt och sexuellt våld såsom tvångsgifte, våldtäkter, sexuella övergrepp eller våld i nära relationer. Många saknade kunskaper om hur det svenska samhället fungerar och om möjligheterna att söka hjälp och skydd hos polis, sociala myndigheter och frivilligorganisationer. De flesta kvinnorna och flickorna förstod inte svenska och endast ett fåtal behärskade engelska. En del av kvinnorna var ensamstående mammor med barn i hemlandet eller med barn som de medfört till Sverige och som de måste försörja.

Flertalet av de kvinnor och flickor som påträffades under 2019 var medvetna om att de skulle komma att utnyttjas i prostitution, men de blev vilseledda när det gäller de verkliga villkoren, levnadsförhållandena, de ekonomiska uppläggen samt de allvarliga sexuella och fysiska övergreppen och begränsningarna i den personliga friheten. Antagandet att kvinnorna inte kände till de verkliga villkoren stöds bl.a. av att många kvinnor rapporterade att de vägrade att utföra vissa sexuella tjänster som beskrevs i de webbaserade annonserna.

För en stor del av dessa kvinnor var de förnedrande och våldsamma övergrepp som de utsattes för av sexköpande män och människohandlare normaliserade eftersom de tidigare hade utnyttjats i prostitution eller utsatts för sexuella övergrepp i hemlandet eller transitländer.

Vissa kvinnor vågar eller vill inte samarbeta med de rättsvårdande myndigheterna i en utredning om koppleri eller människohandel för sexuella ändamål. Detta beror ofta på bristande tilltro till polisen, men kan också orsakas av rädsla för att de själva eller deras anhöriga eller vänner kan komma att utsättas för repressalier av människohandlarna.

De människohandelsoffer som inte vill eller kan samarbeta kan i vissa fall avvisas med stöd av utlänningslagen (2005:716) till det land i EU där de har uppehållstillstånd.³⁸

Människohandelsoffer från Nigeria

Under 2019 inkom ett flertal underrättelser till Polismyndigheten om nigerianska kvinnor som såldes via annonser på internet, i gatuprostitution eller utnyttjades av sexköpande män på hotellrum i Stockholm, Göteborg och Malmö, men även på orter utanför storstadsregionerna. Kvinnorna fördes från Nigeria till t.ex. Spanien eller Italien av organiserade brottsnätverk som försåg kvinnorna med genuina passhandlingar, men med falska identitetsuppgifter. De flesta kvinnorna tvingades därefter ansöka om, och ofta erhöll, uppehållstillstånd som identifierade offer för människohandel för sexuella ändamål. Människohandlarna kunde därefter transportera kvinnorna över nationsgränser inom

³⁸ Enligt 8 kap. 3 § första stycket p 2 utlänningslagen ”får en utlänning avvisas om det kan antas att han eller hon under vistelsen i Sverige inte kommer att försörja sig på ett ärligt sätt”. Bestämmelsen är inte tillämplig på medborgare i EU. Om en person har sökt asyl i ett annat EU-land eller har uppehållstillstånd i ett annat EU-land, ska hon eller han avvisas till detta land enligt den s.k. Dublinförordningen, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 604/2013 av den 26 juni 2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat.

Schengenområdet och vidare till t.ex. Sverige och Norge, men framför allt till Belgien och Nederländerna utan att stoppas.³⁹

För mer information, se Rikspolisstyrelsens lägesrapport för 2010, *Människohandel – offren från Nigeria*.

3.1.4 Profiler: förövare och organiserade brottsnätverk

De brottsliga grupperingar som var ansvariga för de människohandelsbrott som uppdagades i Sverige under 2019 misstänktes tillhöra organiserade nätverk i offrens ursprungsland. Grupperingarna, som huvudsakligen bestod av män, härrörde från länder som Rumänien, Bulgarien, Polen, Nigeria och Sverige. De var av skiftande etnisk bakgrund och var ibland knutna till organiserad brottslighet, men kunde också ingå i familjebaserade sammanslutningar.

De flesta förövare hade vid avslöjandet vistats längre eller kortare tid i Sverige, och hade ofta kontakter med personer med liknande bakgrund men med permanent hemvist i landet. Förövarna behärskade det svenska språket, och även engelska, samt besatt goda kunskaper om det svenska samhället. Detta innebar att de hade och utnyttjade ingående kunskaper både om situationen i destinationslandet, och om brottsoffrens levnadsförhållanden och ekonomiska och sociala förutsättningar i ursprungslandet. Dessa kunskaper gjorde det enklare att rekrytera och kontrollera offren, som inte hade motsvarande kunskaper.

I några fall var människohandlarna och hallickarna bosatta i Sverige och utnyttjade kvinnor av en annan nationalitet. För mer information, se bilaga 1, polisregion Stockholm och Syd.

Nedlagda förundersökningar och annan information från 2019 visar att vissa personer som misstänktes för människohandel för sexuella ändamål även misstänktes utnyttja offren, kvinnor och flickor, för människohandel för andra ändamål, såsom t.ex. tiggeri.

Rumänska kriminella nätverk

Strukturen i de rumänska kriminella nätverken kan beskrivas som konstellationer med många lösa kontakter och vars stabilitet inte beror på en enskild individ. Konstellationerna ändrar sig över tid, och individerna kan ägna sig åt flera olika brottstyper samtidigt som de organiserar människohandel för sexuella ändamål, människohandel för tiggeri och stöldbrottslighet. Nätverken exploaterar i majoriteten av fallen sina egna landsmedborgare för sexuella ändamål eller tiggeri.

På grund av de egenskaper som präglar flertalet av de observerade nätverken går det inte att fastställa hur många nätverk som bedriver denna typ av brottslighet i Sverige. I de konstellationer som är kända finns det någon form av släktskap mellan flera individer och det finns kopplingar mellan nätverken. Detta innebär att medlemmarna i de olika nätverken kan stötta varandra med till exempel fordon, logi och förmedling av andra kontakter. De

³⁹ Kvinnor från Nigeria har ofta utsatts för en s.k. voodoo-ritual vid rekryteringen, vilket är ett vanligt sätt för människohandlare att ta och behålla kontroll över dessa offer. Voodoo är en del av en grupp västafrikanska och haitiska animistiska religioner.

rumänska nätverkens kriminella strukturer bedöms göra det möjligt för dem att vara flexibla, anpassa sig och därmed kunna ägna sig åt olika former av brottslighet samtidigt.

Förövarnas tillvägagångssätt – rekrytering av offren

Den information som inkom till den nationella rapportören i frågor som rör människohandel under 2019 visade, precis som tidigare år, att människohandlare och hallickar utnyttjade offrens socioekonomiska och individuella sårbarhet för att få dem att lämna sina hemmiljöer. De erbjöd kvinnorna försörjningsmöjligheter som verkade attraktiva eller åtminstone ansågs bättre än vad som erbjöds i ursprungslandet eller, i vissa fall, initierade ett känslomässigt förhållande som kunde vara svårt för kvinnorna att motstå på grund av deras redan prekära situation. Kvinnorna blev på så sätt lojala mot förövarna och mindre benägna att vittna mot dem.

Europol noterar i sin rapport om människohandel från 2016⁴⁰ att det rapporterats om många fall i bl.a. Nederländerna och Belgien, där s.k. pojkvänshallickar lurat eller tvingat minderåriga flickor in i prostitution.⁴¹ Flickorna har sedan blivit offer för människohandel för sexuella ändamål. Med ”pojkvänshallickar” menas unga män eller pojkar som inleder en relation med minderåriga flickor eller unga kvinnor med löften om en känslomässig relation eller giftermål och ett bättre liv. Syftet med en sådan relation är att binda flickorna till sig känslomässigt för att sedan kunna förmå dem till att utnyttjas för prostitutionsändamål. Liknande tillvägagångssätt har använts i Sverige de senaste åren och även under 2019. För mer information, se bilaga 1, polisregion Stockholm och polisregion Mitt.

Det förekom också att kvinnor reste till Sverige efter att ha ingått en överenskommelse med en rekryterare som de fått kontakt med via arbetsplatsannonser, internet, sociala medier såsom Facebook, Tiktok och Instagram, lokala rekryteringsagenturer eller personliga kontakter inom t.ex. familjen eller vänkretsen. Så fort kontakt etablerats är det vanligt att man väljer att kommunicera på forum som inte kan övervakas eller kontrolleras eller som är krypterade, såsom t.ex. WhatsApp och Snapchat.

Förövarnas tillvägagångssätt – transport av offren

Precis som tidigare år använde människohandlare flyg, bil, buss eller färja för att transportera flickorna och kvinnorna till Sverige. När kvinnorna kom till Sverige fick de i många fall själva ta sig till en överenskommen adress, oftast en lägenhet hyrd i andra hand, eller så fördes de dit av förövarna. Kvinnorna utnyttjades för prostitutionsändamål i lägenheter som oftast hyrts i andra hand, i hyrda hotellrum, i kroppsvårdsverksamheter såsom massagesalonger eller, i begränsad omfattning, genom strippklubbar och i gatuprostitution. Det förekom också att hallickar och människohandlare eskorterade kvinnorna till en sexköpande mans bostad eller hotellrum för att minska risken för upptäckt och för att hålla nere kostnaderna för t.ex. lokaler.

Några människohandelsoffer berättade för polisen att de utnyttjats i prostitution av hallickar och människohandlare i flera andra EU-länder innan de fördes till Sverige. Detta förfarande är vanligt bland de kriminella nätverk som bedriver människohandel inom EU och görs för

⁴⁰ Europol, *Situation Report - Trafficking in human beings in the EU*, Haag, February 2016.

⁴¹ Dessa kallades tidigare ”lover boys”, men begreppet har nu ändrats till pojkvänshallickar för att tydligare beskriva vilka handlingar dessa unga män utför och är ansvariga för.

att kunna erbjuda sexköpande män omväxling och nya kvinnor samt för att förövarna ska kunna maximera sina vinster. Omplaceringen av offren gör det svårt för dem att etablera närmare kontakter med individer eller organisationer lokalt som skulle kunna erbjuda dem hjälp och stöd för att ta sig ur prostitutionen. Därmed minskas också risken för att information om offren och den brottsliga verksamheten når fram till polisen och att de kriminella organisationerna kan avslöjas.

Vad händer med pengarna från prostitutionsverksamheten?

Informationen visar att människohandlarna ofta behöll hela eller större delen av inkomsterna från prostitutionsverksamheten.⁴²

Som bäst kunde kvinnorna få behålla hälften av inkomsterna, men de förväntades återbetala en summa pengar till människohandlarna och hallickarna för kostnader för resor och resehandlingar. Den ursprungliga skulden ökade också eftersom kvinnorna tvingades betala för olika kringkostnader i destinationslandet som kostnader för webbannonsering, lokalhyra, transporter, hygienartiklar, kondomer, städning och mat – ett kostnadsansvar som offret inte informerades om under rekryteringsskedet. Förövarna skapade därmed en skuldfälla med ändamålet att offret aldrig skulle kunna göra sig skuldfri och på så sätt vara fortsatt knuten till förövaren. Skuldsatthet till människohandlarna och hot om att kvinnan själv eller närstående skulle utsättas för våld gjorde att kvinnorna mycket sällan vågade fly.

I ärenden där polisen genomförde parallella ekonomiska utredningar upptäcktes att förövarna ofta överförde förtjänsterna från prostitutionsverksamheten via växlingskontor till mottagare i ursprungslandet. I vissa fall kunde tillgångarna spåras till investeringar i nybyggda fastigheter utomlands.

Rån och utpressning mot kvinnor i prostitution under 2019

Under 2019 berättade några kvinnor som prostituerats för polisen att de blivit rånade på sina tillgångar. Rånen utfördes oftast av män i samband med att de försökte köpa eller köpte en sexuell tjänst. I liknande fall, under tidigare år, erhöles också information om att hallickar eller deras medhjälpare rånade kvinnorna i samband med deras återresa till hemlandet.

Rättsfall 1

Som exempel kan nämnas en förundersökning i polisregion Väst. I detta fall misstänktes tre män för bland annat människorov, grov våldtäkt och rån mot två kvinnor från Rumänien och en kvinna från Spanien. Under våld och hot om våld tvingade männen till sig pengar, datorer och mobiltelefoner från kvinnorna. Tingsrätten dömde en 29-årig man till fängelse i sex månader för rån, en 21-årig man till fängelse i två år och sex månader för rån, övergrepp i rättssak och ringa narkotikabrott samt en 39-årig man till fängelse i tre år för rån och övergrepp i rättssak.⁴³

⁴² Uppsala tingsrätts dom 2019-04-26 i mål nr 4530-18.

⁴³ Göteborgs tingsrätts dom 2019-06-27 i mål nr B 4647-19.

En analys av de män som köpte sexuella tjänster i polisregion Stockholm 2019

En analys av de 142 inrapporterade anmälningarna till Noa om köp av sexuell tjänst i polisregion Stockholm under 2019 visade att 78 av de 142 sexköpande männen ursprungligen kom från Sverige. Den genomsnittliga åldern på de män som köpte sexuella tjänster var 40 år. Den yngsta mannen var 15 år och den äldsta 79 år. De utländska män (majoriteten med hemvist i Sverige) som köpte sexuella tjänster representerade 16 olika nationaliteter bl.a. Afghanistan, Bangladesh, Eritrea, Estland, Etiopien, Grekland, Indien, Pakistan, Polen, Somalia, Storbritannien, Syrien, Thailand, Turkiet, USA och Jemen.

I syfte att söka upp och utnyttja flickor och kvinnor sexuellt mot betalning använde männen mestadels internetwebbsidor, där hallickar och människohandlare annonserade. Kontakt togs på gatan i endast 28 av de 142 inrapporterade fallen.

Majoriteten av sexköpen (50) genomfördes efter det att den sexköpande mannen bokat ett besök hos kvinnan i en lägenhetsbordell eller på ett hotellrum eller då han beställt en kvinna till sitt hem eller hotellrum (20). Analysen visade också att de sexköpande männen samtidigt som de försökte köpa eller köpte en sexuell tjänst ofta begick andra brott, som våldtäkt mot kvinnorna vid 30 av de 142 inrapporterade fallen om köp av sexuell tjänst. I ytterligare 13 av de 142 fallen begick männen brott som misshandel, sexuellt ofredande, bedrägeri, rån, stöld, narkotikabrott m.m. mot kvinnorna.

Av de 142 sexköpande männen var 22 sedan tidigare dömda för brott som våldtäkt, våldtäkt mot barn, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, sexuellt ofredande, ofredande, våldsamt motstånd, misshandel, narkotikabrott, bedrägeri, stöld och vapenbrott.⁴⁴

Den genomsnittliga åldern på de kvinnor som männen utnyttjade i prostitution var 30 år. I majoriteten av de 142 fallen kom kvinnorna från Sverige (44), Rumänien (20), Thailand (7) och Ungern (3). I de övriga fallen kom kvinnorna från Nigeria, Kamerun, Somalia, Spanien, Polen, Italien, Tjeckien, Slovakien, Kuba, Colombia, Peru, Vitryssland, Ukraina, Ryssland, Iran och Irak.

3.1.5 Identifiering av och stöd till personer utsatta för människohandel

Myndigheternas ansvar, åtgärder och samarbete skapar tillsammans goda förutsättningar för att upptäcka prostitution och människohandel. Under 2019 hade Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att främja samordning och samverkan mellan myndigheter, frivilligorganisationer och andra aktörer inom områdena prostitution och människohandel.

Stödfunktioner för att upptäcka prostitution och människohandel

Under 2019 ansvarade Jämställdhetsmyndigheten för stödfunktioner såsom ett nationellt metodstödsteam, en stödtelefon och regionkoordinatorer med uppdrag att assistera yrkesverksamma inom socialtjänsten. Stödet bestod bl.a. av hjälp med att identifiera

⁴⁴ Trafikbrott med endast böter i straffskalan ej inräknade.

personer som kunde vara utsatta för människohandel och säkerställa att de fick sina rättigheter tillgodosedda. Regionkoordinatorer gjorde under året även uppsökande insatser i samverkan med Polismyndigheten riktat mot prostitution på ett flertal platser i landet. Under 2019 genomförde Jämställdhetsmyndigheten utbildning för yrkesverksamma som i sin yrkesroll kan komma i kontakt med offer för människohandel. Syftet med utbildningen var att öka kunskaperna om hur man identifierar ett offer för människohandel och vilken rätt till skydd och stöd de har.

Identifiering av offer för människohandel

Identifiering handlar i det här fallet om att uppmärksamma och identifiera potentiella offer för människohandel, samt känna till vilka aktörer som kan kopplas in i samband med identifiering. I Sverige finns det inte något etablerat system för att ge en person formell status som offer för människohandel, utöver att personen i fråga bedöms vara målsägande i en förundersökning. Eftersom det inte finns någon utpekad aktör som har funktionen att formellt identifiera offer, kan alla aktörer med kunskap inom området identifiera förmodade offer för människohandel.

Jämställdhetsmyndigheten

Under 2019 var Jämställdhetsmyndigheten i kontakt med 249 vuxna offer för människohandel inom ramen för detta stöd. Av de 249 offren var 202 kvinnor och 46 män. De vuxna identifierade offren kom främst från Rumänien och Nigeria men även från Vietnam, Bulgarien och Colombia. De misstänks ha utnyttjats främst för sexuella ändamål, men även för att tigga, som arbetskraft eller för att begå brott.

Dessutom var Jämställdhetsmyndigheten i kontakt med 49 barn varav 23 flickor och 26 pojkar samt minst 26 medföljande barn till utsatta vuxna. De utsatta barnen kom i huvudsak från Marocko och Rumänien, men även från Serbien, Nigeria och Afghanistan. De misstänks i störst utsträckning ha varit utnyttjade för att begå brott, för sexuella ändamål eller för att tigga.

Migrationsverket

Under 2019 upprättade Migrationsverket 481 interna rapporter om misstänkt människohandel och människoexploatering. Totalt 266 av de 481 rapporterna rörde kvinnor, 123 män, 18 flickor och 74 pojkar.

Detta innebär en ökning jämfört med 2018 då 304 interna rapporter upprättades varav 44 rörde barn under 18 år.

Majoriteten av rapporterna under 2019 rörde potentiella brottsoffer från Nigeria, Thailand, Marocko, Uzbekistan och Vietnam.

Plattformen Civila Sverige mot människohandel⁴⁵

Av de 177 personer som civilsamhällets aktörer mot människohandel gav stöd till under 2019 var 140 potentiella offer för människohandel, i de flesta fall för prostitutionsändamål

⁴⁵ www.manniskohandel.se

eller annan sexuell exploatering.⁴⁶ Av de 140 potentiella offren var 126 kvinnor och 13 män. En persons kön var okänt.

Majoriteten av de 140 potentiella offren var 57 unga vuxna i åldrarna 18–20 år. I övrigt var fördelningen

- barn under 15 år (totalt 3, varav 2 var flickor och 1 pojke)
- barn 15–18 år (totalt 9, varav 7 var flickor och 2 var pojkar)
- vuxna 26–65 år (totalt 45, varav 40 var kvinnor 5 var män)
- okänd ålder (26 kvinnor).

Av de 12 flickor och pojkar som civilsamhället var i kontakt med bedömdes 8 barn (7 flickor och en pojke) vara utnyttjade för sexuella ändamål, 2 flickor för tvångsäktenskap, 1 pojke för tvångsarbete och 1 flicka för både sexuella ändamål och tiggeri. Av de 12 barnen var 7 svenska flickor.

Utöver de 12 barnen var organisationerna i kontakt med 28 medföljande barn till vuxna potentiella offer.

Former av utsatthet

Majoriteten av de 140 förmodade offren var utsatta för sexuell exploatering (98 kvinnor, 3 män och 1 person som inte ville uppge sin könsidentitet) i Sverige. Därefter följde andra exploateringsformer som

- tvångsarbete (12)
- tiggeri (3)
- tvångsäktenskap (9)
- övriga utnyttjandeformer (totalt 14, 11 kvinnor och 3 män).

Slutsatserna från redovisningen av olika former av utsatthet är att

- de allra flesta offer som civilsamhället möter och erbjuder hjälp är kvinnor och flickor som är utsatta för sexuellt utnyttjande och prostitution
- majoriteten av de som utnyttjas sexuellt kom från Sverige, Nigeria, Rumänien och Thailand.

Land där utnyttjandet ägt rum

Den största delen av de 140 förmodade offren hade utnyttjats i Sverige (76). Resterande offer hade utnyttjats i flera länder inklusive Sverige.

Ursprungsländer

De 140 offren var hemmahörande i olika länder, men majoriteten av dem kom från Sverige (39). Andra ursprungsländer inkluderade bland annat Nigeria (36), Rumänien (17), Thailand (15) och Irak (10).

Jämfört med 2018 kan en ökning ses av kvinnor från Thailand som utsattes för människohandel för sexuella ändamål. Under 2018 kom endast tre thailändska kvinnor i

⁴⁶ Plattformen, Statistikinsamling, *Civilsamhällets kontakter med utsatta för människohandel 2019*.

kontakt med civilsamhällets aktörer mot människohandel. Under 2019 sågs däremot en minskning av antalet kvinnor från Albanien från 12 under 2018 till 0 fall under 2019.

Polisanmälan och stöd till offren

Av de människor som var i kontakt med civilsamhället 2019 ledde omkring hälften av fallen till en polisanmälan.

Exempel på stödinsatser som civilsamhällets aktörer mot människohandel erbjöd offren är

- hänvisningsstöd till myndigheter
- tillfälligt boende
- tillhandahållande av grundläggande förnödenheter (mat, hygien etc.)
- hjälp att kontakta familjen i hemlandet
- återvändande till hemlandet
- hänvisning till hälso- och sjukvård
- information kring migrationsfrågor som asyl m.m.
- översättning av dokument
- juridisk information.

Återvändandeprogrammet

Personer som utsatts för människohandel, oavsett ändamål, kunde under 2019 erbjudas att ingå i IOM:s⁴⁷ återvändandeprogram för frivilligt återvändande till hemlandet. Programmet riktar sig till identifierade offer såväl som till potentiella offer för människohandel och finansieras av Jämställdhetsmyndigheten. Stödet som bygger på den utsattas enskilda behov kunde exempelvis innebära rådgivning i Sverige samt psykosocialt stöd, skydd och hjälp till återintegration efter ankomsten till ursprungslandet.

Under 2019 deltog 33 personer i återvändandeprogrammet. De kom ursprungligen från Rumänien (21 procent) och Nigeria (18 procent), från Bulgarien (15 procent), Polen (15 procent), Serbien (12 procent) samt Venezuela, Sri Lanka, Colombia, Vietnam och Kenya (18 procent sammanlagt). Av dessa personer var 60 procent flickor/kvinnor och 40 procent pojkar/män. Sju av dessa var barn och 26 vuxna. Majoriteten av de som erbjöds stöd under 2019 var personer som utnyttjats för sexuella ändamål (33 procent), kriminalitet (15 procent), tiggeri (12 procent). För 18 procent var exploateringsformen okänd.

⁴⁷ International Organisation for Migration.

3.2 Människohandel för andra ändamål än sexuella

Utöver exploatering för sexuella ändamål kan brottsbalkens människohandelsparagraf⁴⁸ även användas i situationer där ett offer exploateras för krigstjänst, avlägsnande av organ, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte.⁴⁹

Utöver ovanstående kan kategorin människohandel för andra ändamål än sexuella också innefatta övriga ändamål dvs. sådana ändamål som inte räknas upp i lagparagrafen. Det kan till exempel röra sig om situationer där individer tvingas att begå brott för människohandlaren räknung eller, i enstaka fall, kan tvingas ingå ett oönskat äktenskap.

3.2.1 Anmällda och lagförda brott

Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet var antalet anmällda brott rörande människohandel för andra ändamål än sexuella, t.ex. tvångsarbete, tiggeri, krigstjänst och organhandel, samt övriga ändamål fler (170) än de anmälningar som rörde människohandel för sexuella ändamål (106) under 2019. De var också fler än antalet anmällda människohandelsbrott för andra ändamål än sexuella under 2018 (121). Liksom föregående år var vissa av de anmällda brotten om annan människohandel felkodade och avsåg i stället andra brott som människosmuggling, människoexploatering eller människohandel för sexuella ändamål.

Anmällda brott om utnyttjande av människohandelsoffer för andra ändamål än sexuella rörde ärenden där personer förts eller lurats till Sverige av kriminella personer eller grupperingar från andra länder för att utnyttjas för tvångsarbete (49) och tiggeri (18). Informationen om människohandel för organhandel och krigstjänst var knapphändig under 2018 och 2019, så dessa exploateringsformer tas inte upp i denna rapport.

Antalet anmällda brott om människohandel för övriga ändamål ökade mer än andra former av människohandel under 2019, från 56 anmällda brott 2018 till 100 anmällda brott under 2019.

Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år (47) anmälldes nästan uteslutande av Migrationsverket. I de flesta fall avsåg fallen ensamkommande pojkar från Marocko, Afghanistan och Peru som tvingades begå stöld och narkotikabrott i Sverige. De flesta av de anmälningar som rörde människohandel för övriga ändamål med vuxna (53) gjordes också av Migrationsverket, 26 av 53.⁵⁰ I alla dessa anmälningar var uppgifterna om vilka brott som offren hade utsatts för generellt mycket vaga. Det var ofta oklart var exploateringen hade ägt rum och vem eller vilka förövarna var. Detta resulterade i att majoriteten av förundersökningarna lades ner med motiveringen att det inte fanns någon anledning att fullfölja förundersökningen.

⁴⁸ 4 kap. 1 a § brottsbalken.

⁴⁹ Med nödläge avses att offret är förhindrat att fritt bestämma över sina göranden och låtanden eller befinner sig i en verkligt svår belägenhet som inte är helt tillfällig eller övergående. Se prop. 2009/10:152, *Förstärkt straffrättsligt skydd mot människohandel*, s. 21.

⁵⁰ Brotten var felkodade i 22 av de 53 fallen och avsåg andra brott som människohandel för tvångsarbete eller tiggeri, människosmuggling eller människoexploatering.

Rättsfall 1

Under 2019 väcktes två åtal för människohandel för övriga ändamål. Ett åtal avsåg barn under 18 år och det andra åtalet avsåg människohandel för övriga ändamål med vuxna. Åtalen rörde fall där förövarna tvingade offren att begå brottslig verksamhet såsom narkotikabrott och stölder. Detta till trots dömdes gärningspersonerna inte för människohandel utan i första hand för narkotikabrott.⁵¹ För mer information se bilaga 1, Polisregion Väst.

Rättsfall 2

Under 2019 dömdes en 33-årig man, efter åklagares överklagan, av hovrätten till fängelse i ett år och sex månader samt fem års utvisning för människohandel för tiggeriändamål.⁵² Mannen hade under 2018 friats av tingsrätten som bedömde att det inte kunde bevisas att den misstänkte utövat tvång eller på något sätt lurat sina offer. Det var därmed inte ställt utom rimligt tvivel att den misstänkte gjort sig skyldig till människohandel.⁵³ Hovrätten ansåg det däremot styrkt att 33-åringen vilselett mannen om villkoren och att han hotat och kuvat dem på ett sådant sätt att de i praktiken varit förhindrade att fritt bestämma över sina göranden och låtanden.⁵⁴

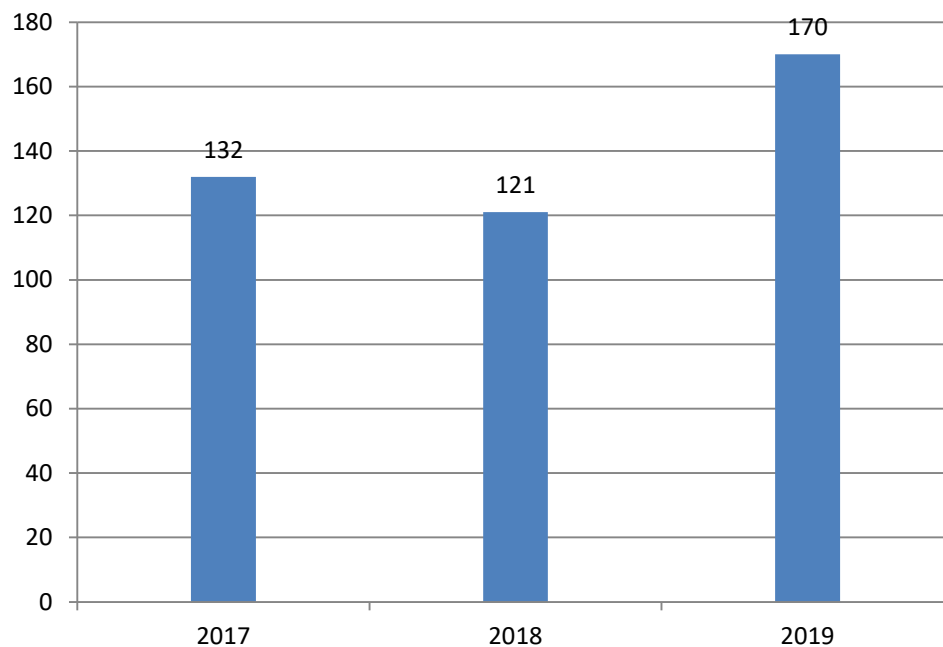
⁵¹ Göteborgs tingsrätts dom 2019-06-25 i mål nr B 1852-19.

⁵² Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2019-06-14 i mål nr B 1636-18.

⁵³ Malmö tingsrätts dom 2018-04-26 i mål nr B 1720-18.

⁵⁴ Hovrättens dom registreras inte i Brås statistik om lagförda brott under 2019 eftersom Brå endast redovisar lagföringsbeslut i tingsrätt.

Människohandel för andra ändamål än sexuella – antal anmälda brott 2019

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå) 2019

3.2.2 Tvångsarbete och arbetskraftsexploatering

Inom flera sektorer på den svenska arbetsmarknaden används i allt högre grad utländsk arbetskraft. Detta gäller särskilt i sektorer med en hög grad av lågkvalificerade och lågavlönade arbeten, där inhemsk arbetskraft inte finns tillgänglig eller är ovillig att utföra arbetena.⁵⁵ Till skillnad från arbetskraft från EU-länder behöver medborgare i länder utanför EU arbetstillstånd för att ha rätt att arbeta i Sverige.

I takt med att inslaget av utländsk arbetskraft ökat under 2000-talet har det även skett en ökning av information till polisen gällande arbetskraftsexploatering⁵⁶ i form av dåliga

⁵⁵ Ollus, N. Jokinen, A., & Joutsen, M. (utg.) (2013): *Exploitation of Migrant Workers in Finland, Sweden, Estonia and Lithuania. Uncovering the Links Between Recruitment, Irregular Employment Practices and Labour Trafficking*. HEUNI-rapport 75. Helsingfors: HEUNI. Länk: <https://www.cbss.org/heuni-report-exploitation-of-migrant-workers-in-finland-sweden-estonia-and-lithuania-uncovering-the-links-between-recruitment-irregular-employment-practices-and-labour-trafficking/>.

⁵⁶ Med begreppet arbetskraftsexploatering avses en situation som kan innebära hårt arbete, långa arbetsdagar och låga inkomster.

arbetsförhållanden, orimliga arbetsvillkor, låga löner och svårigheter att få ut inarbetad lön, men även rörande människohandel för tvångsarbete.

Enligt artikel 2 i Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 29 angående tvångsarbete eller obligatoriskt arbete definieras tvångsarbete som

- a) varje arbete eller tjänst
- b) som avfordras en person under hot om något slag av straff, och
- c) till vars utförande ifrågavarande person icke inbjudit sig av fri vilja.⁵⁷

En ILO-rapport, *Global Estimates of Modern Slavery*, som publicerades i september 2017 uppskattar att ungefär 24,9 miljoner människor i världen utnyttjades i tvångsarbete och för sexuella ändamål under 2016. Av dessa 24,9 miljoner människor utnyttjades

- 16 miljoner människor (64 procent) för tvångsarbete (främst hushållsarbete samt inom olika former av jordbruk och i byggbranschen) jämfört med 14,2 miljoner under 2012. Av dessa 16 miljoner var 57,6 procent kvinnor.
- 4,1 miljoner människor (17 procent) av stater för tvångsarbete inom jordbruks- och byggnadssektorerna och det militära eller i fängelseverksamhet jämfört med 2,2 under 2012.
- 4,8 miljoner människor (19 procent) för sexuella ändamål jämfört med 4,5 miljoner under 2012.⁵⁸ Av dessa 4,8 miljoner var 99 procent kvinnor och flickor.⁵⁹

En FN-rapport, *Global Report on Trafficking in Persons 2018*, uppskattar att under 2016 var

- de flesta offer för människohandel kvinnor (49 procent) och flickor (23 procent), och därefter följde män (21 procent) och pojkar (7 procent)
- en övervägande majoritet av offer för människohandel för sexuella ändamål kvinnor
- en tredjedel av offer för människohandel för tvångsarbete var kvinnor och flickor.⁶⁰

Uppskattningarna skiljer sig åt eftersom ILO inkluderar prostitution och handel med människor för sexuella ändamål i definitionen av tvångsarbete.⁶¹

⁵⁷ International Labour Organisation, <http://ilo.org>. Se också ILO:s Decent Work Agenda: <http://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang--en/index.htm>.

⁵⁸ I ingressen till 2014 års protokoll till 1930 års ILO-konvention (nr 29) om tvångsarbete inkluderas handel med människor för sexuella ändamål i definitionen av tvångsarbete. Se också ILO:s Decent Work Agenda: <http://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang--en/index.htm>

⁵⁹ International Labour Organization, *Global Estimates of Modern Slavery*, (Geneva, Switzerland: ILO, 2017). Länk: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575479/lang--en/index.htm

⁶⁰ UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) *Global report on Trafficking in Persons 2018*. Länk: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf.

⁶¹ Länk till ILO:s definition av tvångsarbete: <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/definition/lang--en/index.htm>

Utmaningar för rättsväsendet i ärenden om människohandel för tvångsarbete

Människohandel för tvångsarbete kan vara svårt att påvisa eftersom de personer som utnyttjas inte alltid ser sig som offer för människohandel – även i de fall då polis och åklagare har misstankar om att de utsatts för dessa brott. Offren rör sig oftast fritt, men är kontrollerade genom exempelvis hot om våld eller genom att de frångits sina passhandlingar eller satts i skuld till dem som organiserar verksamheten. Arbetstagare från länder utanför EU som arbetar illegalt i Sverige hos oseriösa svenska arbetsgivare, står dessutom under stor press eftersom arbetsgivare och andra kan hota med att avslöja den illegala vistelsen för myndigheterna om arbetstagarna protesterar över dåliga villkor. Offren är särskilt utsatta eftersom de befinner sig i ett land med en främmande kultur där de inte känner till de regler som styr arbetsmarknaden och inte kan språket.

Det kan också vara svårt att utreda i vilken utsträckning en person kan ha blivit utnyttjad och om utnyttjandet är tillräckligt allvarligt för att ses som brottsligt under människohandelslagstiftningen eller om personen har vilseletts.

När det gäller att utnyttja någons utsatta belägenhet måste bevisningen visa att personen i princip inte har haft något annat godtagbart val än att foga sig. Motsvarande bevisproblem finns även vid människohandel för sexuella ändamål, men i de situationerna finns det en möjlighet att åtala förövarna för alternativa brott som koppleri och grovt koppleri. Ett liknande utrymme för att använda en alternativ brottsrubricering i brott som rör människohandel för tvångsarbete finns numera sedan den 1 juli 2018 i form av det nya brottet människoexploatering.⁶²

Under 2019 inkom återigen information till polisen om att utländska arbetstagare utlovats arbete inom olika näringsverksamheter som exempelvis

- byggbranschen
- restaurangbranschen
- städbranschen
- bilvård/bilverkstäder
- skrothantering
- jordbruk
- kroppsvård
- vård och omsorg
- hushållsarbete m.m.

I samband med resan till Sverige, eller strax efter ankomsten hit, fick de dock besked om att arbetsförhållandena hade ändrats. Arbetstagarna försattes därmed i en situation där de tvingades acceptera avsevärt försämrade arbetsvillkor alternativt att tigga, begå brott eller helt förlora möjligheten till arbete och inkomst och i stället bli hemsända.

Det handlade dock inte bara om dåliga villkor och låga löner. I en del fall uppgav de utländska arbetarna att de hade tvingats betala för att arbetsgivaren skulle erbjuda dem

⁶² 4 kap. 1 b § brottsbalken.

arbete i Sverige.⁶³ Handel med arbetserbjudanden eller arbetstillstånd är en lukrativ och relativt riskfri verksamhet. Betalningen för dessa arbetserbjudanden eller arbetstillstånd kan göras på olika sätt. En del arbetstagare betalar en kontant summa till arbetsgivaren innan avresan. Andra får betala arbetsgivaren den summa som motsvarar arbetsgivaravgiften från deras egen lön. Handel med arbetserbjudanden och arbetstillstånd är också ett lukrativt sätt för människosmugglare att tjäna pengar på utsatta människor som vill fly från sina hemländer. En person kan tvingas betala mellan 200 000 kronor och 250 000 kronor för en sådan handling.

Förutom skador för individen är, enligt Europol, den dumpning av löner som följer med människohandel för tvångsarbete ett hot mot den legala arbetsmarknaden i destinationsländerna.⁶⁴ Europol har identifierat att människor exploateras i städ-, bygg- och restaurangbranschen, men också i branscher som underhållning och fiske.

Åtgärder mot utnyttjande av arbetskraft

Information som inkom till polisregionerna under 2019 tyder på att vissa arbetsgivare fortfarande missbrukar reglerna. I juli 2015 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att undersöka i vilken omfattning arbetskraftsinvandrare utnyttjas på den svenska arbetsmarknaden och att beskriva utnyttjandets karaktär.⁶⁵ Utredaren skulle föreslå lämpliga åtgärder för att motverka detta, bl.a. genom att

- överväga krav på att anställningsavtal ska ges in i samband med en ansökan om arbetstillstånd
- begränsa arbetsgivarens möjligheter att försämra anställningsvillkoren efter att arbetstillstånd beviljats
- utöka sanktioner mot och kontroller av arbetsgivare.

Utredningen utmynnade i betänkandet *Stärkt ställning för arbetskraftsinvandrare på arbetsmarknaden* (SOU 2016:91) som presenterades för regeringen i december 2016. Av betänkandet framgår att det återkommande har förekommit felaktigheter i anställningsvillkoren för arbetskraftsinvandrare. Grunden för avslag vid både förstagsansökningar och förlängningsansökningar av arbetstillstånd var brister i anställningsvillkoren i 375 av totalt 753 granskade beslut, vilket utgjorde närmare 50 procent av avslagsbesluten. Sammanlagt avslogs 116 ansökningar med motiveringen att det rörde sig om en skenanställning.

För att komma tillrätta med problemen föreslog utredningen bl.a. en uttrycklig bestämmelse om skenanställning, straffansvar för arbetsgivare i vissa fall och utvidgade möjligheter för Migrationsverket att genomföra s.k. efterkontroller av arbetstillstånd.

⁶³ För mer information, se Brottsförebyggande rådet (Brå), Rapport 2015:8, *Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet – En rapport om välfärdsbrott med felaktiga intyg*, s. 39.

⁶⁴ Europol, Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2017, *Crime in the age of technology*. Länk: https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/924156-v7-Crime_in_the_age_of_technology_.pdf

⁶⁵ Kommittédirektivet *Åtgärder för att stärka arbetskraftsinvandrares ställning på arbetsmarknaden* (dir. 2015:75).

I februari 2018 presenterades en promemoria till regeringen med förslag om ny lagstiftning och ändringar i utlänningslagen m.m. Förslagen skulle säkerställa att arbetskraftsinvandrare inte skulle drabbas på ett orimligt vis på grund av att arbetsgivare utan uppsåt begått mindre eller obetydliga fel gällande villkoren för arbetstillstånd.⁶⁶ Det föreslogs att en arbetskraftsinvandrare, som hade fått sitt tidigare beviljade uppehållstillstånd för arbete återkallat, skulle ha rätt till ersättning av arbetsgivaren om återkallelsen hade skett till följd av att arbetsgivaren underlåtit att tillhandahålla en anställning som uppfyller kraven för arbetstillstånd enligt 6 kap. 2 § första stycket utlänningslagen. Vidare föreslogs vissa ändringar i utlänningslagen för att göra det möjligt för arbetskraftsinvandrare att beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för att kunna driva en tvist mot arbetsgivaren om ersättning. Det övervägdes även en möjlighet att införa sanktioner, såväl straffrättsliga som administrativa, mot arbetsgivare som tillämpar anställningsvillkor som inte lever upp till utlänningslagens krav.

För att bättre balansera åtgärder mot missbruk av reglerna och åtgärder som underlättar arbetskraftsinvandring, bland annat för att undvika s.k. kompetensutvisningar, påbörjades ett arbete i regeringskansliet med att ta fram ett kommittédirektiv under 2019.

Data om människohandel för tvångsarbete

Det är svårt att ange omfattningen av människohandel för andra ändamål än sexuella till, inom och genom Sverige. Ett av skälen är att det är ett brott som sällan anmäls och kan vara svårt att upptäcka. Att det inte anmäls kan bero på allmänhetens bristande kunskaper om offrens situation, offrens rädsla för repressalier och att offren ibland känner tacksamhet gentemot förövarna eftersom de får det marginellt bättre i Sverige än i hemlandet, trots sin svåra situation här.

Under 2019 anmäldes 49 brott rörande människohandel för tvångsarbete. Av dessa gällde 42 människohandel för tvångsarbete med vuxna medan 7 gällde människohandel för tvångsarbete med barn. Detta är framför allt en ökning av anmälda brott gällande människohandel för tvångsarbete med vuxna sedan 2018 då 24 brott anmäldes. Under 2019 väcktes inga åtal om människohandel för tvångsarbete vilket kan jämföras med 2018 då 3 åtal väcktes.

Migrationsverket anmälde flest brott om människohandel för tvångsarbete (21), polisen (10), målsäganden själv (4), socialtjänsten (3) övriga (11).

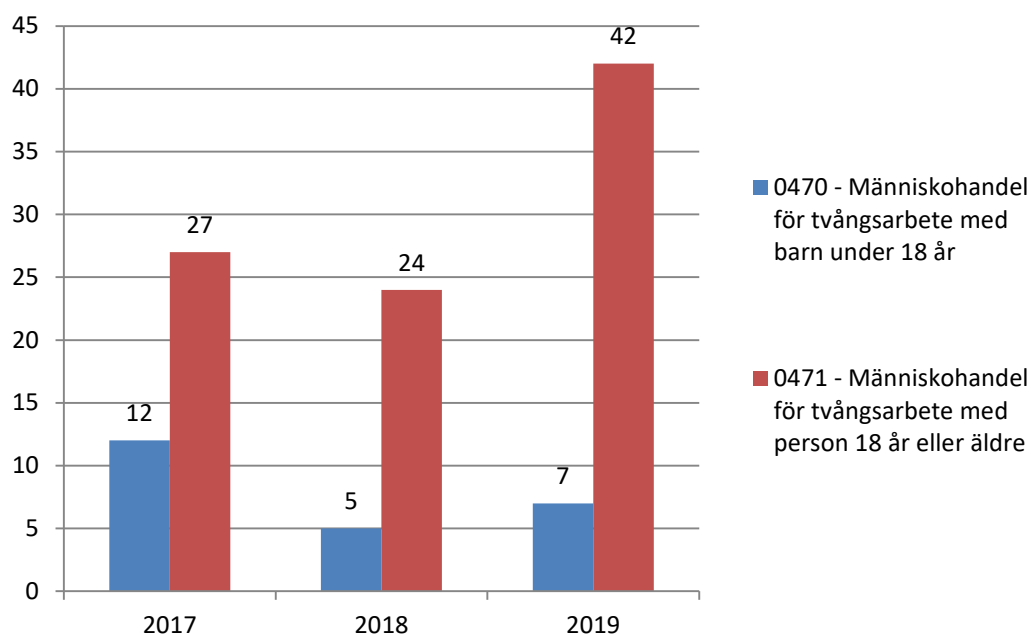
Offren kom mestadels från länder utanför EU som Ukraina, Uzbekistan, Kazakstan, Mongoliet, Kina, Vietnam, Thailand, Indien, Kamerun, Gambia, Tanzania, Eritrea och Nicaragua men även från länder inom EU som Bulgarien, Rumänien och Polen. Fallen var svårutredda eftersom det från början var oklart om det rörde sig om människohandel för tvångsarbete, eller om förövarna i stället gjort sig skyldiga till bedrägeri eller avtalsbrott. I vissa fall hade brotten begåtts i länder utanför Sverige, som exempelvis Tyskland, Frankrike, Ukraina, Polen, Mongoliet, Kongo och Iran. För mer information om de

⁶⁶ Ds 2018:7, Konsekvenser för arbetsgivare vid återkallelse av uppehållstillstånd för arbete. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2018/02/ds-20187/>.

förundersökningar om människohandel för tvångsarbete som bedrevs under 2019, se bilaga 1.

Tvångsarbete – anmällda brott 2019

Siffrorna 0470 och 0471 utgör brottskoder.

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå) 2019.

Sanktioner mot arbetsgivare

Under 2015 sökte över 160 000 människor asyl i Sverige. I takt med att fler personer fick avslag på sin ansökan om asyl växer andelen personer som avviker och "går under jorden." De som håller sig gömda lever ofta ett mycket svårt liv. Om de arbetar får de en extremt låg lön och utnyttjas ofta av sina arbetsgivare. Det förekommer att de som inte arbetar tvingas in i någon form av kriminalitet såsom narkotikahandel, bedrägeri, stöld och rån, eller att de utnyttjas sexuellt i prostitution. I Stockholm varnar gränspoliserna dessutom för att ensamkommande unga män kan utnyttjas som "underhuggare" av kriminella grupperingar.

I Sverige är det brottsligt att ha en person anställd om han eller hon inte har rätt att vistas i landet eller saknar arbetstillstånd. När oseriösa arbetsgivare inte respekterar förbudet finns det stor risk för att dessa personer utnyttjas och faller utanför de skyddsnät som finns i fråga om arbets- och anställningsvillkor. Denna utveckling är inte bara skadlig för individen, utan för samhället i stort. Oseriösa arbetsgivare som utnyttjar obetald eller underbetald arbetskraft snedvrider konkurrensen, dumpar arbetstagarnas löner och riskerar därmed att konkurrera ut de arbetsgivare som följer reglerna.

För att komma tillrätta med problemen med oseriösa arbetsgivare infördes en ändring i utlänningslagen. Ändringen, som trädde i kraft den 1 juli 2018 innebär att Polismyndigheten

får genomföra inspektioner på arbetsplatser inom verksamhetssektorer som är identifierade som risksektorer.⁶⁷ Detta för att kontrollera att arbetsgivare inte har anställda som saknar rätt att vistas eller arbeta i Sverige. För att ytterligare motverka utnyttjandet av sådan arbetskraft dubblerades också straffavgiften för arbetsgivare. Innan ändringen genomfördes krävdes det en konkret misstanke för att Polismyndigheten skulle få tillåtelse att besöka en arbetsplats och inspektera om det fanns anställda som inte hade rätt att uppehålla sig eller arbeta i Sverige.

Arbetsplatsinspektioner kan genomföras av enbart polisen men också av Polismyndigheten i samverkan med andra myndigheter som t.ex. Skatteverket och Arbetsmiljöverket. Inspektionerna genomförs inom identifierade risksektorer och kan bedrivas som i förväg planerade insatser eller äga rum spontant.

För polisens del handlar arbetsplatsinspektionerna i första hand om att tillämpa utlänningslagen. Där regleras bland annat rätten att vistas och arbeta i Sverige samt skyldigheter för arbetsgivare att tillse att anställda i förekommande fall har arbetstillstånd. Vid en arbetsplatsinspektion kan även andra brott uppdagas som människohandel, människoexploatering, narkotikabrott och brott mot alkohol- och tobakslagen. Om en individ identifieras som brottsoffer informeras han eller hon om möjligheten att ansöka om ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för bevispersoner för att kunna medverka i en eventuell brottsutredning.

En arbetsplatsinspektion föregås alltid av att en behörig beslutsfattare beslutar att inspektionen ska genomföras. Den kan också ha föregåtts av en planering i samverkan med andra myndigheter. Därefter bestämmer man vilket eller vilka objekt som ska inspekteras. Inspektionen förbereds genom att man tar fram uppgifter om företaget samt om hur lokalerna är utformade.

Under 2019 genomförde polisen totalt 2 675 arbetsplatsinspektioner. I polisregion Nord genomfördes 148 inspektioner på arbetsplatser under 2019. Inspektionerna ledde bland annat till att sanktionsavgifter utfärdades mot 4 arbetsgivare och att 29 personer som saknade rätt att vistas eller att arbeta i Sverige avvisades med stöd av utlänningslagen. I polisregion Öst genomfördes 261 arbetsplatsinspektioner där 22 personer som saknade rätt att vistas eller att arbeta i Sverige avvisades med stöd av utlänningslagen.

Arbetet mot osund konkurrens

Regeringen har uppdragit åt åtta myndigheter att tillsammans under 2018–2020 utveckla ändamålsenliga och effektiva metoder för myndighetsgemensamma kontroller för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. För uppdraget har regeringen avsatt 18 miljoner kronor per år. De myndigheter som deltar i myndighetssamverkan mot osund konkurrens är Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten och Skatteverket. Arbetsmiljöverket fungerar som samordnande myndighet.

Under 2018 genomfördes drygt 1 100 myndighetsgemensamma kontroller, främst i branscherna transport, magasinering, hotell, restaurang, reparation av fordon och handel.

⁶⁷ 9 kap. 14–16 §§ och 20 kap. 12–12 a §§ utlänningslagen.

Under 2019 genomfördes ca 1 800 myndighetsgemensamma kontroller där byggsektorn och kroppsvårdsverksamheter var särskilt prioriterade områden.

Resultat av en europeisk aktionsvecka mot arbetskraftsexploatering

Sverige

I april 2019 deltog samtliga polisregioner i Sverige i en aktionsvecka inom EU, riktad mot arbetskraftsexploatering. I Sverige inspekterade polisen 121 arbetsplatser, främst inom kroppsvård, tillsammans med Arbetsmiljöverket, Skatteverket, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Jämställdhetsmyndigheten samt kommunala myndigheter (räddningstjänsten, socialtjänsten samt miljö & hälsa). Totalt deltog 256 myndighetspersoner under veckan, som tillsammans inspekterade 136 företag och genomförde 453 personkontroller.

För polisens del anmäldes ett brott om människoexploatering, ett brott om koppleri samt tio brott mot utlänningslagen.⁶⁸ Dessutom identifierades 13 potentiella offer för människohandel och 19 personer omhändertogs med stöd av utlänningslagen eftersom det förelåg sannolika skäl för avvisning eller utvisning.

Hela EU

Under aktionsveckan deltog polisen i 20 andra medlemsländer (samt Norge och Schweiz) i samverkan med andra myndigheter. Aktionerna riktade sig mot arbetskraftsexploatering inom olika branscher som transport-, jordbruks-, bygg- och livsmedelsbranschen samt verksamheter inom vård och omsorg.

Totalt kontrollerades ca 50 000 personer och ca 17 000 fordon. Dessutom inspekterades 4 000 arbetsplatser med följande resultat:

- 16 personer greps misstänkta för människohandel
- 81 personer identifierades som misstänkta för människohandel
- 208 personer greps eller omhändertogs för andra brott än människohandel
- 244 potentiella offer för människohandel identifierades
- 81 förundersökningar om människohandel inleddes.

3.2.3 Människohandel för tiggeri

Tiggeri – att utan någon motprestation be om ekonomiskt understöd – är i sig inte straffbart eller annars otillåtet enligt svensk rätt.

⁶⁸ Utlänningslagen 20 kap. 5 §: ”Till böter eller, när omständigheterna är försvårande, fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet har en utlänning anställd, om utlänningen

1. inte har rätt att vistas i Sverige, eller
2. har rätt att vistas här men saknar föreskrivet arbetstillstånd.”

Det gäller även när det bedrivs i former som kan beskrivas som organiserade, dvs. att enskilda som tigger samordnar sina aktiviteter samt bor, reser och lever tillsammans. Att på detta sätt organisera tiggeri är inte brottsligt så länge det inte sker på ett otillbörligt sätt, dvs. att ingen luras eller tvingas till att utföra tiggeriverksamhet åt någon annan.

Högsta förvaltningsdomstolen beslöt dock under 2018 att kommuner får, genom lokala ordningsföreskrifter under ordningslagen,⁶⁹ reglera passiv penninginsamling (tiggeri) för att upprätthålla ordningen på offentlig plats. Ett sådant förbud ska vara geografiskt begränsat, ska inte lägga onödigt tvång på allmänheten eller annars göra obefogade inskränkningar i den enskildes frihet och ska utformas så att det kan tillämpas.⁷⁰

Om tiggeri sker på ett otillbörligt sätt kan människohandel för tvångsarbete enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken bli aktuellt.

Liksom för människohandel för sexuella ändamål och tvångsarbete är det svårt att beräkna omfattningen av människohandel för tiggeriändamål till, inom och genom Sverige.

Offer för människohandel för tiggeri

Information som kom till polisens kännedom under 2019 om misstänkt människohandel för andra ändamål, där personer tvingats till Sverige för att tigga, rörde främst offer från Bulgarien och Rumänien. Uppgifter inkom också om att individer som utnyttjades för tiggeri även utnyttjades på andra sätt eftersom tiggeriverksamheten inte längre var lika lönsam. Information som inkom till polisen visade att kvinnor utnyttjades i prostitution och för att sälja narkotika, och män för att genomföra stölder.

Erfarenheter från Sverige och andra länder visar att det främst är personer med fysiska eller intellektuella funktionsnedsättningar samt barn under 18 år som löper risk att falla offer för människohandel för tiggeriändamål. En orsak till detta är, enligt Europol, att dessa särskilt utsatta grupper av offer genererar störst vinster åt förövarna. En annan grupp är unga kvinnor som dessutom ibland utsätts för sexuellt utnyttjande och bjuds ut för prostitutionsändamål av människohandlarna.

De som rekryterar personer som ska utnyttjas att tigga har ofta någon form av relation till offret; de kan vara familjemedlemmar eller andra släktingar, bekanta eller grannar. En sådan relation till förövarna kan göra det svårt för offren att våga vittna på grund av rädsla för represalier. I några fall har förhör genomförts via videolänk till en domstol i offrets hemland eftersom offret inte vågat vittna på plats i svensk domstol.

Anmällda brott om människohandel för tiggeri m.m.

Under 2019 anmälades 18 brott rörande människohandel för tiggeriändamål där både offer och gärningsmän ursprungligen kom från Bulgarien och Rumänien. I 11 av de 18 fallen var offren under 18 år och mestadels flickor. Detta kan jämföras med att det under 2018

⁶⁹ Ordningslagen (1993:1617) syftar bl.a. till att trygga ordningen och säkerhet på offentliga platser och vissa andra områden. Med offentlig plats avses bl.a. gator, vägar, torg, parker och andra platser som i detaljplan redovisas som allmän plats och som har upplåtits för sitt ändamål.

⁷⁰ Högsta förvaltningsdomstolens beslut (Mål nr. 2149:18): <https://www.domstol.se/hogsta-forvaltningsdomstolen/avgoranden/2018/42000/>

anmälades 36 brott rörande människohandel för tiggeriändamål, där offren i 16 av de 36 fallen var under 18 år.

Halveringen av antalet anmälda brott om tiggeri kan ha flera förklaringar. Under 2018 lagfördes fler personer än något annat år för människohandel för tiggeri, vilket kan ha avskräckt förövare. Totalt lagfördes 11 män och 1 kvinna fördelat på förundersökningar som bedrevs i polisregionerna Syd, Väst, Bergslagen och Mitt. En annan förklaring kan vara att samhället har blivit mer kontantlöst och det blir därmed mindre lönsamt att utnyttja människor för tiggeriändamål. Under 2018–2019 bedömde polisen att en person i tiggeri kunde tjäna ihop ca 100 kronor per dag istället för 700 kronor åren dessförinnan. En tredje förklaring kan vara att problematiken kring tiggeri och tiggeriförbud uppmärksammats i större utsträckning i svensk och utländsk media.

Antalet åtal om människohandel för tiggeri med både vuxna och barn minskade också. Under 2018 väcktes 21 åtal för människohandel med vuxna och 2 med barn. Under 2019 väcktes inga åtal om människohandel för tiggeri.

Minskat antal fall om människohandel för tiggeri

Rättsfall 1

Under 2019 dömde tingsrätten sex kvinnor från Rumänien i åldrarna 28–56 år till fängelse för narkotikabrott.⁷¹ Med hjälp av polisens spaningsfilmer kunde åklagaren bevisa att kvinnorna sålde narkotika (bensodiazepiner) i samband med att de tiggde på allmän plats i Göteborg. Eftersom det var fråga om överlåtelse av narkotika på allmän plats bedömdes varje gärning som narkotikabrott av normalgraden och straffet bestämdes till fängelse mellan 1 och 5 månader.

Rättsfall 2

I detta mål dömde tingsrätten i Linköping en 39-årig man från Bulgarien till fängelse i sex månader för koppleri och misshandel av en ung kvinna från Bulgarien.⁷² I samma mål dömdes även en 48-årig man från Norrköping till dagsböter för köp av sexuell tjänst. Den 39-årige mannen erbjöd kvinnan och hennes bror att följa med till Sverige med löfte om att han kunde ordna arbete åt dem på en städfirma. Innan de kunde börja arbetet på städfirman kom de överens om att paret först skulle tigga ihop pengar för uppehälle.

På plats i Sverige behöll den 39-årige mannen istället alla förtjänster från tiggeriaktiviteterna och kunde inte erbjuda det utlovade arbetet. I stället tvingade han kvinnan till prostitution, vilket hon protesterade emot. Efter tre tillfällen vägrade hon att

⁷¹ Göteborgs tingsrätts dom 2019-07-29 i mål nr B 9691-19.

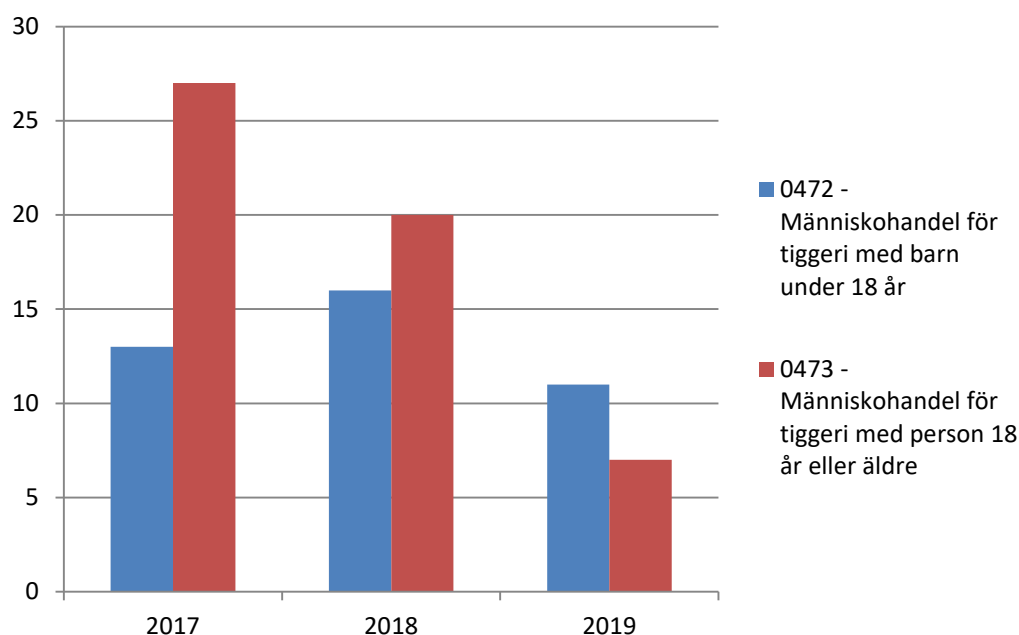
⁷² Linköpings tingsrätts dom 2019-11-29 i mål nr B 3955-19.

delta, och misshandlades då av mannen. När han sedan tvingade henne att tigga bad hon om hjälp, som hon också fick av en förbipasserande som ringde polisen.

För mer information om de förundersökningar om människohandel för tiggeri och brottslig verksamhet som bedrevs under 2019, se bilaga 1.

Tiggeri – anmälda brott 2019

Siffrorna 0472 och 0473 utgör brottskoder.

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå) 2018.

Fällande dom om människohandel för tiggeriändamål

I detta mål dömde tingsrätten i Växjö sex män från Bulgarien i åldrarna 20–60 år till fängelse för människohandel för tiggeriändamål.⁷³ En av männen dömdes även för misshandel och en annan dömdes även för rån. Straffen för de dömda varierade från fängelse i ett år och sex månader upp till fängelse i fem år och sex månader. Även en 45-årig man från Bulgarien dömdes av tingsrätten till fängelse i ett år och sex månader för medhjälp till människohandel. Tingsrätten dömde två av männen till 15 års utvisning och de övriga fem till 10 års utvisning. En 76-årig man stod också åtalad för medhjälp till människohandel, men friades helt av tingsrätten. De brottsoffer som hördes under huvudförhandlingen, fyra män och fyra kvinnor, kom också från Bulgarien.

⁷³ Växjö tingsrätts dom 2018-12-19 i mål nr B 2083-17.

Ärendet påbörjades under 2017 när en omfattande förundersökning om människohandel för tiggeriändamål med misstänkta och cirka 25 offer från Bulgarien inleddes. Brotten skulle ha begåtts i och på olika orter kring Växjö.

I förhör med polisen uppgav offren att de lurats till Sverige i tron att de skulle tjäna pengar genom att tigga, men under helt andra förutsättningar än vad som sedan blev fallet. De var införstådda med att de skulle tigga, men inte under vilka förhållanden.

Flera av offren levde under svåra sociala och ekonomiska förhållanden i hemlandet. Väl i Sverige frantog förövarna dem deras intäkter och i vissa fall utsatte offren för våld och hot om de inte var samarbetsvilliga. Flera brottsoffer berättade att den enda mat de fick var mat som kasserats av mataffärer och som de själva fick plocka ur containrar.

De gav även likartade berättelser om att de av förövarna

- tilldelades böter om de somnade när de tiggde
- tvingades tigga under långa arbetspass oavsett väder
- tilldelades särskilda tiggplatser
- förbjöds att gå in i butiker
- övervakades när de tiggde
- tvingades avlägga lydnadsed
- sattes i skuld om de tiggde ihop för lite pengar
- tvingades till prostitution (kvinnliga offer) om de tiggde ihop för lite pengar
- tvingades samla ihop och överlämna de pengar de tiggat ihop under dagen.

Utöver detta berättade några av offren att de utsatts för grov misshandel när de inte tiggat ihop tillräckligt mycket pengar eller om de på annat sätt brutit mot reglerna eller varit ohörsamma. Ett av offren, en gravid kvinna, berättade dessutom att en förövare sparkade henne i magen så att hon drabbades av missfall eftersom han ansåg att hon hade tiggat ihop för lite pengar och för att hon somnade under tiggeripassen.

Hovrätten skärpte straffet för fyra av huvudmännen. Den högsta påföljden för en av dem blev fängelse i sex år istället för fem år och sex månader.⁷⁴

Fällande dom i hovrätt om människohandel för tiggeriändamål

I detta mål friade tingsrätten en 33-årig man från Rumänien från åtal om människohandel för tiggeriändamål.⁷⁵ Åklagaren menade att mannen hade rekryterat och transporterat två män från Rumänien till Sverige i syfte att de skulle utnyttjas i tiggeriverksamhet. För att kunna rekrytera och transportera männen hade den misstänkte mannen, enligt åklagaren, lurat dem och hotat dem med våld. Mannen skulle även ha hotat dem med döden om de inte tiggde ihop tillräckligt med pengar eller försökte spara pengar för sin egen del.

Tingsrätten bedömde att det inte fanns tillräckliga bevis för att den misstänkte hade utövat något tvång eller på något sätt lurat männen. Han hade därför inte gjort sig skyldig till människohandel.

⁷⁴ Göta hovrätts dom 2019-04-25 i mål B 47-19.

⁷⁵ Malmö tingsrätts dom 2018-04-26 i mål nr B 1720-18.

Hovrätten ansåg det däremot styrkt att 33-åringen vilselett mannen om villkoren och att han hotat och kuvat dem på ett sådant sätt att de i praktiken varit förhindrade att fritt bestämma över sina göranden och låtanden.⁷⁶ Hovrätten ändrade domen och dömde 33-åringen till fängelse i ett år och sex månader samt fem års utvisning för människohandel.

Friande dom om människohandel alt. människoexploatering

I detta fall friades ett par, en 36-årig kvinna och en 37-årig man från Rumänien, av tingsrätten i Jönköping från åtal om människohandel för sexuella ändamål, människoexploatering och grovt koppleri.⁷⁷ För mer information se avsnitt 3.1.1.

3.2.4 Människoexploatering

Människoexploatering

För att stärka det straffrättsliga skyddet mot exploatering av personer i arbete och tiggeri infördes ett nytt gradindelade brott i brottbalken den 1 juli 2018: människoexploatering. Brottet består i att genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation exploatera en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri. Om brottet har avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett särskilt hänsynslöst utnyttjande av annan, kan gärningsmannen dömas för grov människoexploatering.

Detta brott skiljer sig från människohandel då människoexploatering

- enbart gäller exploatering i tvångsarbete, i arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri
- inte ställer krav på att handelsåtgärder som rekrytering, transporter, överföring, inhysning eller mottagande har genomförts med en person
- ställer krav på att exploatering av offret har ägt rum.

Anmällda och lagförda brott

Under 2019 anmäldes 43 brott om människoexploatering för tvångsarbete eller arbete under orimliga villkor. Ett av de 43 brotten rörde barn under 18 år. Dessutom anmäldes 5 brott om människoexploatering för tiggeri varav 2 rörde barn under 18 år.

Detta kan jämföras med 2018 då det anmäldes 4 brott om människoexploatering för tvångsarbete eller arbete under orimliga villkor. Ett av dessa 4 brott rörde barn under 18 år. Likaså anmäldes 4 brott om människoexploatering för tiggeri varav 1 rörde barn under 18 år.

Under 2019 väcktes 4 åtal om människoexploatering av vuxna varav 2 rörde människoexploatering för tvångsarbete eller arbete under orimliga villkor, och 2 rörde människoexploatering för tiggeri.

⁷⁶ Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2019-06-14 i mål nr B 1636-18.

⁷⁷ Jönköpings tingsrätts dom 2019-07-12 i mål nr B 1479-19.

Den stora ökningen av antalet anmälda brott om människoexploatering under 2019 rörde exploatering i huvudsakligen samma branscher som där offer utsätts för människohandel för tvångsarbete

- byggbranschen
- restaurangbranschen
- bilvård/bilverkstäder
- städbranschen
- kroppsvård (nagelsalonger)
- vård och omsorg
- hushållsarbete m.m.

De flesta brott om människoexploatering anmäldes i samband med att polisen genomförde arbetsplatsinspektioner tillsammans med andra myndigheter. Det förekom också att utsatta personer själva anmälde brottet till polisen i fall då de inte erhållit lön för utfört arbete. Några brottsoffer berättade att de hade betalat mellan 100 000 till 200 000 kronor för ett arbetserbjudande. Pengarna förväntades de betala tillbaka till arbetsgivaren från en nettolön på 5 000 kronor i månaden. Dessa brott var många gånger svåra att bevisa då det saknades ett skriftligt anställningsavtal mellan parterna.

Enstaka brott anmäldes av Migrationsverket, socialtjänsten eller av reperentanter för ett fackförbund. Dessutom anmäldes vissa brott om människoexploatering av polisen inom ramen för en redan pågående förundersökning om andra brott.

Majoriteten av offren för människoexploatering under 2019 var män och kom ursprungligen från länder såsom Irland, Vietnam, Thailand, Ukraina, Uzbekistan, Afghanistan, Kirgizistan, Vitryssland, Iran, Syrien, Nepal, Pakistan, Bangladesh, Nigeria, Somalia, Rumänien, Nepal, Bulgarien och Albanien. Gärningspersonerna var oftast också män, bosatta i Sverige och kom ursprungligen från samma land som offren eller talade samma språk.

Ungefär hälften av förundersökningarna leddes av åklagare och resten av polisiär förundersökningsledare. Majoriteten, ca 75 procent, av ärendena skrevs av med någon av följande motiveringar:

- det finns inte längre anledning att fullfölja förundersökningen
- det saknas anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats
- brottet har begåtts utomlands och det finns inte förutsättning för rättslig hjälp
- det är uppenbart att brottet inte kan utredas
- ingen person kan misstänkas för brottet.

Cirka en fjärdedel av förundersökningarna pågick fortfarande vid årets slut.

Rättsfall 1

Ett ärende handlade om en man som bodde i Sverige och erbjöds arbete på en fabrik i Finland. För detta arbete skulle han erhålla 20 000 kronor i lön per månad. Mannen reste till Finland men vände hem igen när han insåg att förutsättningarna för arbetet inte överensstämde med den överenskommelse som gjorts med arbetsgivaren och för att han skulle vara tvungen att bo på fabriken.

Fällande dom om människoexploatering för tvångsarbete eller arbete under orimliga villkor

Under 2019 fälldes för första gången en person för det nya brottet människoexploatering. I detta fall dömde tingsrätten en 50-årig man till fängelse i åtta månader för människoexploatering.⁷⁸ Han dömdes också till att betala skadestånd till de två målsägandena.

Ärendet rörde ett ungt par som kom till Sverige från för att studera och arbeta. När de inte lyckats få någon bostad fick de ett löfte av en restaurangägare om att få bo i en lägenhet ovanför dennes restaurang. Restaurangägaren erbjöd dem senare arbete på restaurangen mot en lön om 100 kr i timmen samt mot att de skulle få mat och husrum. Målsägandena arbetade under långa dagar utan att få någon kontant lön. När de krävde sin lön utsatte restaurangägaren dem för hot och de blev också ombedda att lämna restaurangen och lägenheten.

Under rättegången nekade restaurangägaren till att det unga paret hade arbetat på hans restaurang, medan övrig personal på restaurangen bekräftade målsägandenas uppgifter.

Tingsrätten ansåg det ställt bortom rimligt tvivel att restaurangägaren genom vilseledande ifråga om lön och genom utnyttjande av målsägandenas svåra situation exploaterat dem i arbete under uppenbart orimliga villkor. Av bevisningen framgick att målsägandena arbetat orimligt långa dagar, sex till sju dagar i veckan, för en ersättning motsvarande 19 respektive 28 kr per timme.

Första fällande domen om människoexploatering

Tingsrätten fann också att det kunde styrkas att restaurangägaren hotat paret med utvisning, våld och med ett vapen eller en vapenattrapp när de försökte hävda sin rätt. De var dessutom nyanlända i Sverige, saknade all kännedom om svenska förhållanden och var utan bostad.

Bedömningen av om någon arbetat under uppenbart orimliga villkor ska göras utifrån arbetssituationen i dess helhet. Tingsrätten beaktade att målsägandena fått viss ersättning i form av mat- och bostadsförmåner. Vid en beräkning av vad den ersättningen motsvarar fann tingsrätten att målsägandena fått en synnerligen låg lön. Detta, i kombination med den omfattning målsägandena arbetat, gjorde att tingsrätten bedömde att de arbetat under uppenbart orimliga villkor. Tingsrätten fann att målsägandena varit i en sådan svår situation som beskrivs i det nya brottet – människoexploatering, och att restaurangägaren därmed skulle dömas till fängelse för människoexploatering.

⁷⁸ Norrköpings tingsrätts dom 2019-12-05 i mål nr B 198-19.

Fällande dom om koppleri och misshandel kopplat till exploatering i tiggeri

I detta mål dömde tingsrätten i Linköping en 39-årig man från Bulgarien till fängelse i sex månader för koppleri och misshandel av en ung kvinna från Bulgarien.⁷⁹ I samma mål dömdes även en 48-årig man från Norrköping till dagsböter för köp av sexuell tjänst. Den 39-årige mannen erbjöd kvinnan och hennes bror att följa med till Sverige med löfte om att han kunde ordna arbete åt dem på en städfirma. Innan de kunde börja arbetet på städfirman kom de överens om att paret först skulle tigga ihop pengar för uppehälle.

På plats i Sverige behöll den 39-årige mannen istället alla förtjänster från tiggeriet och kunde inte erbjuda det utlovade arbetet. I stället tvingade han kvinnan till prostitution, vilket hon protesterade emot. Efter tre tillfällen vägrade hon att delta, och misshandlades då av mannen. När han sedan tvingade henne att tigga bad hon om hjälp av en förbipasserande som ringde polisen.

3.3 Handel med barn för sexuella och andra ändamål

Barn är särskilt sårbara för utnyttjanden av olika slag, bl.a. på grund av sin beroendeställning gentemot vuxna. Såväl flickor och pojkar som unga kvinnor och unga män utnyttjas för människohandel, framför allt för sexuella ändamål. I de fall barn är offer för människohandel måste särskild hänsyn tas till deras specifika behov, rättigheter och förutsättningar.

Barns rätt till skydd mot dessa typer av utnyttjanden regleras i flera olika dokument.⁸⁰ Av särskild betydelse är FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), vars bestämmelser omfattar varje person under 18 år.⁸¹ Till konventionen hör ett fakultativt protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och dokumenterade sexuella övergrepp på barn (barnpornografibrott). Barnkonventionens artiklar 34 och 35 ställer krav på stater att skydda barn från, och bekämpa utnyttjande av barn i, prostitution, pornografi och handel med barn.

I juni 2018 röstade en majoritet i riksdagen för regeringens förslag att göra barnkonventionen till svensk lag.⁸² Beslutet innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2020.

⁷⁹ Linköpings tingsrätts dom 2019-11-29 i mål nr B 3955-19.

⁸⁰ European Commission, Handbook, *Children deprived of parental care found in an EU member State other than their own- A guide to enhance child protection focusing on victims of trafficking* (2019).

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_en.pdf.

s. 24.

⁸¹ Artikel 1 i barnkonventionen.

⁸² Proposition 2017/18:186, *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Länk: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/03/prop2.-201718186/>.

Vissa grupper av barn riskerar att bli utsatta för människohandel, som exempelvis

- ensamkommande barn
- barn i gatusituationer
- utsatta EU-/EES-medborgare
- medföljande barn till vuxna som är utsatta för människohandel
- barn som utnyttjas för hushållsslaveri
- barn som är gifta.

FN-organet för narkotikakontroll och förebyggande av brott konstaterade i en rapport publicerad 2018 att 23 procent av alla offer för människohandel som identifieras globalt är flickor. Fler flickor än pojkar är offer för människohandel för sexuella ändamål. Enligt rapporten utgör pojkar 7 procent av alla offer för människohandel som identifieras globalt och de utnyttjas främst för tiggeri och för att begå stölder.⁸³

Enligt det Europeiska institutet för jämställdhet, EIGE, är människohandel för sexuella ändamål den vanligaste formen av människohandel inom EU och ska ses som en form av könsbaserat våld som mestadels drabbar kvinnor och flickor.⁸⁴ Ungefär 95 procent av de individer som 2016 registrerades som människohandelsoffer inom unionen var flickor och kvinnor. Handel med kvinnor och barn fortsätter att vara en strukturell form av våld mot kvinnor, och medlemsländerna är enligt lag skyldiga att vidta könsspecifika åtgärder för att skydda och stödja offren.

Utmaningar för rättsväsendet i ärenden om människohandel med barn

Enligt en rapport som publicerades 2015 inleddes det mellan 2012 och 2015, 39 förundersökningar om misstänkt människohandel med barn.⁸⁵ Alla ärenden utom ett lades ner som ledde till åtal för människosmuggling. Enligt statistik från Åklagarmyndigheten väcktes två åtal under 2019 om människohandel med barn varav ett för sexuella ändamål och ett för övriga ändamål.

Det kan finnas flera orsaker till att en förundersökning om människohandel med barn läggs ner eller inte leder till att åtal väcks. Det kan bero på att människohandelsparagrafen är komplicerad och ofta svårtillämpad.⁸⁶ Många förundersökningar inleds med utgångspunkt från ett barns berättelse, men det kan vara svårt att få uppgifterna bekräftade. Fysisk spaning får inte bedrivas när barn utnyttjas, utan ett ingripande måste göras direkt för att rädda flickan eller pojken ur en farlig situation. Barnet vet ibland inte vem förövaren är, eller var han eller hon befinner sig. Det kan också vara så att barnen av rädsla för repressalier inte vågar lämna sådana uppgifter om förövarna även om de känner till dem.

⁸³ United Nations Office on Drugs and Crimes (UNODC), *Global Report on Trafficking in Persons (2018)* s. 10. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf

⁸⁴ Se EIGE:s rapport *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*, 17 oktober 2018. Länk: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/trafficking-for-sexual-exploitation-a-gendered-crime_en.

⁸⁵ Länsstyrelsen Stockholm, *Människohandel med barn – Nationell kartläggning 2015*.

⁸⁶ Se slutbetänkandet av 2014 års människohandelsutredning – *Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer*, SOU 2016:70, s. 13.

Ett barns berättelse räcker generellt inte för ett åtal, utan det behövs stödjande bevisning i form av vittnesuppgifter, spaning, telefonavlyssning och kameraövervakning. I svensk processrätt gäller en princip om s.k. fri bevisprövning. Den innebär att parterna i en rättegång får åberopa all bevisning som de kan få fram och att värdet av bevisningen provas fritt av domstolen.

Det förekommer också att äldre barn som varit omhändertagna under en utredning om människohandel med barn försvinner från familjehemmet och söker upp förövarna. Förövarna är ofta de enda vuxna som barnen litar på och är lojala mot. Slutligen kan vissa av brotten ha begåtts utomlands och därmed vara svåra att bevisa. I dessa fall har förövarna dessutom ofta lämnat landet med barnet innan förhör har kunnat hållas.

Under 2019 rapporterade flera polisregioner om fall där barn utnyttjats av gängkriminella för att begå brott som exempelvis narkotika- och vapenbrott, stöld och rån. En utmaning för polisens utredare var att förmå barnen att berätta om vad de hade utsatts för eftersom de var rädda för repressalier från förövarna och rättsliga konsekvenser av att de begått brott.

3.3.1 Människohandel med barn för sexuella ändamål

Sedan lagstiftningen om människohandel infördes 2002 har alla barn som fallit offer för människohandel för sexuella ändamål i Sverige varit flickor. Majoriteten av dem har varit i åldrarna 16–17 år och i enstaka fall under 15 år.⁸⁷

Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet anmäldes 12 brott om människohandel för sexuella ändamål med barn under 2019 jämfört med 14 under 2018. Majoriteten av brotten anmäldes av Migrationsverket, polisen och socialtjänsten. Majoriteten av brotten som anmäldes av Migrationsverket hade begåtts i ett annat land än Sverige och var därför särskilt svåra att utreda.

Under 2019 inleddes förundersökning i tio fall om människohandel för sexuella ändamål med barn. Sex förundersökningar lades ner av åklagare och två av polisiär förundersökningsledare. Två förundersökningar var fortfarande pågående vid årets slut. En av dessa två leddes av en polisiär förundersökningsledare och en av åklagare.

Anledningen till att förundersökningar lades ner var flera, exempelvis att

- det saknades nödvändiga uppgifter om när och var brottet ägde rum
- brottet ägde rum i ett annat land för en längre tid sedan
- ingen misstänkt person kunde identifieras
- de utredningsåtgärder som vidtogs visade på att något annat brott hade begåtts eller att den påstådda gärningen inte utgjorde något brott som hörde under allmänt åtal.

⁸⁷ Enstaka fall har rört flickor i 12–13-årsåldern.

3.3.2 Människohandel med barn för andra ändamål än sexuella

Det förekommer att människohandlare tar kontakt med föräldrar som lever i fattigdom med erbjudanden om att köpa eller hyra deras barn i syfte att utnyttja dem för stöldändamål. Flickorna och pojkarna, som ofta är i 10–14-årsåldern, får inte gå i skolan, utan tränas tidigt av människohandlaren att stjäla i butiker eller begå fickstöld. ⁸⁸ Människohandlarna utnyttjar barnens låga ålder som gör att dessa undgår straff och registrering i brottsregister. Ofta förser människohandlarna barnen och sig själva med flera olika identitetshandlingar, vilket gör det svårt för polisen att identifiera och kartlägga denna brottslighet eftersom grupperna ofta rör sig mellan olika EU-länder.

Barnen isoleras socialt, frånges möjlighet till utbildning och knyts känslomässigt till förövarna. Många är därför ytterst rymningsbenägna när de placerats på skyddade boenden. Barnen saknar också ofta tilltro till myndigheter, särskilt till polisen, och ser sig heller inte som offer för ett brott. Detta leder till tidskrävande förundersökningar där förutsättningarna för att åtala förövarna hittills har varit små. För att underlätta för yrkesverksamma att kommunicera med barn i migration har Europarådet publicerat en rapport som ger råd om hur man kan framföra barnvänlig information. ⁸⁹

Barnen utgör en viktig ekonomisk investering för människohandlarna. De polisutredningar som har genomförts tidigare år visar att det förekommer att en vuxen utger sig för att vara barnets vårdnadshavare eller släkt med barnet för att kunna hämta honom eller henne efter att barnet omhändertagits av polis eller socialtjänst.

Sedan tidigare år är det känt att vissa brottsgrupperingar i länder som Rumänien och Bulgarien specialiserar sig på handel med barn för att utnyttja dem för stöld- och tiggeriändamål eller för att utnyttja dem sexuellt genom prostitution. Enligt Europol förekommer det också att familjer utnyttjar sina egna barn för stöld- och tiggeriändamål. ⁹⁰ Under 2019 inleddes en förundersökning i polisregion Nord där man misstänkte att en 17-årig flicka från Rumänien utnyttjades för tiggeri och sexuella ändamål. Förundersökningen var pågående vid årets slut.

Under 2019 rapporterade några polisregioner om fall där pojkar från utsatta områden utnyttjades av gängkriminella för att begå olika typer av brottslig verksamhet som exempelvis stöld, rån och narkotika- och vapenbrott. Förutom detta har polisregionerna rapporterat in att även ensamkommande pojkar från exempelvis Afghanistan, Marocko och Syrien utnyttjas av gängkriminella på liknande sätt.

⁸⁸ Europol, *Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2017, Crime in the age of technology*.

⁸⁹ Europarådet, *How to convey child-friendly information to children in migration- A handbook for frontline professionals (2019)*. <https://rm.coe.int/how-to-convey-child-friendly-information-to-children-in-migration-a-ha/1680902f91>

⁹⁰ Europol, *Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging 2018*.

Människohandel med barn för övriga ändamål

Antalet ärenden som rörde människohandel för övriga ändamål med barn ökade – från 25 anmällda brott 2018 till 47 anmällda brott 2019. Majoriteten av barnen var pojkar som i de flesta fall kom från Marocko och var i åldrarna 9–17 år. Övriga anmälningar rörde enstaka barn, oftast pojkar, från Kongo (8), Afghanistan (3), Peru (2), Rumänien (2), Algeriet (1), Vietnam (1) och Liberia (1).

De anmälningar där pojkar var målsägande förekom oftast i fall där det kunde misstänkas att de utnyttjades för att begå brott för förövarnas räkning. En anmälan rörde en rumänsk 6-årig flicka som befarades ha utnyttjats för tiggeri. Två ärenden var felkodade och rörde pojkar som utnyttjats som arbetskraft i sina ursprungsländer, Vietnam och Afghanistan.

Bland de 47 ärendena fanns det flera ärenden som var felkodade och avsåg andra brott, som exempelvis narkotikabrott och sexualbrott. Under 2019 inleddes förundersökningar i flera fall där polisen misstänkte att barn utnyttjades för att begå brottslig verksamhet.

Friande dom om människohandel med barn och unga som tvingats begå narkotikabrott

Ett ärende om människohandel för övriga ändamål, där offren var både barn och vuxna, prövades i Göteborgs tingsrätt under 2019. Åtalet om människohandel ogillades men tingsrätten dömde några av de åtalade till fängelse för narkotikabrott och anstiftan till stöld. Ärendet var en del av en större satsning för att komma åt den organiserade narkotikahandeln i Göteborg. Satsningen ledde till att ett stort antal personer lagfördes för narkotikabrott. Sammanlagt utdömdes 58 års fängelse fördelat på ett tjugotal olika individer som en följd av insatsen.

Offren i den del av åtalet som rörde människohandel var tre pojkar i åldrarna 15–19 år. En 15-årig och en 19-årig pojke var söner till den misstänkta gärningsmannen. Två nittonåringar sålde narkotika och stal för den misstänkta gärningsmannens räkning medan femtonåringen hämtade och lämnade narkotika för försäljning. Tingsrätten kom fram till att nittonåringarna inte varit tvingade eller underkastade och att femtonåringen inte befunnit sig i ett nödläge på sådant sätt att rekvisiten för människohandel kunde anses vara uppfyllda.⁹¹

Människohandel med barn för tvångsarbete, tiggeri och krigstjänst

Under 2019 anmäldes 7 brott rörande människohandel med barn för tvångsarbete, 11 brott om människohandel med barn för tiggeri samt 1 brott om människohandel med barn för krigstjänst. Detta kan jämföras med 2018 då det anmäldes 5 brott rörande människohandel med barn för tvångsarbete, 16 brott om människohandel med barn för tiggeri samt inga brott om människohandel med barn för krigstjänst. I fallet med människohandel med barn för krigstjänst 2019 beslutade polisiär förundersökningsledare att inte inleda förundersökning då det var uppenbart att brottet inte gick att utreda.

Omhändertagande av barn som misstänks vara offer för människohandel

Erfarenheten från förundersökningar om gränsöverskridande människohandel där barn har varit offer, är att dessa utredningar kan vara svåra att genomföra. Det finns flera problem, bland annat att barnen misstror vuxna och i synnerhet poliser, eller att de är lojala med sina förövare och därför hämtats eller rymt från sitt boende.

⁹¹ Göteborgs tingsrätts dom 2019-06-25 Mål nr B 1852-19.

Socialtjänstens arbete med barn som misstänks vara offer för människohandel

När det gäller barn som utsatts för människohandel eller exploatering finns det vissa faktorer som socialtjänsten behöver vara särskilt uppmärksam på för att kunna tillgodose barnets behov av och rätt till skydd och stöd.⁹² I vissa fall har det varit nödvändigt att akut omhänderta ett barn enligt LVU trots att barnet samverkat med de svenska myndigheterna, men där barnet misstänks vara offer för människohandel och måste skyddas från förövarna.⁹³

I en sådan situation kan Sveriges åtaganden under Bryssel II-förordningen och otydligheter i den svenska LVU-lagstiftningen ibland utgöra ett problem.⁹⁴ Förordningens utgångspunkt är att det är domstolen i det land där barnet har sin hemvist som ska pröva frågor om vårdnad, umgänge och boende. Efter det att omhändertagandet hävts återvänder föräldrarna oftast till hemlandet med barnet.⁹⁵

Om barnet vistas i Sverige tillfälligt behöver socialtjänsten också samarbeta med myndigheter i barnets hemland och förhålla sig till regelverken kring skydd av barn i internationella situationer. Det kan ta tid att etablera samverkan med rätt insats i barnets hemland. Detta har medfört att socialtjänsten haft svårt att agera på samma sätt som den skulle agera för ett inhemskt barn i samma situation.

Den 1 september 2019 infördes nya regler (LVU 6 a §, 9 a §) som förväntas underlätta för socialtjänsten att ingripa när barn befaras vara offer för människohandel för olika ändamål.⁹⁶ Syftet med ändringarna är att klargöra att alla barn som vistas i Sverige ska kunna skyddas enligt LVU om förutsättningarna för tvångsvård är uppfyllda. De nya reglerna innebär bland annat att en socialnämnd omedelbart ska kunna omhänderta barn även när svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård enligt LVU.

För att öka medvetenheten inom socialtjänsten om människohandel och exploatering av barn publicerade Socialstyrelsen en vägledning för socialtjänsten under 2018.⁹⁷ Syftet med vägledningen är att ge praktiskt stöd i handläggningen av ärenden samt tydliggöra socialtjänstens ansvar enligt bestämmelser i svensk och internationell rätt. Socialstyrelsen har även publicerat en webbaserad kunskapsguide som ger socialtjänsten stöd i att upptäcka människohandel och hur man kan agera i dessa fall.⁹⁸

⁹² <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/vald-och-fortryck/manniskohandel-med-barn/upptacka-manniskohandel--riskfaktorer-och-tecken/>

⁹³ Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

⁹⁴ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

⁹⁵ Kammarrätten i Sundsvalls beslut 2011-06-20 i mål nr 1467-11.

⁹⁶ Omedelbart omhändertagande av barn i vissa internationella situationer Prop. 2018/19:102. Länk: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2019/04/prop.--201819102/>

⁹⁷ Socialstyrelsen, *Barn i internationell människohandel och exploatering–Vägledning för socialtjänsten*, november 2018. Länk: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2018-10-1.pdf>.

⁹⁸ <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/vald-och-fortryck/manniskohandel-med-barn/>

Under 2020 förväntas Socialstyrelsen dessutom publicera en vägledning som syftar till att underlätta socialtjänstens tillämpning av det regelverk som gäller för omhändertagande av barn generellt men även barn som saknar hemvist i Sverige och befaras vara offer för människohandel.

3.3.3 Ensamkommande barn

Ensamkommande barn är barn under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skilda från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som anses ha trätt i föräldrarnas ställe, eller som efter ankomsten står utan sådan ställföreträdare.⁹⁹

Ensamkommande flickor och pojkar är, oavsett ursprungsland, en utsatt grupp som under vissa omständigheter kan riskera att falla offer för människohandel. Särskilt gäller det de barn som i Sverige har avvikit från sina LVU-placeringar, fått avslag på en ansökan om uppehållstillstånd eller inte har registrerats hos någon myndighet. Det finns uppgifter om att hemlösa ensamkommande barn utnyttjas genom prostitution eller tvingas till att begå brott eftersom de saknar medel för sitt uppehälle. Det är en mycket rörlig grupp av barn som ofta har rest genom flera europeiska länder, ibland i sällskap av en vuxen som inte är en familjemedlem, och som kan tvingas resa vidare om de riskerar att få sin frihet begränsad.

Ensamkommande barn från krigs- eller konfliktdrabbade länder eller regioner

Under 2019 ansökte totalt 902 ensamkommande barn om asyl i Sverige enligt statistik från Migrationsverket. De största grupperna av barn kom från Syrien (107 pojkar och 44 flickor), Marocko (123 pojkar och 2 flickor), Afghanistan (89 pojkar och 32 flickor) och Eritrea (24 pojkar och 14 flickor).

Den största gruppen av ensamkommande barn som kom till Sverige under 2019 var på flykt från sina hemländer. I de flesta fall är det föräldrar eller andra anhöriga som fattar beslut om att ett barn ska lämna sitt hemland om det råder krig eller andra konflikter där barnet befinner sig. Anledningarna till att barnet tvingas fly kan vara flera:¹⁰⁰

- Det finns en risk för barnets säkerhet.
- Barnet måste hjälpa till med försörjningen av familjen.
- Barnet riskerar att rekryteras som soldat i en väpnad konflikt.
- Barnet riskerar att utsättas för tvångsäktenskap.

Oavsett varför barn kommer ensamma till Sverige, har Sverige enligt EU-lagstiftning skyldigheter att främja och skydda barns rättigheter.¹⁰¹

⁹⁹ Arbetsmarknadsdepartementet: *Förordning (2016:1363) om länsstyrelsernas uppdrag avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare 2016.*

¹⁰⁰ European Migration Network (EMN), *Policies, practices and data on unaccompanied minors in the EU Member States and Norway, May 2015.*

¹⁰¹ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/SV/COM-2017-211-F1-SV-MAIN-PART-1.PDF> och <https://fra.europa.eu/en/publication/2019/child-anti-trafficking-guide>.

Ensamkommande barn från Nordafrika

Med början 2012 noterade Migrationsverket en ökning av antalet ensamkommande barn från Nordafrika som sökte asyl i Sverige. En majoritet av de ensamkommande barnen från Nordafrika kom från Marocko men också från Tunisien och Algeriet.

Under 2016 sökte 144 marockanska pojkar asyl i Sverige, och under 2017 ökade antalet till 230 pojkar och 5 flickor. Under 2018 minskade antalet marockanska pojkar som sökte asyl till 126. De senaste åren har gränspolisens identifierat tre flickor från Marocko, medan resten var pojkar.

De marockanska barnen kommer oftast till Sverige via Spanien. Gränsen mellan Marocko och Spanien är hårt bevakad. Ett vanligt sätt för dessa barn att ta sig till Europa är därför att först resa till en av de spanska enklaverna Ceuta eller Melilla som ligger vid nordafrikanska kusten, för att därifrån ta sig över Medelhavet till Spanien, ofta genom att gömma sig i en lastbil.

Det finns indikationer på att barnen har försörjningsplikt mot familj och andra släktingar och därför förväntas skicka pengar till anhöriga i hemlandet. Det förekommer också att vissa pojkar är införstådda med att de ska begå brott för kriminella nätverk när de kommer till Europa, medan andra barn har vilseletts. Flickorna är särskilt sårbara för att utsättas för sexuellt våld och sexuellt utnyttjande under resan till Sverige och vid framkomsten.

Inte alla pojkar söker asyl i det första europeiska landet, utan förs i stället mellan olika länder i Europa för att utnyttjas av kriminella nätverk för att begå brott. Möjligheten för dessa barn att få asyl är begränsad eftersom de saknar de skäl som krävs för att få stanna i Sverige.¹⁰² Pojkarna visar en stark misstro mot myndigheter och vuxenvärlden i allmänhet. Information från både polis och socialtjänst visar att dessa barn inte alltid vill eller vågar ta emot den vård och omsorg som erbjuds. Under 2019 rymde oroväckande många av dessa ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige från de boenden där de blivit placerade, och de antas ha återknutit med de vuxna kriminella.

Under 2019 inledde polisregion Stockholm enstaka förundersökningar som rörde människohandel för andra ändamål med pojkar i åldrarna 14–17 år från Marocko. I samtliga fall fanns information om att pojkarna tvingades att begå brott för människohandlarnas räkning i en gränsoverskridande brottslighet, men också att vissa pojkar utnyttjades sexuellt.

Förundersökningarna lades ner av åklagare eftersom brott inte kunde bevisas. Gemensamt för utredningarna var att det rörde sig om ensamkommande pojkar från Marocko som levde i gatumiljö i Stockholm. Förövarna närmade sig barnen och erbjöd dem mat och husrum, men efter en tid krävde de ersättning för dessa tjänster och tvingade pojkarna att begå brott.

Under 2019 noterade gränspolisens att marockanska pojkar var mer benägna att röra på sig och stannade bara en kort tid i Stockholm för att sedan förflytta sig till exempelvis Frankrike. Detsamma gällde även för afghanska pojkar som inte påträffades lika frekvent i Stockholms innerstad som under tidigare år.

¹⁰² Enligt FN:s flyktingkonvention, svensk lag och EU-regler är en person flykting om den tvingas fly för att den har en välgrundad fruktan att utsättas för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning, kön, sexuell läggning eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp.

Det har visat sig att flera medlemsstater i EU såsom Frankrike, Belgien och Spanien har samma problem med ensamkommande unga pojkar från Marocko som utnyttjas för brottsändamål.

3.3.4 Människohandel och barnäktenskap

År 2014 trädde nya straffbestämmelser i kraft rörande äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa.¹⁰³ I samband med att dessa infördes togs dispensmöjligheten för äktenskap före 18 års ålder bort. Genom den civilrättsliga lagändringen har alltså lagstiftaren slagit fast att barn under 18 år inte kan samtycka till äktenskap, och att ingen annan kan samtycka i deras ställe.

Sedan dess kan inte föräldrar förfoga över sina barns äktenskap, och ett barn under 18 år får inte längre själv besluta att ingå äktenskap. Barnets beslutsmognad har därför inte längre någon betydelse i dessa frågor.

Problematiken med barn under 18 år, oftast flickor, som uppgav att de var gifta när de anlände till Sverige har uppmärksamats i en utredning som redovisades i en rapport från Migrationsverket 2016.¹⁰⁴ Utredningen identifierade 132 barn, varav 97 procent var flickor under 18 år, som under asylprocessen lämnat uppgifter om att de var gifta vid ankomsten till Sverige. De gifta flickorna och pojkarna kom huvudsakligen från Syrien, Afghanistan och Irak, och majoriteten av dem hade sökt skydd i Sverige efter den 1 augusti 2015. Majoriteten av de barn som identifierades som gifta var i åldrarna 16–17 år.

I Migrationsverkets rapport nämns två huvudsakliga orsaker till dessa barnäktenskap. Föräldrar i familjer i ekonomiskt utsatta situationer är benägna att gifta bort flickor under 18 år för att säkra inkomster i form av bl.a. hemgift. Föräldrar vill också skydda ogifta döttrar från trakasserier och utnyttjande, både i hemlandet och i samband med flykten från hemlandet, genom att gifta bort dem.¹⁰⁵

Barn och vuxna, mestadels flickor och kvinnor, kan utsättas för tvångsäktenskap i hemländerna för att sedan bli offer för människohandel för olika ändamål såsom prostitution, tiggeri och tvångsarbete. Offren kan också utsättas för människohandel med ändamålet att de ska giftas bort mot sin vilja vid ankomsten till destinationslandet.

¹⁰³ Efter att Sverige ratificerade Istanbulkonventionen, samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 som kräver att parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att uppsåtliga gärningar som består i att tvinga en vuxen person eller ett barn att ingå äktenskap är straffbelagda, infördes två nya brott: äktenskapstvång (4 kap. 4 c § brottsbalken) och vilseledande till tvångsäktenskapsresa (4 kap. 4 d § brottsbalken).

¹⁰⁴ Migrationsverket, Rapport 2016-03-29, Beteckning 1.3.4-2016-22097 *Är du gift? Utredning av handläggning av barn som är gifta när de söker skydd i Sverige*.

¹⁰⁵ Se till exempel UN Women, *Gender-based violence and child protection among Syrian refugees in Jordan, with a focus on early marriage* (2013). <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20jordan/attachments/publications/2014/gbv-cp%20assessment%20jordan.pdf?la=en&vs=1754>

I december 2017 lade *Utredningen om starkare skydd mot barnäktenskap* fram ett nytt förslag om att ytterligare begränsa möjligheterna att erkänna utländska barnäktenskap.¹⁰⁶ Den 29 november 2018 beslöt riksdagen om en ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap.¹⁰⁷ Det finns förslag om ytterligare förändringar i lagen för att stärka skyddet mot barnäktenskap och förändringarna förväntas träda i kraft under sommaren 2020.

Den föreslagna lagändringen innebär att inga utländska barnäktenskap ska erkännas i Sverige. Förbudet gäller oavsett parternas anknytning hit när äktenskapet ingicks eller deras ålder vid tidpunkten för erkännandeprövningen. Undantag ska aldrig kunna göras om någon av parterna alltså är under 18 år. Lagändringen syftar till att säkerställa att alla som befinner sig i Sverige skyddas mot barnäktenskap, och har också ett normativt ändamål genom att tydligt ange att sådana äktenskap inte accepteras i Sverige.¹⁰⁸

Under 2019 rapporterades tre domar som rörde fall av äktenskapstvång där målsäganden var under 18 år men där ett åtal ogillades.¹⁰⁹

3.4 Sexuella övergrepp på barn under 18 år utanför Sveriges gränser

En brottstyp som fortsatt fick uppmärksamhet under 2019 rör svenskar som begår allvarliga sexuella övergrepp mot flickor och pojkar i andra länder. Med detta menas vanligen att en person med hemvist i Sverige reser till ett annat land för att där sexuellt utnyttja en flicka eller pojke med hemvist i destinationslandet mot någon form av ersättning. De brott som begås mot barnen är företrädesvis våldtäkt mot barn, köp av sexuell handling av barn samt barnpornografibrott dvs. dokumentation av deras egna eller andras sexuella övergrepp på barn.

Det är svårt att uppskatta hur många svenskar som årligen begår sexuella övergrepp mot barn i andra länder, men det underrättelsearbete som bedrivits av Polismyndigheten genom åren visar att problemet fortfarande är omfattande.

Vid Polismyndighetens nationella it-brottscentrum finns en utredningsgrupp som har nationellt verksamhetsansvar för svenskars sexualbrott utomlands, vilket innebär att det är denna grupp som utreder sexuella övergrepp som begåtts av personer från Sverige mot barn i utlandet. Utredningsarbetet visade att sexuella övergrepp mot barn som begås av svenska män utanför Sveriges gränser ofta är förknippade med produktion och användande av dokumentation av sexuella övergrepp mot barn (barnpornografibrott).

¹⁰⁶ Betänkande av utredningen om starkare skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv – *Utvidgat hinder mot erkännande av utländska barnäktenskap* (SOU 2017:96).

¹⁰⁷ Lag om ändring i lagen (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap, <https://www.svenskförfattningssamling.se/doc/20181973.html>.

¹⁰⁸ Proposition 2017/18:288, Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap, s. 1.

¹⁰⁹ Svea hovrätts dom 2019-01-28 i mål nr B 2955-18, Nacka tingsrätts dom 2019-11-18 i mål nr B 5669-18 samt Lunds tingsrätts dom 2019-12-09 i mål nr B 4245-19.

Dessa brott bör därför inte enbart behandlas som separata handlingar. Internet fyller en mycket viktig funktion för hur förövare sprider information om tillgängliga offer, kostnader för produktion och tillgång på illegalt material och är dessutom en betydande arena för möten mellan förövare. Undersökningar av dessa brott och identifiering av förövare och offer innebär därför stora utmaningar för polisen.

Beställda sexuella övergrepp på barn i utlandet via webbkamera är ett sätt som allt fler använder sig av för att betrakta när barn utsätts för sexuella övergrepp i realtid, och för att kunna få omedelbar tillgång till filmer om sexuella övergrepp på flickor och pojkar som är anpassade till deras personliga önskemål. Många gånger kommer dessa brott till polisens kännedom i fall där en person begår ett annat brott, t.ex. våldtäkt av en vuxen kvinna i Sverige. När polisen undersöker den misstänktes beslagtagna mobiltelefoner och datorer upptäcks ibland filmer om sexuella övergrepp på flickor och pojkar i Sverige eller andra länder.

Experter menar att tiotusentals flickor och pojkar över hela världen kan vara föremål för beställda sexuella övergrepp via webbkamera, och antalet fall ser ut att öka.¹¹⁰ Beställda sexuella övergrepp på barn begås i privata hem, på internetkaféer, hotell eller på andra ställen i barnets närområde. Offer för den här typen av övergrepp har rapporterats främst från Filippinerna, men indikationer finns på att denna typ av sexuella övergrepp på barn också förekom i Rumänien under 2019. För att beställa sexuella övergrepp på barn behöver förövaren enbart tillgång till en mobiltelefon eller en dator samt en webbkamera. Den som utför de sexuella övergreppen på barnet kan vara en förälder eller en annan person i barnets närhet.

Förövarnas tillvägagångssätt

Kontakten mellan beställaren och förövaren tas ofta via dejtingssidor för vuxna för att sedan övergå till en privat konversation på Skype eller via WhatsApp för att diskutera möjligheterna till så kallad live streaming av sexuella övergrepp på barn via internet.¹¹¹ Risken att anmälas till polisen för den som beställer eller begår övergreppen är liten, eftersom stora delar av rättsväsendet i de flesta länder har liten erfarenhet av eller saknar utbildning för att upptäcka och utreda dessa brott.

¹¹⁰ US Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, *Online Sexual Exploitation of Children: An Alarming Trend* (27 June 2017). <https://www.state.gov/online-sexual-exploitation-of-children-an-alarming-trend/>.

¹¹¹ "Live streaming" innebär att övergreppen sker, spelas in och överförs i realtid.

Ett annat växande hot mot flickor och pojkar är s.k. ”sextortion”¹¹² dvs. utpressning av barnet där förövaren tvingar barn att utstå sexuella övergrepp framför en webbkamera under hot om att känslig information eller sexuella övergreppsbilder annars ska spridas.¹¹³ Sådana hot om spridning kan leda till att barn och unga tar sina egna liv.¹¹⁴

Projekt om identifiering av förövare

Under 2018 anslöt sig Noas nationella it-brottscentrum till ett projekt, *Säg vad du såg*, tillsammans med ECPAT, World Childhood Foundation och andra organisationer som syftar till att få fler svenska förövare identifierade och lagförda genom skräddarsydda informationsinsatser.¹¹⁵ Projektet pågår till och med 2021, och innebär att riktade utbildningsinsatser genomförs mot resebranschen, svenska företag och myndigheter i utlandet samt svenskar boende utomlands.¹¹⁶

Under 2019 inledde nationellt it-brottscentrum ett projekt för att öka kompetensen om svenskers sexualbrott utomlands vid svenska beskickningar i länder dit det antas vara vanligt att svenska förövare reser för att begå dessa brott. Projektets mål är att genom ökad kunskap få ambassadpersonal att stödja ambassadbesökare som vill anmäla brott till svensk polis eller att själva anmäla brott, så att antalet anmälda brott till utredningsgruppen ökar.

Projekt genomförs i nära samverkan med Ecpat och Childhood och projektet *Säg vad du såg* (2018-2021). Projektet är en fortsättning på regeringsuppdraget Ju2016/06827/PO *Bekämpa sexualbrott mot barn* som slutrapporterades 2018-04-15 då Kambodja, Filippinerna och Nepal besöktes.

3.4.1 Rättsfall om sexuellt våld mot/ sexuell exploatering av barn

Rättsfall 1

Ärendet gällde sju svenskar som fört över pengar till personer på Filippinerna. Personerna är misstänkta för att tillhandahålla livestreamade sexuella övergrepp mot barn. En av de misstänkta svenskarna hade avlidit, och en avtjänade ett straff för liknande brottslighet. En anmälan upprättades gällande de övriga fem svenskarna. Tre husrannsakingar genomfördes, och ett ärende slutdelgavs, men den misstänkte hann avlida innan åtal väcktes. Resterande två tillslag är planerade i januari 2020.

¹¹² ”Sextortion” är ett ord som kombinerar ”sex” med ”extortion” som betyder utpressning.

¹¹³ Transparency International, *Breaking the Silence Around Sextortion: The links between power, sex and corruption* (2020)
https://images.transparencycdn.org/images/2020_Report_BreakingSilenceAroundSextortion_English.pdf

¹¹⁴ Se till exempel: <https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/blackmail-online-sextortion-suicides-videos-photos-sexual-police-advice-a8337016.html>

¹¹⁵ Länk: <https://www.nmtsverige.se/nyheter/2016/visa-resekurage-sag-vad-du-sag>.

¹¹⁶ Länk: <https://childhood.se/vad-vi-gor/projekt/sag-vad-du-sag/>.

Rättsfall 2

En man i Norrtälje misstänktes för fildelning av barnpornografi. Vid husrannsakan hos honom hittades filmmaterial där två svenska flickor kunde identifieras.

Det visade sig att flickorna bodde med sin mamma och flera syskon på Malta, där inspelningarna gjorts. Innan kvinnan greps hann hon och barnen flytta till Spanien. Efter att polisen genomförde ett tillslag mot bostaden fördes barnen, via socialtjänsten, till Sverige och den misstänkta kvinnan, tillika flickornas mamma, utlämnades från Spanien till Sverige.

Under utredningen framkom information om att den misstänkte mannen i Norrtälje även delat materialet med andra män, och att två kvinnor delat eget material med mannen i Norrtälje. Sammanlagt pågick en förundersökning utredning mot sex misstänkta personer. I tingsrätten dömdes de till fängelse i sammanlagt 19 år och 2 månader för bland annat våldtäkt mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt barnpornografibrott.¹¹⁷ Hovrätten sänkte straffet till 14 år och 8 månader.¹¹⁸

Rättsfall 3

I samband med utbildning av personalen på svenska ambassaden på Filippinerna framkom information om att en svensk man 2015 våldtagit en 15-årig flicka under en festival. Ärendet hade utretts på plats men lagts ned eftersom den misstänkte lämnat landet. Utredningen bestod av förhör med målsäganden och två vittnen. Det framkom att samtliga flyttat till okänd ort, och filippinsk polis fick därför ekonomiskt stöd från Sverige för att kunna leta efter de involverade personerna. Det har inte gett något resultat, så Ecpat Filippinerna försöker lokalisera dem genom sina kontakter.

Rättsfall 4

Enligt en organisation som arbetar med gatubarn i Hanoi i Vietnam har några av gatupojkarna berättat att en svensk man betalat dem för köp av sexuella handlingar. En av pojkarna hade en bild på sin Facebooksida där han syntes tillsammans med tre äldre män. Samtliga män kändes igen som några av de män som under 2009–2010 vistades långa perioder i Pattaya, Thailand. En anmälan gjordes till polisen i Hanoi.

Rättsfall 5

Ärendet initierades med anledning av att två män greps som misstänkta för en våldtäkt mot en kvinna i Halmstad. I den utredning som följde fann polisen material som tydde på att den ene förövaren, en 45-årig man, hade varit involverad i s.k. live-streaming av sexuella övergrepp mot barn i Filippinerna. Uppgifterna överlämnades till Polismyndighetens nationella it-brottscentrum för fortsatt utredning. Med hjälp av myndigheterna i Filippinerna kunde barnen identifieras och förundersökningen fullföljas.

Tingsrätten dömde den 45-årige mannen till fem års fängelse för grov våldtäkt mot barn och barnpornografibrott.¹¹⁹

¹¹⁷ Stockholms tingsrätts dom 2019-07-04 i mål nr B11206-18.

¹¹⁸ Svea hovrätts dom 2019-10-22 i mål nr B 8435-19.

¹¹⁹ Halmstads tingsrätts dom 2018-12-21 i mål nr B 665-18.

Domen överklagades till hovrätten som skärpte straffet till fängelse i fem år och sex månader för grov våldtäkt mot barn och barnpornografibrott.¹²⁰ Hovrätten menade att mannen betalat för övergreppen och på så sätt utnyttjat fattiga människors svåra ekonomiska situation och ansåg att straffvärdet för den samlade brottsligheten var något högre än vad tingsrätten kommit fram till.

Ytterligare ärenden som it-brottscentrum arbetade med under 2019:

- En kvinna från Filippinerna greps i Bangkok efter att hon erbjudit en undercoveragent att betala för livestreamade sexuella övergrepp mot barn. Vid husrannsakan hittades ett antal kvitton över pengaöverföringar till kvinnan. Ett kvitto avsåg överföring från en man i Sverige. Utredningen pågick vid årets slut.
- En man som anlände från Iran till Arlanda flygplats medförde några USB-minnen, kondomer och leksaker. Mannen var tidigare dömd för sexualbrott mot barn. Granskning av materialet pågår.
- En svensk medborgare med rötter i Etiopien uppgavs ha gift sig med en 13-årig flicka i Kenya och fått tre barn med henne. Informationen framkom i samband med utbildning av personalen på svenska ambassaden i Nairobi. Utredningen pågick vid årets slut.
- En svensk man misstänktes för fildelning, och vid genomgång av beslag hittades chattar och bilder/filmer som tydde på att mannen hade kontakt med en thailändsk kvinna som skickade bilder/filmer på en flicka i förskoleåldern. Flickan är eventuellt kvinnans dotter. Kvinnan är identifierad och polisen i Thailand har öppnat en utredning angående henne.

¹²⁰ Hovrätten för Västra Sveriges dom 2019-02-22 i mål nr B 1082-19.

4 Nationella operativa avdelningens arbete mot människohandel

4.1 Nationella operativa avdelningens organisation och uppdrag

Efter omorganiseringen av Polismyndigheten under 2015, utförs arbetet mot människohandel av nationella operativa avdelningen (Noa), där följande enheter arbetar mot människohandel: utvecklingscentrum Stockholm, underrättelseenheten, internationella enheten och utredningsenheten.

Utvecklingscentrum Stockholm (UC Stockholm)

UC Stockholm är en enhet inom Noa som bland annat ansvarar för sakområdet människohandel och som har i uppdrag att driva och följa utvecklingen framåt inom området. UC Stockholm ansvarar även för Polismyndighetens fortsatta uppdrag att vara nationell rapportör i frågor som rör människohandel.¹²¹

Enligt förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten har Polismyndigheten i uppgift att vara nationell rapportör i frågor som rör människohandel. I den nationella rapportörens uppgifter ingår bl.a. att i en skrivelse till regeringen redogöra för omfattningen av människohandel till, i och genom Sverige samt lämna förslag på hur människohandeln kan förebyggas och bekämpas. För mer information om Polismyndighetens arbete som nationell rapportör, se avsnitt 5.

Under 2018 togs en plan fram vid UC Stockholm för det fortsatta arbetet för att bekämpa människohandel.¹²² Planen ska bidra till att

- begränsa möjligheten för aktörer inom internationell organiserad brottslighet att verka i Sverige
- utveckla befintliga arbetsmetoder och se över behovet av nya
- lagföringarna blir fler
- mäns våld mot kvinnor ska upphöra.¹²³

¹²¹ Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Polismyndigheten (regeringsbeslut 2017-12-21).

¹²² Dnr. A555.578/2017 saknr 429, beslutad 2018-09-18.

¹²³ Proposition 2005/06:155, *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål*.

Underrättelseenheten

Noas underrättelseenhet får genom bearbetning och analys av information en god bild av den grova organiserade brottsligheten i Sverige, en bild som sedan redovisas genom strategiska rapporter och operativa underrättelser. Underrättelsearbetet förväntas förebygga och bekämpa organiserad brottslighet eller, i konkreta fall, leda till att förundersökningar inleds om pågående allvarliga brott.

Underrättelseenheten ansvarar för strategisk och operativ underrättelseverksamhet på nationell nivå med bl.a. inriktning mot människohandel för olika ändamål. Underrättelseenheten biträder, samordnar och koordinerar också internationella ärenden och underrättelseärenden som berör flera myndigheter eller länder. Arbetet sker i samarbete med polisregionernas underrättelseverksamhet, övriga brottsbekämpande myndigheter samt genom det internationella polissamarbetet.

Internationella enheten

Internationella enheten vid Noa arbetar med både operativ och strategisk verksamhet till stöd för svensk polis i det internationella polissamarbetet. Enheten utgör en kontaktpunkt till bland annat Interpol, Europol, Schengen/SIRENE¹²⁴ och de nordiska polis- och tullsambandsmännen. Enheten har också ansvar för de samarbeten som pågår inom t.ex. FN och Östersjöområdet samt med nordiska länder. Enheten ansvarar även för EU-samordningen och nationell samordning av det svenska arbetet inom EMPACT¹²⁵. Vidare ansvarar enheten för utlandsstyrkan och de internationella utvecklingsprojekten.

Utredningsenheten

Vid Noa finns även en utredningsenhet som har till uppgift att utreda grova brott och att vid behov biträda polisregionerna. Enheten hanterar även fall som rör begäran om rättshjälp från andra länder och frågor som rör brottsoffer- och personsäkerhetsarbetet.

Inom utredningsenheten finns sex sektioner, varav en är nationellt it-brottscentrum. De huvudsakliga uppgifterna för nationellt it-brottscentrum är att

- agera som nationell deskfunktion för it-relaterad brottslighet
- inneha expertfunktion för handläggning av komplexa it-brott, dokumenterade sexuella övergrepp mot barn (barnpornografibrott) och vuxnas kontakt med barn i sexuellt syfte
- ansvara för att utreda och förebygga sexuella övergrepp mot barn i andra länder när brotten begås av personer med hemvist i Sverige och svenskar som förmår personer i andra länder att begå övergrepp mot barn, via till exempel webbkamera
- fungera som samverkanspartner med Säkerhetspolisen när det gäller hot och utredningar rörande kritisk it-infrastruktur

¹²⁴ SIRENE (Supplementary Information Request at the National Entries).

https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system/sirene-cooperation_en

¹²⁵ European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT) är en EU-gemensam plattform för samverkan mot allvarlig och organiserad brottslighet.

- vara nationell kontaktpunkt för andra myndigheter rörande frågor om kritisk it-infrastruktur och komplex it-brottslighet
- agera internationell kontaktpunkt för utländska rättsvårdande myndigheter och andra aktörer, till exempel på sociala medier
- hantera hot mot it-relaterad kritisk infrastruktur
- samverka med nationellt forensiskt centrum och nationellt bedrägericenter samt ha ansvar för kontakter och samordning av underrättelser inom European Cyber Crime Center.

Nationellt it-brottscentrum biträder polisregionerna med att inhämta annonser från internet om prostitution riktade mot den svenska marknaden i ärenden rörande människohandel för sexuella ändamål/grovt koppleri/köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn under 18 år. För mer information om nationellt it-brottscentrums arbete mot sexuella övergrepp mot barn i andra länder, se avsnitt 3.4.

Under 2018 påbörjades införandet av regionala it-brottscentrum i samtliga polisregioner och det slutfördes 2019.

4.2 Arbetet mot människohandel

Eftersom flera av Noas insatser mot människohandel bedrivs i samverkan mellan utvecklingscentrum Stockholm (UC Stockholm) och Noas underrättelseenhet redovisas enheternas både gemensamma och enskilda aktiviteter.

4.2.1 Utveckling av kompetenshöjande insatser och samverkan

Den nationella rapportören i frågor som rör människohandel är placerad på utvecklingscentrum Stockholm. Utöver de undersökande och utvärderande uppgifterna är den nationella rapportören också ansvarig för att leda och utveckla Polismyndighetens kompetenshöjande arbete rörande frågor om människohandel.

Utbildning

Sedan 2010 erbjuder Polismyndigheten samtliga anställda en interaktiv utbildning om människohandel för olika ändamål, och sedan april 2017 erbjuds även en interaktiv utbildning om människohandel med barn. Utbildningarna finns på polisens intranät och förmedlar kunskap om hur människohandel kan uppdagas och utredas m.m.

Dessutom erbjuds förundersökningsledare och utredare en två veckor lång vidareutbildning om människohandel i samverkan mellan UC Stockholm, Noas underrättelseenhet och Polismyndighetens HR-avdelning. Vidareutbildningen genomförs en till två gånger per år.

Noas människohandelskonferens

Varje år arrangerar den nationella rapportören, i samarbete med Noas underrättelseenhet, en människohandelskonferens för polisanställda. I november 2019 arrangerades en tvådagarskonferens om människohandel för polisanställda och åklagare. Konferensen behandlade teman som rörde bl.a. organiserade brottsnätverk från Nigeria, internetspaning,

varför män köper sexuella tjänster, arbetet mot människohandel i ett lokalt perspektiv, ny lagstiftning och användandet av ny informationsteknologi. Nästa konferens planeras att genomföras i januari 2021.

Kompetenshöjande insatser för gränspolisen

Under 2017 utvecklade den nationella rapportören, i samarbete med UC Stockholm och Noas underrättelseenhet, ett särskilt utbildningsmaterial för gränspolisen om människohandel. Syftet med materialet är att gränspolisen ska få djupare kunskaper om människohandel, hur offer för människohandel kan identifieras och stödjas och vilka åtgärder som ska vidtas när polisen kommer i kontakt med dessa brottsoffer. Under 2019 genomförde UC Stockholm tillsammans med människohandelssektionen i polisregion Stockholm utbildningsinsatser vid åtta tillfällen för samtliga anställda vid gränspolisen i regionen.

I slutet av 2019 påbörjades dessutom ett arbete vid UC Stockholm med att ta fram en handbok för gränspolisens arbete mot människohandel. Handboken förväntas publiceras under 2020.

Polisens intranät

En informationssida om förebyggande åtgärder och bekämpning av prostitution och människohandel för sexuella ändamål på polisens intranät uppdateras kontinuerligt av den nationella rapportören. Målet med informationssidan är att den ska fungera som en nationell standard för polisen om hur alla former av människohandel ska förebyggas, upptäckas och utredas.

Samverkan

Mellan 2009 och 2017 samverkade Polismyndigheten genom den nationella rapportören i frågor som rör människohandel med Länsstyrelsen i Stockholms län, som under perioden hade ett nationellt samordningsansvar för människohandel. Den nationella samverkan i frågor som rör människohandel överfördes till den nya Jämställdhetsmyndigheten den 1 januari 2018.

Jämställdhetsmyndighetens regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel fungerar sedan den 1 januari 2018 som stöd i myndighetens nationella uppdrag rörande prostitution och människohandel för alla ändamål. Regionkoordinatorernas uppgifter är bland annat att bistå myndigheter med stöd vid människohandelsärenden och att fungera som regionala aktörer med spetskompetens gällande människohandel. En regionkoordinator kan t.ex. stödja samordningen mellan polis och socialtjänst i den kommun där ett potentiellt offer för människohandel har identifierats. De förväntas också skapa förutsättningar för att koppla ihop det regionala arbetet mot prostitution och människohandel med arbetet som sker på nationell nivå. För mer information om samverkan, se Jämställdhetsmyndighetens hemsida.¹²⁶

¹²⁶ <https://www.jamstallldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel>

Manual om identifiering och stöd till offer för människohandel

Under 2016 tog Länsstyrelsen i Stockholm fram en manual tillsammans med bl.a. den nationella rapportören i frågor som rör människohandel vid UC Stockholm, Noas underrättelseenhet och polisregion Stockholm. Manualen fungerar som ett stöd för myndighetsanställda och frivilligorganisationer i arbetet med att identifiera offer för människohandel samt för att kunna erbjuda offren skydd och stöd. Manualen uppdaterades av Jämställdhetsmyndigheten under 2018 och publicerades i september 2019.¹²⁷

Polisregionernas egna kompetenshöjande insatser

I majoriteten av de sju polisregionerna genomför polisens regionala människohandelsgrupper konferenser, seminarier och möten för polisanställda, men även gemensamt med andra myndigheter på polisområdes- och lokalpolisområdesnivå. För mer information om det regionala arbetet, se bilaga 1.

Den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet

Den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet har pågått sedan den 1 juli 2009 och samordnas från den 1 januari 2015 av Polismyndigheten. Satsningen initierades genom ett regeringsbeslut där dåvarande Rikspolisstyrelsen fick i uppdrag att samordna och säkerställa en effektiv och uthållig verksamhet för bekämpning av den organiserade brottsligheten. I satsningen ingår även Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket, Migrationsverket, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Satsningen leds av Samverkansrådet, som är sammansatt av de tolv myndighetscheferna med rikspolischefen som ordförande och som beslutar om inriktningen och organisationen för satsningen. Det Operativa rådet som är sammansatt av myndigheternas operativa chefer, sammanträder var fjärde vecka och beslutar bl.a. om nationella myndighetsgemensamma insatser mot organiserad brottslighet och gemensamma prioriteringar. Myndigheterna bemannar även gemensamma underrättelsecenter, ett nationellt och åtta regionala, som bl.a. har i uppdrag att ta fram lägesbilder, underlag till prioriteringar samt förslag på insatser och åtgärder.

Sju regionala samverkansråd leder den myndighetsgemensamma verksamheten avseende regionala och lokala insatser. De olika organen inom satsningen hanterar utbildningsfrågor, säkerhetsfrågor, behov av metodstöd, lagstiftningsbehov, resursfrågor och andra praktiska frågor som i övrigt berör myndighetssamverkan. I vissa fall tillsätts särskilda arbetsgrupper för att hantera specifika gemensamma behov.

Utifrån de olika regeringsuppdragen och Samverkansrådets inriktningsbeslut från oktober 2016 ska de samverkande myndigheterna gemensamt bekämpa den organiserade brottsligheten genom brottsförebyggande åtgärder, administrativa åtgärder, exekutiva åtgärder, lagföring och återvinning av brottsvinster. Fokus ligger på bekämpning av dels

¹²⁷ <https://www.jamstalldetsmyndigheten.se/wp-content/uploads/2019/09/manual-manniskohandel-2019-webb.pdf>

allvarlig och samhällshotande organiserad brottslighet, dels organiserad brottslighet i lokalsamhället med särskilt fokus på utsatta områden.

Ytterligare nio s.k. nätverksmyndigheter, som var för sig är viktiga pusselbitar i samhällets brottsbekämpande förmåga, har kopplats till satsningen via ett strategiskt nätverk. I nätverket ingår Arbetsmiljöverket, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Finansinspektionen, Inspektionen för vård och omsorg, Pensionsmyndigheten, Statens institutionsstyrelse, Transportstyrelsen och Länsstyrelsen i Stockholms län. Länsstyrelsen i Stockholm fungerar som nationell kontaktpunkt för landets 21 länsstyrelser. Nätverksmyndigheterna ingår inte i de nationella beslutsforum som finns i satsningen, men flera av dem deltar aktivt i operativa insatser på eget initiativ eller på förfrågan från satsningen alternativt från några av de samverkande myndigheterna.

Brottsområdet människohandel förekommer i vissa fall inom satsningens insatser mot organiserad brottslighet. Människohandel kan bekämpas på lokal nivå genom lokal och regional myndighetssamverkan för att bl.a. ingripa mot organiserad prostitutionsverksamhet. Samverkan mellan berörda myndigheter kan t.ex. ske genom gemensamma inspektioner i verksamheter som strippklubbar och i verksamheter där det via anmälan eller underrättelser har framkommit att det finns misstankar om prostitution och/eller människohandel för olika ändamål. Andra exempel på oseriösa verksamheter kan vara sådana som innefattar olika former av kroppsvård.

4.2.2 Utveckling av det operativa arbetet

Det operativa arbetet mot människohandel bedrivs i dag i huvudsak på regional nivå och människohandel ingår i en av den polisoperativa inriktningens fyra huvuddelar, den som berör aktörer inom internationell organiserad brottslighet.¹²⁸

I fem av de sju polisregionerna finns i dag särskilda grupper som arbetar mot människohandel. I några polisregioner har handlingsplaner tagits fram och beslutats för det fortsatta arbetet med att bekämpa människohandel. Särskilt utpekade kontaktpersoner i polisregionerna rapporterar regelbundet data och annan information till den nationella rapportören i frågor som rör människohandel.

Noas operativa insatser mot människohandel, koppleri och köp av sexuell tjänst m.m. i polisregionerna

I samverkan med den nationella rapportören i frågor som rör människohandel genomför Noas underrättelseenhet sedan 2016 särskilda insatsveckor mot människohandel, koppleri och köp av sexuell tjänst/köp av sexuell handling av barn i polisregionerna. Målsättningen är att genomföra minst fyra insatser per år i samarbete med polisregionerna. I praktiken går arbetet till så att den första dagen ägnas åt kompetenshöjande insatser tillsammans med lokal polis samt representanter från Åklagarmyndigheten och socialtjänsten. Bland annat tas

¹²⁸ Polisoperativ inriktning mot allvarlig och organiserad brottslighet – Nationell inriktning och enhetlig prioritering under 2018–2022.

frågor upp om relevant lagstiftning, operativa åtgärder, hemliga tvångsmedel¹²⁹, internetspaning och bemötande av individer i prostitution.

Under 2019 genomfördes totalt fyra särskilda insatsveckor i polisregionerna Bergslagen (Örebro/Karlstad), Mitt (Västerås), Mitt (Uppsala) och Syd (Malmö). För mer information om resultaten av insatsveckorna, se bilaga 1.

Brottsoffer- och personsäkerhetsarbetet

Under 2018 uppdaterade Polismyndigheten sina riktlinjer för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten.¹³⁰ I arbetet med brottsoffer och personsäkerhet betonas vikten av det första mötet med brottsoffret. Alla polisanställda ska ha grundläggande kunskaper om hur brottsoffer ska bemötas, och kunna informera dem om vilka rättigheter de har.

Under 2016 tog Noa dessutom fram ett omfattande metodstöd för brottsoffer- och personsäkerhetsarbetet. Metodstödet tar bl.a. upp vad som är viktigt att tänka på i arbetet med offer för människohandel och informerar om vilka andra stödformer som finns för att handlägga dessa ärenden.

Under 2018 översatte Polismyndigheten en allmän informationsskrift om vilket stöd och skydd som finns i samhället. Skriften översattes till fjorton språk. Den innehåller de uppgifter som polisen är skyldig att informera om enligt förundersökningskungörelsen (1947:948). Det är alltså möjligt att under utredningen ge dem som inte behärskar svenska språket samma information på fjorton språk. Det finns ytterligare en skrift översatt till fjorton språk med kontaktuppgifter till lokala organisationer som kan ge stöd och hjälp, till exempel lokala kvinnojourer och brottsofferjourer samt kommuner. Det betyder att fler brottutsatta kan ta till sig information om vilka lokala organisationer som de kan vända sig till för att få stöd och hjälp.

Under 2019 genomfördes ett arbete med att införa ny teknik och nya rutiner för kontaktförbud i allmänhet och genom elektronisk övervakning. Under hösten 2020 kommer nya föreskrifter, en handbok och ny teknik i drift.

Under 2019 utvecklades även initiala och strukturerade riskanalyser som ska användas när brottutsatta utsätts för våld. Riskanalyser ska genomföras då brottsoffer utsatts för, eller riskerar att utsättas för upprepat våld, hot om våld eller allvarliga trakasserier. Analyserna beskriver möjliga risker och utgör underlag för beslut om adekvata stöd- och skyddsåtgärder som ska minimera riskerna för att brottsoffer blir upprepat utsatta. Slutligen har metodstödet för brottsoffer- och personsäkerhetsarbetet setts över och uppdaterats under 2019.

¹²⁹ Hemliga tvångsmedel regleras i 27 kap. rättegångsbalken och är en samlande beteckning för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning.

¹³⁰ *Polismyndighetens riktlinjer för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten*, PM 2018:42.

Brottslighet och tillsynsarbete

Genom att bedriva tillsynsarbete lokalt ökar möjligheterna att uppdaga och beivra människohandel för olika ändamål. I praktiken innebär detta att polisen utövar tillsyn mot illegala och legala verksamheter som svart- och spelklubbar, restauranger, vattenpipaskaféer, kroppsvårdsverksamheter m.m. Särskilt fokus riktas mot oseriösa arbetsgivare och brottsnätverk inom verksamheter där det finns stor risk för att människor utnyttjas för sexuella ändamål eller i tvångsarbete, alternativt i frågor om arbets- och anställningsvillkor.

Inom Noas utvecklingscentrum Väst pågår ett projekt som syftar till att ta fram verktyg för att genomföra tillsyn mot illegala och legala verksamheter. Bland annat ska en nationell metod för tillsynsmetodik sammanställas, vilken ska användas i syfte att försvåra för oseriösa arbetsgivare och brottsnätverk att etablera sig i Sverige.

Metodstödet användes på prov i två polisområden under 2019 och ska testas i ytterligare några polisområden under 2020. Målet är att metodstödet ska kunna fastställas under 2021.

4.2.3 Internationellt polissamarbete

Under 2019 bedrevs det internationella polisarbetet mot människohandel framför allt inom ramen för Europol-samarbetet respektive EU:s multidisciplinära plattform mot kriminella hot – EMPACT¹³¹ men även inom Interpol.

EMPACT är EU:s modell för multidisciplinär samverkan mot allvarlig och organiserad brottslighet. Det är ett myndighetsgemensamt samarbete mellan de länder som är medlemmar i EU och andra associerade länder såsom Norge, Island och Schweiz. I Sverige deltar förutom Polismyndigheten även bl.a. Tullverket och Ekobrottsmyndigheten.

Syftet med samarbetet är att gemensamt bekämpa den brottslighet som anses vara den mest systemhotande för länderna inom EU. Arbetet har sin grund i EU:s gemensamma hotbilsrapport, *Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA)*, till vilken alla EU:s medlemsländer bidrar med sin egen nationella analys.

Med utgångspunkt i SOCTA beslutas de brottsområden som ska prioriteras inom detta samarbete och vilka strategiska mål som ska uppfyllas under en förbestämd periodicitet. Detta går under namnet EU:s policycykel, som sträcker sig över fyra år. Den nya policycykeln gäller från 2018 till och med 2021. Varje policycykel avslutas med en redovisning och en analys av vad som har uppnåtts inom respektive brottsområde. Människohandel är enligt denna cykel en fortsatt prioriterad inriktning på EU-nivå.

Kring alla prioriterade brottsområden beslutar medlemsländerna varje år gemensamt om vilka aktiviteter som ska genomföras följande år. Varje medlemsland har samma rätt att ta initiativ till aktiviteter, som andra länder sedan kan välja att delta i.

Den nationella rapportören i frågor som rör människohandel och representanter från Noas underrättelseenhet deltog även under 2019 i denna samverkan mot människohandel genom både operativt och strategiskt arbete.

¹³¹ EMPACT, <https://www.europol.europa.eu/content/eu-policy-cycle-empact>.

Under 2019 deltog Polismyndigheten i tre gemensamma EMPACT-insatser mot människohandel som omfattade hela EU. Från svenskt håll koordinerades insatserna av Noas underrättelseenhet. Enheten fungerade också som stöd till polisregionerna vid ärenden med internationell anknytning.

Den första insatsen genomfördes under en vecka tillsammans med Arbetsmiljöverket med inriktning mot tvångsarbete och annan arbetskraftsexploatering. Den andra med inriktning mot exploatering av barn. Den tredje veckan riktades insatserna mot sexuell exploatering. Samtliga insatserna var framgångsrika.

Insats mot arbetskraftsexploatering

Under insatsen mot arbetskraftsexploatering genomfördes 136 myndighetsgemensamma kontroller i Sverige där samtliga myndigheter initierade ärenden. Såväl statliga som kommunala myndigheter deltog.

Insats mot exploatering av barn

Insatsen mot exploatering av barn genomfördes i samverkan mellan Polismyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten samt socialtjänsten. Insatsen resulterade i tre polisanmälningar om människohandel för sexuella ändamål med barn samt i ett av fallen även i kombination med tvång att begå brott. Dessutom upprättades ett tiotal polisanmälningar om sexuella övergrepp mot barn t.ex. grov våldtäkt mot barn, köp av sexuell handling av barn, utnyttjande av barn för sexuell posering samt barnpornografibrott.

Totalt identifierades 29 potentiella brottsoffer, varav 9 var barn, de flesta med hemvist i Sverige. Insatsen visade på att plattformar för sugardejting ofta används av män för att få kontakt med barn och unga i sexuella syften.

Insats mot sexuell exploatering av vuxna

Under insatsen mot sexuell exploatering genomförde polisen ett stort antal kontroller mot internetrelaterad prostitution och gatuprostitution. Även denna insats skedde tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten och socialtjänsten. Totalt kom man i kontakt med 120 personer, varav 63 personer bedömdes vara potentiella brottsoffer. Samtliga 120 erbjöds hjälp, två fick hjälp på egen begäran av social tjänsten, två andra fick hjälp till ett skyddat boende. Under insatsveckan upprättades en (1) anmälan om människohandel, en (1) anmälan om försök till våldtäkt samt 21 anmälningar för köp av sexuell tjänst.

4.2.4 Deltagande i samverkan mot osund konkurrens

Utvecklingscentrum Nord samordnade regeringsuppdraget för Polismyndigheten om att förstärka tillsynen av företag som bryter mot arbetsmiljöregelverket för att få konkurrensfördelar, så kallade osund konkurrens, under 2015-2018.

I december 2017 övergick regeringsuppdraget till att utveckla ändamålsenliga och effektiva metoder för myndighetsgemensamma kontroller för att motverka fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet.¹³² Myndigheterna som fick i uppdrag att genomföra arbetet

¹³² Diarienummer vid regeringskansliet A2017/02422/ARM och A2017/00678/ARM.

mellan 2018-2020 var Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten och Skatteverket och uppdraget samordnades av Arbetsmiljöverket. Inom Polismyndigheten samordnas uppdraget vid utvecklingscentrum Nord samt beredningsenheten på Noa.

Ett metodstöd för det operativa arbetet har tagits fram i samverkan mellan de åtta myndigheterna. Inom uppdraget bedrivs operativ verksamhet i varje region (Arbetsmiljöverkets regionsindelning) genom de regionala samverkansgrupperna (RMS).

Under 2018 genomfördes drygt 1 100 myndighetsgemensamma kontroller på företag och 2019 genomfördes drygt 2 000 sådana kontroller. Kontrollerna ägde rum främst inom branscherna bygg, transport, magasinering, hotell, restaurang, reparation av fordon och handel men också inom olika former av kroppsvårdsverksamheter.

Inom regeringsuppdraget samverkade myndigheterna också inom ramen för Polismyndighetens åtagande i EMPACT THB.

5 Polismyndighetens roll som nationell rapportör

I samband med den s.k. Kvinnofridspropositionen (prop. 1997/1998:55) gav regeringen dåvarande Rikspolisstyrelsen uppdraget att vara nationell rapportör för Sverige i frågor som rör handel med kvinnor:

*Frågan om handel med kvinnor i syfte att sexuellt utnyttja dem, har aktualiserats på senare tid i EU. Enligt en gemensam deklaration ska medlemsländerna bland annat utse en nationell rapportör i denna fråga.¹³³
Rikspolisstyrelsen har därför fått i uppdrag att vara nationell rapportör för Sverige i frågor som rör handel med kvinnor.¹³⁴*

Den svenska nationella rapportören tillsattes 1998 och Sverige var därmed först ut bland EU:s medlemsstater med att utse en nationell rapportör med anledning av den s.k. Haagdeklarationen.¹³⁵

Enligt förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten har Polismyndigheten i uppgift att vara nationell rapportör i frågor som rör människohandel. I den nationella rapportörens uppgifter ingår bl.a. att i en skrivelse till regeringen redogöra för omfattningen av människohandel till, i och genom Sverige samt lämna förslag på hur människohandeln kan förebyggas och bekämpas. Analysen och förslagen presenteras i avsnitt 6.

Arbetet har resulterat i att Polismyndigheten hitintills har överlämnat 21 årliga lägesrapporter till regeringen. Sedan Polismyndighetens omorganisation 2015 är den nationella rapportören i frågor som rör människohandel placerad på Noas enhet utvecklingscentrum Stockholm (UC Stockholm).

Den nationella rapportören inhämtar årligen uppgifter från samtliga polisregioner och från Noa.¹³⁶ Frågeställningarna rör exempelvis antalet förundersökningar och domar, information om de olika formerna av människohandel i polisregionerna samt data om förövare och offer. Dessutom förväntas polisregionerna rapportera om prostitutionens utveckling i allmänhet i polisregionen samt förundersökningar som rör koppleri, antalet sexköpare som rapporterats och eventuella domar under den relevanta lagstiftningen.

¹³³ *The Hague Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation* (Hague, 24–26 april 1997).

¹³⁴ Kvinnofridspropositionen 1997/1998:55.

¹³⁵ Se fotnot 133.

¹³⁶ Fram till och med omorganisationen av Polismyndigheten under 2015 var den nationella rapportören placerad på dåvarande Rikspolisstyrelsen, och inhämtade information från Rikskriminalpolisen och polismyndigheterna samt det civila samhället.

Uppgifterna som rör förövare och offer är uppdelade på kön, ålder och nationalitet, där det är av betydelse för utredningen, samt ekonomisk eller annan bakgrund. Erfarenheter från Sverige och andra länder visar att det oftast finns en korrelation mellan förövarens bakgrund och de offer förövaren har tillgång till och väljer att utnyttja.

Informationen från polisregionerna är nödvändig för att Polismyndigheten ska kunna planera det nationella arbetet och utarbeta relevanta förslag på åtgärder om hur människohandeln bäst ska kunna förebyggas och bekämpas. Sådana åtgärder rör bl.a. arbetsmetoder, utbildningsinsatser, inventering av behov av tolkar, identifiering av samarbetspartners, brottsförebyggande åtgärder, identifiering av förövare, bemötande av och skydd och stöd till offren samt planering av offrets återvändande till hemlandet.

Insamling av uppgifter sker även från Migrationsverket, Jämställdhetsmyndigheten, länsstyrelserna, andra myndigheter, frivilligorganisationer samt forskare.

Polismyndighetens roll som nationell rapportör innebär också att informera om hur Sverige arbetar för att förebygga och bekämpa människohandel för alla ändamål och prostitution. Förbudet mot köp av sexuell tjänst har sedan det trädde i kraft 1999 rönt ett stort internationellt intresse, särskilt när det gäller att förebygga och motverka människohandel.

Under de senaste 20 åren har ett stort antal delegationer bestående av ministrar, parlamentariker, representanter från rättsväsendet och frivilligorganisationer samt journalister från hela världen besökt den nationella rapportören och andra nyckelaktörer i Sverige för att få information om hur lagstiftningen fungerar i praktiken och om vilka effekter den har haft för arbetet med att förebygga prostitution och människohandel för sexuella ändamål på kort och lång sikt.¹³⁷ I september 2019 talade t.ex. den nationella rapportören om det svenska arbetet med att förebygga människohandel och prostitution vid en konferens i Vilnius anordnad av svenska ambassaden i Litauen och Vilnius universitet.

Den nationella rapportören i frågor som rör människohandel är också ansvarig för att tillhandahålla information till de olika kommittéer och organ som övervakar hur Sverige sköter sina internationella åtaganden rörande människohandel, prostitution och tvångsarbete, såsom Europarådets expertgrupp GRETA¹³⁸ och FN:s CEDAW-kommitté.¹³⁹

De nationella rapportörernas uppdrag finns också beskrivet i Europeiska unionens människohandelsdirektiv från 2011¹⁴⁰. I arbetet som nationell rapportör i frågor som rör människohandel ingår det att delta i det informella nätverk av nationella rapportörer¹⁴¹ och liknande mekanismer som etablerats inom EU och samordnas av EU-kommissionen. Inom nätverket samlas uppgifter in om människohandelns omfattning och utveckling i medlemsländerna samt resultat av och förslag på åtgärder för att bekämpa

¹³⁷ Under 2019 kom sådana delegationer till Sverige från bl.a. Skottland, England och Thailand.

¹³⁸ Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/greta>

¹³⁹ Kommittén som överser hur FN:s medlemsstater lever upp till sina skyldigheter under Kvinnokonventionen (CEDAW). <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/cedawindex.aspx>.

¹⁴⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF.

¹⁴¹ The EU Network of National Rapporteurs or Equivalent Mechanisms (NREMs).

människohandeln. Informationen ligger bl.a. till grund för EU-kommissionens årliga rapportering till Europaparlamentet.

Samverkan med civila samhället

I maj 2013 lanserade EU-kommissionen ett forum för det civila samhället mot människohandel, som möts två gånger om året i Bryssel.¹⁴² Det är ett forum för ett hundratal frivilligorganisationer på europeisk, nationell och lokal nivå när det gäller mänskliga rättigheter, barns rättigheter, kvinnors rättigheter och jämställdhet, migranternas rättigheter samt skyddsboende. Medlemmarna i EU-nätverket för de nationella rapportörerna deltar regelbundet i dessa möten.

Polismyndigheten samarbetar också med Plattformen för civila Sverige mot människohandel (Plattformen)¹⁴³ i enlighet med människohandelsdirektivet. I nätverket ingår ett trettiotal organisationer som på olika sätt kommer i kontakt med personer som är utsatta för olika former av människohandel. Det är såväl hjälporganisationer med skyddade boenden, uppsökande verksamheter och juridisk rådgivning som organisationer som övervakar och rapporterar om tillämpningen av internationella överenskommelser på människohandelsområdet i Sverige.

Den nationella rapportören har tillsammans med Plattformen utvecklat ett formulär för inhämtning av information från civilsamhället för att kunna jämföra uppgifter och se mönster i människohandeln omfattning och utveckling i Sverige över tid. Utvalda uppgifter från Plattformens årliga datainsamling redovisas i den nationella rapportörens årliga rapporter.¹⁴⁴ För mer information se avsnitt 3.1.5.

¹⁴² EU Civil Society Platform against Trafficking in Human Beings.

¹⁴³ www.manniskohandel.se.

¹⁴⁴ De uppgifter som Plattformen samlade in under 2019 kommer från boenden i Stockholm, Malmö och Göteborg samt från Plattformens egna kontakter.

6 Analys och förslag till åtgärder

Baserat på de årligen insamlade uppgifterna analyserar den nationella rapportören situationen i Sverige, ger rekommendationer om hur människohandeln kan förebyggas och bekämpas samt redovisar årligen dessa resultat till regeringen. Vissa rekommendationer förekommer i flera lägesrapporter. Detta beror på att föreslagna åtgärder inte har genomförts och att det identifierade problemet eller behovet därmed kvarstår. Det beror också på att vissa åtgärder måste genomföras löpande, såsom kompetenshöjande åtgärder för rättsvårdande och andra myndigheter. Detta är nödvändigt eftersom lagstiftning och samhället förändras över tid, personer och grupper som är involverade i den kriminella miljön ändrar tillvägagångssätt, den moderna teknologin utvecklas och ny personal tillkommer som måste utbildas för att på bästa sätt hantera brottsområdet.

6.1 Alla former av människohandel

Få fällande domar om människohandel

Att det finns få fall av fällande domar rörande människohandel i Sverige kan bero på flera saker. För det första är människohandelslagstiftningen, trots flera ändringar, en komplicerad och ofta svårtillämpad lagstiftning. För att straffansvar för människohandel ska kunna utkrävas måste en förövare ha uppsåt i förhållande till utnyttjandet, dvs. han eller hon måste ha avsett att utnyttja offret. Detta krav kan medföra stora svårigheter i tillämpningen av lagstiftningen, särskilt i fall då rekrytering, transport och utnyttjande skett utanför Sverige. En annan svårighet kan vara att leda i bevis att en förövare använt sig av ett otillbörligt medel vid handelsåtgärden med offret. Likaså kan brist på resurser och brist på förmåga hos polisen att utreda brotten vara orsaker till att inte fler människohandelsbrott klaras upp.

Det kan också uppstå problem i domstolen när offret, ofta på grund av rädsla för repressalier, inte står fast vid den berättelse som hon eller han lämnat till polisen vid tidigare förhör. Detta kan leda till att offrets trovärdighet minskar och att åtalet ogillas, särskilt om det inte finns annan bevisning.

Det är dessutom fortfarande vanligt att domstolarna inte förstår de psykologiska mekanismer som styr offer för människohandel, såsom att det för offren inte har funnits något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig förövarens vilja. Förövare använder ofta subtila hot och påtryckningar för att bemästra offrens fria och verkliga vilja. Detta är omständigheter som offren oftast berättar om, men som inte alltid kan stödjas av annan bevisning i form av exempelvis vittnesmål, skriftliga hot eller genom dokumenterad telefonavlyssning eller annan spaning.

En ytterligare orsak kan vara att förövarna ofta ändrar tillvägagångssätt. I stället för att som tidigare bruka våld och hot mot offren kan de erbjuda förbättrade villkor i form av mer frihet och en viss andel av inkomsterna från utnyttjandet. Detta leder ofta till att offren blir lojala mot förövarna och mindre benägna att vittna mot dem.

Slutligen kan ett offer befinna sig i ett socialt och känslomässigt beroende till förövaren, och det kan ibland vara svårt att till domstolen förmedla den speciella relation som ofta finns mellan förövare och offer i människohandelsärenden som är baserad på makt över och kontroll av offret.

En eller flera av dessa faktorer bidrar till att åtal om människohandel aldrig väcks, att åtal ogillas eller att domstolen väljer en påföljd i den lägre delen av straffskalan eller en mildare brottsrubricering: koppleri i fall av misstänkt människohandel för sexuella ändamål och ocker i fall av misstänkt människohandel för tvångsarbete.

Eftersom utsikten att nå framgång i dessa utredningar är relativt begränsad i jämförelse med annan allvarlig brottslighet och eftersom straffvärdena är låga, kan de utdömda straffen och inte minst straffsatserna i lagstiftningen påverka Polismyndighetens framtida prioriteringar.¹⁴⁵ En sådan utveckling är olycklig, särskilt som denna typ av brottslighet orsakar stort mänskligt lidande för offren och skada för samhället i stort.

I mars 2018 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen – *Det straffrättsliga skyddet mot människohandel och människoexploatering* (prop. 2017/18:123). För att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel föreslog regeringen en tydligare brottsbeskrivning, ett bättre skydd för barn och en skärpning av straffskalan.

Den nya människohandelsbestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 2018 och innebär i sak ett förtydligande av de otillbörliga medlen, att straffansvar för brott mot en person som är under 18 år ska gälla även vid oaktsamhet i fråga om offrets ålder och att minimistraffet för människohandel, mindre grovt brott, skärps till fängelse i sex månader.

Förslag till åtgärd – kompetenshöjande insatser

Metod- och kompetensutvecklande åtgärder inom rättsväsendet är viktiga för att öka kunskapen om mekanismerna bakom människohandeln, särskilt rörande offrens bevekelsegrunder, agerande och reaktioner.

Kompetenshöjande insatser måste inriktas på de faktorer som möjliggör människohandel för olika ändamål, utformningen av människohandelsparagrafen, identifiering av offren och deras faktiska situation med målet att ge ett heltäckande skydd och stöd, samt en analys av rättstillämpningen i syfte att verka för en större enhetlighet. Detta gäller människohandel för alla former av utnyttjande, men särskilt människohandel för andra ändamål än sexuella där bristen på kunskap är relativt stor och erfarenheterna ringa.

De senaste tjugo åren har vissa grupper inom rättsväsendet genomgått grundläggande utbildningar för att stärka deras kapacitet att hantera människohandelsärenden och relaterade brott. Det är dock angeläget att all personal inom de rättsvårdande myndigheterna såsom Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården ges regelbunden möjlighet att genomgå både grundutbildningar och fördjupande fortbildning, och att de grupper som tidigare inte omfattats av sådana utbildningar snarast inkluderas.

Det är särskilt viktigt eftersom ny personal ständigt tillkommer och nationell och internationell lagstiftning, policy och praxis ständigt uppdateras och förbättras, samt för att de brottsansvariga ofta ändrar sina metoder för att undvika upptäckt. Om detta utbildningsarbete inte prioriteras kan effektiviteten inom det brottsförebyggande och operativa arbetet försämrats med förödande långsiktiga konsekvenser för samhället i stort och särskilt för brottsoffren.

¹⁴⁵ Straffvärden ska ses som en indikator på hur allvarligt samhället ser på denna typ av brottslighet.

Dessutom bör kompetenshöjande insatser genomföras inom myndigheter som kan beröras av frågor som rör människohandel bl.a. genom den myndighetsgemensamma satsningen för att bekämpa organiserad brottslighet som initierats av regeringen. Exempel på sådana myndigheter är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kronofogdemyndigheten, Tullverket, och Ekobrottsmyndigheten. För mer information se avsnitt 4.1.1.

Inriktningen av det fortsatta arbetet rörande kompetenshöjande insatser inom Polismyndigheten diskuteras i avsnitt 4.1.1.

Förslag till åtgärd – ytterligare fokus på efterfrågan på sexuella tjänster

Enligt den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor är arbetet mot köp av sexuella tjänster, prostitution och människohandel ett prioriterat område som bör lösas.¹⁴⁶

Arbetet med att bekämpa människohandel, oavsett för vilket ändamål, måste koncentreras på alla led i den brottsliga verksamheten. När det gäller människohandel för sexuella ändamål bör polisregionernas arbete fortsätta att fokusera både på de män som köper sexuella tjänster eller sexuella handlingar av barn i Sverige och i de länder där köp av sexuella tjänster numera är olagligt¹⁴⁷ samt på människohandelsorganisatorerna inom och utom Sverige. Detta arbete är särskilt viktigt för att förhindra etablering och utbredning av grovt kriminella organisationer i Sverige och för att på kort och lång sikt minska efterfrågan på sexuella tjänster. För att lyckas i det fortsatta arbetet måste inte bara Polismyndigheten, utan också Åklagarmyndigheten och domstolarna ytterligare öka sin kompetens genom kompetenshöjande åtgärder och utbyte av erfarenheter samt högprioritera arbetet för att förebygga och bekämpa dessa brott.

Inriktningen av det fortsatta arbetet rörande kompetenshöjande insatser inom Polismyndigheten diskuteras i avsnitt 4.1.1.

Skydd och stöd till alla offer för människohandel och prostitution och stärkt samverkan

Det s.k. brottsofferdirektivet¹⁴⁸ kräver att EU:s medlemsländer garanterar att de individer som fallit offer för brott behandlas med respekt och att de erbjuds lämpligt skydd och stöd för att underlätta deras återhämtning samt att de ges tillgång till rättslig prövning.

Syftet med regeringens nationella handlingsplan mot prostitution och människohandel 2018 är att förebygga och motverka prostitution och människohandel för alla ändamål samt att bidra till ett bättre skydd och stöd för utsatta personer. Åtgärderna ska bidra till att kunskapen om frågorna och arbetet för att förebygga och motverka prostitution och människohandel blir mer effektivt, strategiskt och målinriktat. Dessutom ska samverkan

¹⁴⁶ Makt mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid Skr. 2016/17:10, kapitel 5 ss. 109-155.

¹⁴⁷ Norge, Island, Frankrike, Irland, Nordirland, Kanada och Israel är några exempel på länder där köp av sexuella tjänster är förbjudet.

¹⁴⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF.

mellan myndigheter och frivilligorganisationer öka för att ytterligare stärka offrens rättigheter.¹⁴⁹

Regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel finns i sju regioner. De är anställda inom socialtjänsten och finansieras av Jämställdhetsmyndigheten tillsammans med vissa kommuner och länsstyrelser. Deras uppgifter är att bistå myndigheter med stöd i människohandelsärenden och att fungera som regionala aktörer med spetskompetens i frågorna. En regionkoordinator kan t.ex. stödja samordningen mellan polis och socialtjänst i den kommun där ett potentiellt brottsoffer för människohandel har identifierats. De förväntas också skapa förutsättningar för att koppla ihop det regionala arbetet mot prostitution och människohandel med arbetet som sker på nationell nivå.

Andra viktiga nyckelaktörer för arbetet med att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel är de kommunala prostitutionsgrupperna inom socialtjänsten i de tre storstadsregionerna. De har mångårig kunskap och erfarenhet att arbeta direkt med offer för prostitution och människohandel.

Sveriges kvinnojourer har dessutom en viktig roll i arbetet för att ge kvinnor med erfarenhet av prostitution och utnyttjande i pornografi stöd och skydd. Även om många brottsoffer tar kontakt med en kvinnojour med anledning av att de utsatts för andra former av mäns våld, kan prostitution vara en del i en bredare utsatthet som inkluderar fysiskt, psykiskt, ekonomiskt och sexuellt våld.¹⁵⁰

Trots alla dessa åtgärder och kunniga samhällsaktörer är stödet för och skyddet av dessa brottsoffer fortfarande bristfälligt, särskilt utanför de tre storstadsregionerna. Enligt Plattformen för civila Sverige mot människohandel har en stor andel av offren för människohandel de senaste åren aldrig haft kontakt med eller fått hjälp av en myndighet.¹⁵¹

¹⁴⁹ Handlingsplan mot prostitution och människohandel (augusti 2018), https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/wp-content/uploads/2019/05/handlingsplan_prostitution-manniskohandel_aug-2018.pdf.

¹⁵⁰ Unizon, *Porr och prostitution: en rapport om utsatthet och efterfrågan* (Stockholm: Unizon, 2015) del 1.

¹⁵¹ Plattformen består av en rad organisationer och aktörer. Länk: <https://manniskohandel.se>.

CEDAW-kommittén påpekade i sina slutsatser rörande Sveriges senaste periodiska rapport 2016 under FN:s Kvinnokonvention att mer måste göras för att skydda, stödja och återintegrera offer för människohandel och prostitution.¹⁵² Kommittén har dessutom avkrävt svar från Sverige om dessa frågor inför presentationen av Sveriges tionde periodiska rapport som ska läggas fram 2020.¹⁵³

För att uppfylla de krav som ställs på Sverige nationellt och internationellt behövs därför ytterligare långsiktiga insatser för att skydda och stödja människohandelsoffer.

Förslag till åtgärd – nationell sammanhållen strategi för skydd och stöd till individer som utsatts för prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Den nationella rapportören mot människohandel föreslår i första hand att det utarbetas en samlad nationell strategi för det långsiktiga arbetet för att ge stöd och skydd till individer som utnyttjas för prostitution och människohandel för sexuella och andra ändamål.

Strategin föreslås genomföras i samarbete med alla berörda myndigheter och frivilligorganisationer inklusive de som organiserar överlevare av dessa brott, de kommunala prostitutionsgrupperna, de två riksförbunden för kvinno- och tjejjourer, Roks och Unizon, forskare med specialkompetens inom traumabehandling och andra berörda. För att de kommunala prostitutionsgrupperna, Sveriges kvinno- och tjejjourer och andra frivilligorganisationer ska kunna prioritera arbetet för att ge stöd till offer för människohandel och prostitution krävs dessutom en gedigen och långsiktig finansiering både från nationellt och lokalt håll.

I avvaktan på att en sådan strategi är på plats föreslår den nationella rapportören nedan ett flertal delåtgärder för att kortsiktigt stärka dessa offers rättigheter och tillgång till stöd, behandling och skydd.

Förslag till åtgärd – särskilda medel till regionkoordinatorerna

Regionkoordinatorerna är viktiga aktörer när det gäller att samordna arbetet mellan polis och socialtjänst i den kommun där ett potentiellt offer för människohandel har identifierats. Det finns en inbyggd sårbarhet i att regionkoordinatorerna finansieras genom Jämställdhetsmyndighetens, länsstyrelsernas och kommunernas årsvisa budgetar. Detta

¹⁵² Se: CEDAW Committee, Concluding observations (CEDAW/C/SWE/CO/8-9) (4 March 2016), paragraph 29: "... It also recommends that the State party strengthen its efforts to ... ensure adequate protection, rehabilitation and reintegration services for them. The Committee further recommends that the State party strengthen the assistance provided to women and girls who wish to leave prostitution, including by providing alternative income-generating opportunities."

¹⁵³ Se: CEDAW Committee, List of issues and questions prior to the submission of the tenth periodic report of Sweden (CEDAW/C/SWE/QPR/10), paragraph 14: "(c) Please also provide updated information on the measures taken: ... (c) to provide adequate protection, rehabilitation and reintegration services for women and girls who are victims of trafficking and prostitution, including through the provision of specialized housing for victims of trafficking; and (d) to strengthen the assistance provided to women and girls who wish to leave prostitution." Den exakta tidpunkten för Sveriges presentation är ännu inte fastställd.

försvarar ett stabilt och långsiktigt brottsofferarbete lokalt och kan leda till att arbetets grundläggande principer om jämlikhet och enhetligt bryts.

Den nationella rapportören föreslår därför att regeringen bidrar med öronmärkta pengar för att stärka finansieringen av denna specialistverksamhet. Dessutom är det viktigt med kontinuitet i finansieringen av brottsofferarbetet. Finansieringen bör därför beslutas för längre perioder än ett år.

Förslag till åtgärd – kompetenshöjande åtgärder om offer för människohandel och prostitution

Trots olika riktade kompetenshöjande insatser inom rättsväsendet uppmärksammas dock inte offrens sårbarhet och faktiska situation tillräckligt, med följderna att offren inte får det stöd och skydd som de har behov av och rätt till.

Människohandelsoffer granskas och deras bevekelsegrunder och situation ifrågasätts; ibland på ett kränkande sätt. Detta tyder på en avsaknad av kunskap inom rättsväsendet om de sociala, ekonomiska, politiska och juridiska omständigheter i offrens hemländer och i Sverige som fått till följd att de blivit offer för människohandel. Det gäller även konsekvenserna för offren när de t.ex. återvänder hem eller när personlig information hanteras på ett olämpligt sätt.

Det är inte enbart rättsvårdande och sociala myndigheter som är involverade i arbetet för att ge ett heltäckande skydd och stöd till offer för människohandel för olika ändamål. Kvinnojourer, barnrätts- och brottsofferorganisationer, fackförbund och andra aktörer i samhället kommer också i sitt dagliga arbete i kontakt med offer för människohandel. Dessa kan bidra med kunskap och bör konsulteras om offrens situation, bakgrund och behov av åtgärder samt skydd och stöd för att stärka rättsväsendets handläggning av människohandelsfall.

Kommunala verksamheter för personer med erfarenhet av prostitution och människohandel

I södra och mellersta Sverige finns sedan många år tre kommunala verksamheter inom socialtjänsten med specialistkompetens, som vänder sig till personer som har erfarenhet av prostitution eller är eller har varit utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Genom de kommunala verksamheterna erbjuds dessa individer samtalskontakt, stöd i kontakten med andra myndigheter och organisationer samt praktisk hjälp.

Till mottagningarna kommer personer som har erfarenhet av prostitutionsaktiviteter och som på eget initiativ tagit kontakt med eller hänvisats dit av bl.a. Polismyndigheten eller frivilligorganisationer. Verksamheterna bedriver också regelbundet uppsökande arbete i den lokala gatuprostitutionsmiljön. Yrkesverksamma inom socialtjänsten, sjukvården eller inom frivilligorganisationer kan vända sig till mottagningarna för konsultation i frågor som rör prostitution och människohandel. Parallellt finns också mottagningar dit de som köper sexuella tjänster eller sexuella handlingar av barn kan vända sig för att få hjälp och stöd för att upphöra med att köpa sexuella tjänster.

Förslag till åtgärd – öronmärkta pengar till verksamheter som ger stöd och skydd till offer för prostitution och människohandel

Verksamheter som ger stöd och skydd till offer för prostitution och människohandel är i huvudsak finansierade av kommunala medel. Detta kan göra verksamheterna känsliga för

kort- och långsiktiga omprioriteringar av kommunernas medel till socialtjänstens vård- och omsorgsverksamheter, vilket i sin tur påverkar möjligheterna för individer som vill lämna prostitution att söka och få den professionella vård och det stöd och skydd som de har rätt till.

Den nationella rapportören mot människohandel föreslår att regeringen bidrar med öronmärkta pengar för att ytterligare stärka finansieringen av dessa specialistverksamheter. På så sätt kan de kommunala prostitutionsgruppernas ekonomiska situation stabiliseras långsiktigt och verksamheten kan utvidgas så att fler offer för prostitution och människohandel får adekvat vård och behandling.

Förslag till åtgärd – förstärkt socialt arbete mot prostitution i polisregion Nord

Under de senaste åren har Polismyndighetens arbete i regionen fördröjts och försvårats i fall där socialtjänsten i tillslagskommunen inte haft erfarenhet av att handlägga dessa ärenden. Problemen har bland annat rört praktiska frågor till exempel i förhållande till utländska medborgares juridiska status i Sverige. Framför allt har arbetet försvårats av bristen på platser på Statens institutionsstyrelse och HVB-hem¹⁵⁴ i regionen för kvinnor och flickor utsatta för prostitution och offer för människohandel för sexuella ändamål med akuta behov av skydd och stöd.

Försöksverksamhet och ett mobilt team

Polismyndigheten föreslår att det inrättas en treårig försöksverksamhet i norra Sverige med placering på socialtjänsten i t.ex. Umeå kommun. Syftet är att se till att individer som har erfarenhet av prostitution eller är offer för människohandel för sexuella ändamål erbjuds det stöd och skydd som de har rätt till. En sådan prostitutionsgrupp skulle kunna fungera som ett mobilt team i norra Sverige, i samarbete med länens socialtjänster och polisregion Nord. Gruppens uppgift ska vara att ansvara för den förebyggande och uppsökande verksamheten i frågorna samt att ge skydd, bistånd och assistans till offer för prostitution och handel med människor för sexuella ändamål, både kvinnor och män samt flickor och pojkar i regionen.

Prostitutionsgruppens struktur och arbetsmetoder bör utformas i samarbete med kommunernas socialtjänster, prostitutionsgrupperna i Stockholm, Göteborg och Malmö, kvinno- och brottsofferjourerna i regionen, Polismyndighetens nationella rapportör i frågor som rör människohandel och regional samordnare, samt forskare med specialistkunskap inom området. Verksamheten bör utvärderas efter försöksperioden, med målet att den införlivas i den ordinarie verksamheten inom socialtjänsten, och att kompetens byggs upp i regionens kommuner för att lokalt kunna möta och stödja brottsoffren i samverkan med Polismyndigheten på sikt.

Förslag till åtgärd – utökad samverkan för att stärka stödet till offer för människohandel

Samverkan mellan rättsväsendet, kommunernas socialtjänster och berörda frivilligorganisationer bör utökas, särskilt på lokal nivå, för att få en ökad kunskap om offren, deras situation, bakgrund och behov av åtgärder samt utröna vilka kort- och långsiktiga behov av åtgärder offren har av skydd och stöd. Detta är nödvändigt för att stärka rättsväsendets handläggning av människohandelsärenden och omhändertagande av brottsoffer.

¹⁵⁴ Hem för vård och boende.

Inriktningen av det fortsatta arbetet rörande samverkan inom Polismyndigheten diskuteras i avsnitt 4.2.1.

Förslag till åtgärd – traumabaserad behandling för utsatta brottsoffer

Enligt det senaste s.k. människohandelsdirektivet¹⁵⁵ ska EU:s medlemsländer prioritera och vidta särskilda åtgärder för att stödja offer med särskilda behov. Exempel på sådana offer kan vara kvinnor och flickor som är gravida, offer som har intellektuella eller fysiska funktionsvariationer eller som utsatts för allvarliga former av sexualiserat våld, särskilt minderåriga flickor och pojkar.

Kunskapen om och tillgången på traumabaserad behandling för den här gruppen av särskilt utsatta individer är ytterst begränsad i Sverige, något som också påpekats av frivilligorganisationer som organiserar överlevare av prostitution, människohandel och allvarliga sexuella övergrepp.

Polismyndigheten föreslår därför att stödet till dessa offer stärks i enlighet med människohandelsdirektivet genom ett uppdrag från regeringen till berörda myndigheter i samverkan med landets kommuner. Uppdraget skulle kunna involvera extra bidrag till specialiserade skyddsenheter och frivilligorganisationer samt även startbidrag till nya verksamheter.

Förslag till åtgärd – könsuppdelad statistik

För att myndigheter och frivilligorganisationer på bästa sätt ska kunna tillvarata de olika behov av stöd och hjälp som offer för människohandel och prostitution har, bör all inhämtning och analys av data och statistik när det gäller människohandel, oavsett ändamål, vara könsuppdelad. Med hjälp av fakta i form av uttömmande statistik kan aktörerna få en ökad kunskap om bl.a. de jämställdhetsproblem som finns i samhället, och finna lämpliga lösningar.

Könsuppdelad statistik är ett nödvändigt medel för en jämställdhetsanalys av handel med människor för sexuella och andra ändamål.¹⁵⁶ Det är viktigt att de åtgärder som genomförs faktiskt reflekterar de erfarenheter och behov som brottsoffer har beroende på t.ex. om de är kvinnor och flickor eller män och pojkar. Till detta bör tilläggas att EU kräver att medlemsländerna genom sina nationella rapportörer systematiskt samlar in statistik och rapporter rörande tillämpningen av människohandelsdirektivet¹⁵⁷ och specifikt om hur brottsoffrens rättigheter tillvaratas inom rättsväsendet och i deras kontakter med t.ex. socialtjänst, sjukvård, behandlingsinstitutioner och andra verksamheter. Könsuppdelad statistik bör därför införas snarast av alla berörda myndigheter.

¹⁵⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF.

¹⁵⁶ Se t.ex. den statistik som samlas in, sammanställs och analyseras av EU:s jämställdhetsinstitut, EIGE, European Institute for Gender Equality. Länk: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/methods-tools/sex-disaggregated-data>.

¹⁵⁷ Se artikel 19 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF.

Adekvat stöd utan krav på att en förundersökning inleds samt uppehållstillstånd till medföljande barn till bevispersoner

Enligt nuvarande reglering omfattas människohandelsoffer och andra bevispersoner av ett heltäckande skydd bl.a. i de fall där detta behövs för att förundersökning i brottmål ska kunna genomföras.¹⁵⁸ Offret ges då möjlighet till betänketid för att ta ställning till om hon eller han vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna och kan därefter få ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som utfärdas av Migrationsverket. Med ett sådant tillstånd följer en rätt till skydd samt ekonomisk, social och medicinsk hjälp för offret i större utsträckning än för exempelvis asylsökande. Med det tidsbegränsade uppehållstillståndet följer också en möjlighet för kommunerna att få ersättning från staten för de uppkomna kostnaderna för stöd till människohandelsoffer.¹⁵⁹ Den starka kopplingen mellan rätten till uppehållstillstånd och den rättsliga processen innebär att offer för människohandel som identifieras utanför den rättsliga processen, i en situation då offret behöver betänketid innan en anmälan görs till polisen, inte kan få det stöd och den hjälp som de har rätt till enligt de internationella överenskommelser som Sverige har anslutit sig till.¹⁶⁰

Om ett offer för människohandel identifieras utanför den rättsliga processen, t.ex. när socialtjänsten eller en frivilligorganisation anar att en person är offer för människohandel men förövarna inte kan identifieras, kan endast hans eller hennes grundläggande behov tillgodoses, t.ex. genom utbetalning av akut ekonomisk ersättning från socialtjänsten, s.k. nödbistånd.

Kommunerna får inte någon ersättning från staten för detta ekonomiska bistånd, vilket innebär att offret skyndsamt måste bestämma sig för om hon eller han kan, vågar eller orkar delta i den rättsliga processen. Detta gör att offret hamnar i en pressad situation och kanske alltför snabbt måste fatta beslut om ett eventuellt deltagande. Om offret väljer att inte delta får det till följd att rättsväsendets möjligheter att kunna utreda brottet minskar.

Det s.k. brottsofferdirektivet¹⁶¹ kräver dessutom att medlemsländerna ytterligare garanterar att de individer som har fallit offer för brott behandlas med respekt och erbjuds lämpligt skydd och stöd samt ges tillgång till rättslig prövning.

Fler förundersökningar skulle i förlängningen kunna inledas om personer som misstänks vara offer för människohandel erbjöds adekvat hjälp och skydd utan krav på att en förundersökning har inletts. Likaså skulle fler offer kunna delta i rättsprocessen om t.ex. uppehållstillstånd för medföljande barn till bevispersoner kunde utfärdas.

¹⁵⁸ Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd kan också beviljas en utlänning som vistas här om det behövs för att huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras.

¹⁵⁹ Ersättning från staten till kommunerna regleras i förordningen (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl.

¹⁶⁰ Se t.ex. artikel 12 i Europarådets konvention om bekämpande av handel med människor (2005).

¹⁶¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF.

Förslag till åtgärd – ytterligare stöd till brottsoffer

För att ytterligare stärka möjligheterna för de rättsvårdande myndigheterna att förebygga och bekämpa människohandel, bör ett heltäckande brottsofferstöd och skydd införas för personer som misstänks vara offer för människohandel oavsett ändamål även i fall där en förundersökning inte har inletts. En möjlighet att utfärda uppehållstillstånd till medföljande barn till bevispersoner bör också övervägas. Likaså bör socialtjänsten ges rätt att ansöka om tidsbegränsat uppehållstillstånd för offer för människohandel för att erhålla betänketid, innan en anmälan görs till polisen.

6.2 Människohandel för tvångsarbete

I takt med att inslaget av utländsk arbetskraft ökar på den svenska arbetsmarknaden, ökar också informationen till polisen om bl.a. människohandel för tvångsarbete där arbetstagare från EU-länder och tredje land utnyttjades av oseriösa arbetsgivare och kriminella nätverk.¹⁶²

För att en person ska kunna erhålla arbetstillstånd i Sverige måste arbetsgivaren sända ett arbetserbjudande till Migrationsverket. Erbjudandet ska visa att löner och arbetsvillkor överensstämmer med rådande kollektivavtal. Detta erbjudande är inte juridiskt bindande och det förekommer att oseriösa arbetsgivare försämrar anställningsvillkoren efter det att arbetstillstånd beviljats.

I Sverige rekryteras offren för att utnyttjas i arbete inom exempelvis bärindustrin, bygg- eller restaurangbranscherna, i hushållsarbete och inom kroppsvårdsverksamheter.

Internationellt antas närmare 46 miljoner människor utnyttjas för tvångsarbete inom olika sektorer, inklusive i den informella ekonomin. Det är dock svårt att ange omfattningen av människohandel för tvångsarbete och andra ändamål till och inom Sverige. Ett av skälen är att det är brott som ibland organiseras av kriminella grupper som sällan anmäls och kan vara svåra att upptäcka. Att brotten inte anmäls kan också bero på allmänhetens bristande kunskaper om offrens situation, offrens rädsla för repressalier och att offren ibland känner tacksamhet gentemot förövarna eftersom de får det marginellt bättre i Sverige än i hemlandet, trots sin svåra situation i Sverige.

Förslag till åtgärd – handlingsplan för att förebygga och bekämpa människohandel för tvångsarbete

Det fortsatta arbetet med att förebygga och bekämpa människohandel för tvångsarbete skulle främjas av att regeringen antar en handlingsplan om människohandel för andra ändamål än sexuella. För att bredda anslaget i arbetet bör handlingsplanen även omfatta relaterade brott såsom t.ex. människoexploatering, ocker, bedrägeri och brott mot utlänningslagen. En handlingsplan skulle sätta ett större fokus på förövarna inklusive organiserade brottsnätverk och ge brottsoffer det skydd och stöd de har rätt till.

¹⁶² Tvångsarbete definieras i ILO:s protokoll till konvention (nr 29) om tvångsarbete som ”varje arbete eller tjänst som med hot om någon form av straff krävs av en person och som personen ifråga inte frivilligt har erbjudit sig att utföra.” Tvångsarbete utförs utan personens samtycke och kan äga rum inom olika branscher, inklusive in den informella ekonomin.

Handlingsplanens målgrupper bör också innefatta ett större antal aktörer och bör återföljas av särskilda medel kopplade till noggrant identifierade insatsområden.

Förslag till åtgärd – fokus på efterfrågan på billig arbetskraft

För att vidare kunna förebygga och bekämpa människohandel för tvångsarbete är det viktigt att polisen utreder de brott som begås när privatpersoner köper tjänster av personer utsatta för tvångsarbete. Enligt Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel är de länder som ratificerat konventionen skyldiga att överväga att anta lagstiftning och vidta andra åtgärder som kan behövas för att i nationell lagstiftning fastställa att användning av tjänster som är föremål för sådant utnyttjande som avses i artikel 4 a i konventionen, med vetskap om att personen är ett offer för människohandel, är en brottslig gärning.¹⁶³ I Sverige innefattar sådana tjänster bl.a. byggnadsarbete och trädgårds- eller hushållsarbete.

Polismyndigheten föreslår att regeringen ger den nya Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att genomföra en nationell informationskampanj om denna form av människohandel och dess allvarliga konsekvenser för brottsoffren. Kampanjen bör framförallt fokusera på åtgärder för att eliminera efterfrågan på dessa tjänster och privatpersoners straffansvar.

Förslag till åtgärd – skyddade boenden för offer för människohandel för tvångsarbete och andra ändamål

Det ökade antalet myndighetsgemensamma företagskontroller för att motverka fusk, skattebrott, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet kan leda till att ett ökat antal offer för människohandel för tvångsarbete och människoexploatering identifieras.¹⁶⁴ Dessa offer, både kvinnor och män, har delvis andra behov än offer för människohandel för sexuella ändamål.

Den nationella rapportören föreslår därför att antalet skyddade boenden med särskild kompetens på området utökas för att möta det ökande antalet offer, och för att ge dem det skydd och den stöd som de har rätt till.

6.3 Handel med barn för olika ändamål

Precis som vid handel med vuxna människor är det till stor del organiserade brottsnätverk som står bakom handeln med barn för olika ändamål.

Utmaningar för rättsväsendet – människohandel med barn för utnyttjande att begå brott

Människohandlare förstår, och känner väl till de svårigheter som rättsväsendet står inför när det gäller att upptäcka och beivra brott där flickor och pojkar under 18 år är offer för människohandel. Det har visat sig att vuxna förövare, och de barn som de fört med sig för stöld- och tiggeriändamål har anträffats i flera länder under olika identiteter. Det försvårar för polisen att kartlägga och ingripa mot den organiserade brottsligheten, eftersom dessa enskilda brottsanmälningar inte automatiskt sätts i samband med människohandel. I Sverige

¹⁶³ Artikel 19 i Europarådets konvention om bekämpande av handel med människor.

¹⁶⁴ Se avsnitt 4.1.4 Deltagande i samverkan mot osund konkurrens.

och flera andra länder inom EU registreras inte minderåriga i centrala register när de har begått brott.

Under 2018 och 2019 rapporterade några polisregioner dessutom om fall där pojkar från utsatta områden utnyttjades av gängkriminella för att begå olika typer av brottslig verksamhet som exempelvis stölder, rån och narkotika- och vapenbrott. Förutom detta har polisregionerna rapporterat in att även ensamkommande pojkar från exempelvis Afghanistan, Marocko och Syrien utnyttjas av gängkriminella på liknande sätt.

Kunskapsnivån inom polisregionerna varierar när det gäller handel med barn i syfte att barnen ska begå brott. Det beror troligtvis på att företeelsen är relativt ny i Sverige. Förhör med barn har gett vid handen att förövare fostrat dem till en kriminell identitet. För att kunna ge dessa barn ett lämpligt bemötande krävs att gängse förhörsmetoder utvecklas och anpassas. Eftersom förövarna ofta har tränat barnen från tidig ålder att begå brott har barnen också fått lära sig att inte samarbeta med myndigheter och att inte ge någon information som kan fälla organisatörerna. Sammantaget är resultatet utdragna förundersökningar, där möjligheterna till lagföring av förövarna är relativt begränsade.

Enligt Sverige internationella åtaganden under de konventioner som rör människohandel, bör det beaktas att de brott som flickorna och pojkarna begår när de kontrolleras av människohandlarna inte automatiskt ska leda till straff.¹⁶⁵ Inom det svenska regelverket finns olika möjligheter att underlåta att utdöma påföljd för offer som tvingats att begå brottsliga gärningar.¹⁶⁶ Under FN:s barnkonvention är Sverige dessutom skyldigt att genomföra omfattande och övergripande åtgärder för att motverka sexuell exploatering och handel med barn.¹⁶⁷

Förslag till åtgärd – metodutveckling

Samhället har ett stort och övergripande ansvar när det gäller att skydda dessa barn mot fortsatta övergrepp. Det behövs studier som genomgripande analyserar vilka kunskaper som bör och kan inhämtas av rättsväsendet om barn och unga som i Sverige varit utsatta för människohandel för andra ändamål. Sådana studier kan klargöra vilka metoder som kan ge information av hög kvalitet, och kan ge möjlighet för rättsväsendet, andra myndigheter och barnrättsorganisationer att utveckla och använda adekvata och ålders- och könsanpassade stöd- och hjälpåtgärder.

¹⁶⁵ Enligt artikel 26 i Europarådets konvention om bekämpande av handel med människor: ”Varje part ska enligt grundprinciperna i dess rättssystem bereda möjlighet att avstå från att utdöma straff mot brottsoffer för deras inblandning i olaglig verksamhet om denna har skett av tvång.”

¹⁶⁶ 23 kap. 5 § och 29 kap. 6 § brottsbalken. För mer information, se ”Bestämmelser om påföljdseftergift”, *Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd*, SOU 2008:41 s. 282–283.

¹⁶⁷ Artikel 34 och 35 i barnkonventionen.

Bilaga 1 – Inrapportering från polisregionerna

Följande redovisning bygger på den information som de sju polisregionerna inrapporterade till Noa för 2019.

I Sverige finns det sju polisregioner enligt följande: polisregion Stockholm, Väst, Syd, Öst, Bergslagen, Mitt och Nord. Här nämns endast de polisregioner som har redovisat ärenden rörande människohandel för olika ändamål, relaterade ärenden och ärenden av särskilt intresse.

Statistiken i diagrammen är hämtad från Brottsförebyggande rådet (Brå) och kan i enstaka fall skilja sig något från den statistik som rapporterats in från polisregionerna.¹⁶⁸ Detta kan bero på att information har hämtats ur systemen vid olika tidpunkter och att ajourföringar görs i efterhand. En polisanmälan kan också innefatta flera brott.

Polisregion Stockholm

(Stockholm och Gotland)

Organisation för polisarbetet

Under hösten 2019 omorganiserades arbetet mot människohandel i polisregion Stockholm. Innan omorganisationen handlades brottsområden rörande narkotika, vapen och människohandel vid en och samma sektion. Efter omorganisationen renodlades arbetet och nu handläggs samtliga former av människohandel, människoexploatering, koppleri, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn vid utredningsenhetens sektion mot internationell grov organiserad brottslighet enligt den nationella brottskatalogen.¹⁶⁹ Två regionkoordinatorer från den kommunala socialtjänsten är placerad vid gruppen och har till uppgift att säkerställa att personer som är utsatta för prostitution och människohandel får stöd och skydd. Resurserna för att bekämpa människohandel begränsades under 2019 på grund av utredningar om det stora antalet mord och mordförsök som begicks av och mot unga män i kriminella miljöer i polisregionen.

Under 2019 placerades en särskild grupp från gränspolisens på sektionen. Gruppens uppdrag är att förebygga och ingripa mot alla former av människohandel samt koppleri och köp av sexuell tjänst. Det förebyggande arbetet består av uppsökande verksamhet där polisen tar kontakt med personer som kan förmodas vara utsatta för olika former av utnyttjanden och erbjuda hjälp och stöd.

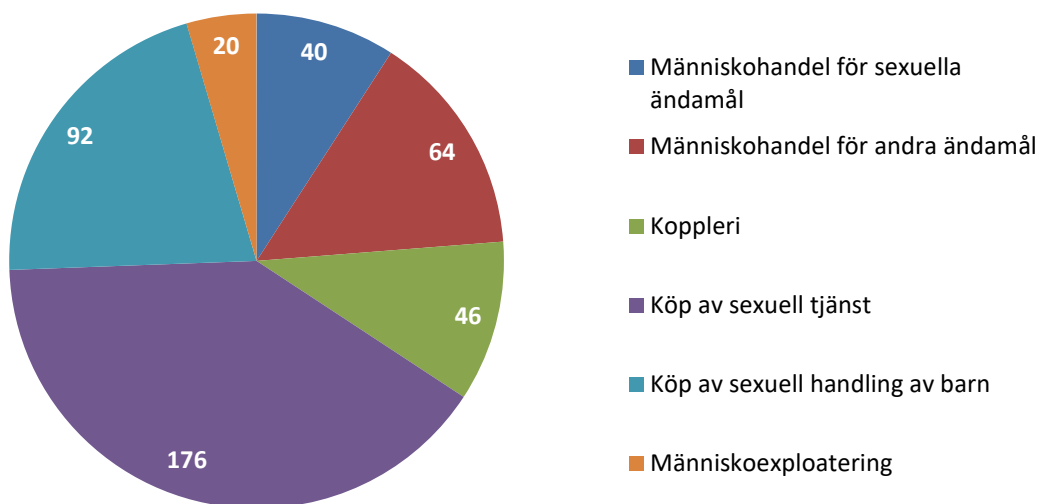
I september månad 2019 placerades även en samverkanskoordinator på sektionen. Samverkanskoordinatorn föreläser och informerar om människohandelsarbetet internt inom polisen, följer upp statistik, deltar i konferenser och samverkar med andra myndigheter och med frivilligorganisationer i syfte att metodutveckla arbetet mot människohandel.

¹⁶⁸ Statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå). Tillgänglig: <http://statistik.bra.se>.

¹⁶⁹ Den nationella brottskatalogen är ett dokument som anger på vilken organisatorisk nivå inom polisen olika brott ska utredas. I de flesta polisregioner utreds människohandel på regional nivå.

På den regionala underrättelseenheten ansvarar en särskild handläggare för ärenden som rör människohandel och koppleri och därtill relaterade ärenden.

Antal anmälda brott i polisregion Stockholm 2019

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå)

Människohandel för sexuella ändamål, koppleri och prostitution

Under 2019 inkom information om kvinnor från Rumänien, Sverige, Nigeria och Thailand som utnyttjades för sexuella ändamål i Stockholmsområdet. Informationen rörde även enstaka kvinnor från Ungern, Slovenien, Slovakien, Moldavien, Polen, Tjeckien, Vitryssland, Thailand, Brasilien, Colombia, Kuba, Peru, Ryssland, Ukraina och Somalia. Den yngsta kvinnan var 16 år och den äldsta 55 år gammal. Förutom människohandel och koppleri utsattes kvinnorna för andra allvarliga brott som t.ex. rån då en sexköpande man krävde att få tillbaka sina pengar. I dessa fall involverades polisens grupp som ansvarar för brottsoffer- och personsäkerhetsarbete.

De kriminella nätverken bestod vanligen av en begränsad krets personer som ofta var släkt eller bekanta med varandra. De misstänkta förövarna, mestadels män men också enstaka kvinnor, härrörde antingen från samma länder som offren eller från Sverige. Majoriteten av de kriminella nätverken bestod av personer från Rumänien följt av Nigeria, Kuba och Ungern. Förutom människohandel och koppleri ägnade de sig bl.a. åt utpressning av sexköpande män.

Under 2019 förekom gatuprostitution i begränsad omfattning främst i de centrala delarna av Stockholm och då företrädesvis på Malmskillnadsgatan, Kungsgatan/Vasagatan, Drottninggatan och Mäster Samuelsgatan. Under året anträffades kvinnor av både svenskt

och utländskt ursprung, främst från Rumänien men också från Nigeria, Ungern, Thailand och Colombia på dessa gator varje kväll. Antalet kvinnor i gatuprostitution i Stockholms city uppskattades av polisen till 10–15 kvinnor på vardagarna och 20–25 på helgerna.

Dessutom förekom en del prostitutionsverksamhet i anslutning till krogmiljöer vid Stureplan, Kornhamnstorg och Medborgarplatsen där majoriteten av kvinnorna som utnyttjades kom från Nigeria. I dessa områden kunde det röra sig om upp till 30 kvinnor i prostitution varje kväll. Information inkom också om att prostitution förekom på åtminstone en av Stockholms tre strippklubbar.

Under 2019 noterade polisen en fortsatt uppdelning av prostitutionsområdena. Kvinnor från Rumänien vistades till största delen på Mäster Samuelsgatan, Vasagatan och Malmskillnadsgatan, medan kvinnor från Nigeria prostituerades vid Stureplan, Drottninggatan, Kungsgatan och Kornhamnstorg. I polisens samtal med kvinnor från Rumänien framkom det att de kände sig bortträngda av dem som organiserade prostitutionen med kvinnorna från Nigeria. Det förekom även regelbundet uppgifter om att sexköpande män rånades och/eller utsattes för stölder och bedrägerier av nigerianska kvinnor som erbjöd sexuella tjänster nattetid vid Stureplan.

Under 2019 såg polisen en fortsatt tendens till att kvinnor i prostitution, hallickar och människohandlare övergav hotell med öppna nattreceptioner som verksamhetsbas eftersom hotellpersonal numera är väl informerad om problematiken, och anmäler dessa brott. I stället bedrivs verksamheten i andrahandslyrda lägenheter, på lägenhetshotell utan nattreception, andra lokaler inomhus, eller genom att förövarna skjutsar kvinnorna till de sexköpande männens hem. Under sommaren 2019 påbörjades en verksamhet med striptease ombord på en buss som färdades på gatorna i centrala Stockholm där det fanns indikationer på att män köpte sexuella tjänster.

Enligt socialtjänstens prostitutionsgrupp Mikamottagningen i Stockholm upptäcktes fler individer som utnyttjades i gatuprostitution i Stockholm under 2019 – från 43 under 2018 till 102 individer under 2019. En orsak till det kan vara att personal från Mikamottagningen gjorde fler besök ute på fältet under 2019 (33) än under 2018 (27). En annan orsak kan vara att besöken genomfördes senare på kvällarna samt även under fredagskvällar, vilket var en förändring sedan föregående år. Majoriteten av individerna i gatuprostitution var kvinnor, 89 procent, och övriga 11 procent var transpersoner. Merparten av individerna hade sitt ursprung i ett annat land än Sverige. Några av dem var fast bosatta i Sverige medan andra hade sin hemvist i ett annat europeiskt land eller i ett land utanför Europa.

Under 2019 uppdagades flera rumänska brottsgrupperingar som inom Stockholmsregionen handlade med unga rumänska kvinnor i 20–25-årsåldern för sexuella ändamål. I enstaka fall kunde kopplingar göras mellan prostitutionsverksamheten och annan brottslighet. Det förekom också flera fall där kvinnan berättade att hon hade en känslomässig relation med en hallick och att ingen utomstående aktör var involverad. Människohandlarna placerade kvinnor främst i lägenheter eller transporterade dem till de sexköpande männens hem eller hotellrum.

Verksamheten annonserades företrädesvis på webbsidor.¹⁷⁰ Som har varit fallet under tidigare år, publicerade förövarna annonser på webbsidor som var utformade så att sexköpande män skulle få intrycket av att offren själva var ansvariga för annonserna. I själva verket hade kvinnorna oftast liten vetskap om vad som faktiskt beskrevs i annonserna eller vilka ”tjänster” de förväntades utföra. Prostitutionsgruppen uppskattade att mellan 100 och 120 annonser varje dag på olika webbsidor riktade sig till sexköpande män i Stockholmsregionen. Antalet annonser minskade under julen 2018 till cirka 20–40 per dag för att sedan öka under februari månad. Under 2019 noterade prostitutionsgruppen att det blev allt vanligare att sexköpande män betalade för köp av sexuella tjänster genom banktjänsten Swish.¹⁷¹

I polisregion Stockholm noterade polisen ett ökat inflöde av information från allmänheten rörande köp av sexuella tjänster på thaimassagealonger. I Stockholmsregionen (City, Söderort, Norrort och Västerort) fanns ca 300 thaimassagealonger under 2019. Information till underrättelseverksamheten tyder på att ett 100-tal av dem erbjuder sexuella tjänster mot betalning.

Under 2019 noterades ett visst inflöde av information som rörde prostitution kopplat till s.k. tantramassage.¹⁷² För utomstående ska det se ut som att kvinnorna ägnar sig åt att studera till kosmetolog eller massör men i själva verket säljs de för prostitutionsändamål. Kvinnorna transporterats till Sverige från Tjeckien och annonseras ut på olika webbsidor med föreställningen om att de erbjuder tantramassage.

Ärenden om människohandel för sexuella ändamål

Under 2019 anmäldes 40 brott om människohandel för sexuella ändamål, varav 6 rörde barn i polisregion Stockholm. Migrationsverket stod bakom 60 procent av de anmälda brotten. Polisregion Stockholm rapporterade 30 ärenden till Noa där förundersökning inleddes i 28 fall. I 2 av de 30 ärendena valde polisen att inte inleda någon förundersökning eftersom det saknades spaningsuppslag.

De utsatta kom kvinnorna kom ursprungligen från Sverige, Rumänien, Bulgarien, Polen, Sierra Leone, Nigeria, Elfenbenskusten, Namibia, Marocko, Egypten, Syrien, Ukraina, Turkiet, Kirgizistan, Georgien, Kazakstan, Mongoliet, Venezuela, och Kuba.

Av de 28 förundersökningarna lades 26 ner av polisiär förundersökningsledare och 2 av åklagare. Motiveringen till att förundersökningen lades ner var bl.a. att spaningsuppslag saknades, att brott inte kunde bevisas, att brott inte kunde styrkas eller att brottet begåtts utomlands och att det därför saknades förutsättningar för internationell rättslig hjälp. Ingen av förundersökningarna om människohandel för sexuella ändamål ledde till fällande dom under 2019.

¹⁷⁰ Exempel på sådana webbsidor är Sexystockholmcityescorts.com, Real Escort.se, Cityoflove.com, Sex-tjejer.com och Eskorterplats.com.

¹⁷¹ <https://www.getswish.se>.

¹⁷² Sensuell massage.

Rättsfall 1

Under 2019 åtalades en 24-årig man från Irak, bosatt i Sverige, för människohandel och koppleri.¹⁷³ Enligt åtalet rekryterade mannen en 17-årig flicka från Polen i syfte att hon skulle exploateras för sexuella ändamål. Polisen kom i kontakt med flickan genom sitt arbete med att söka upp minderåriga som utnyttjas i prostitution och människohandel, eftersom en 24-årig man sålde henne för prostitutionsändamål via webbsidan "sugardaters.com". Dom väntas falla i början av 2020.

Ärenden om koppleri

Under 2019 anmäldes 46 brott om koppleri eller grovt koppleri i polisregion Stockholm, vilket kan jämföras med 66 under 2018. Av dessa 46 anmälda brott rapporterade polisregionen in 27 inledda förundersökningar om koppleri till Noa. I de inrapporterade fallen var alla förövarna män, utom i ett fall, och de kom från Sverige, Rumänien, Thailand och Ungern. Offren var kvinnor i åldrarna 20-43 år som oftast kom från samma länder som förövarna, men också från Polen och Kap Verde. Några av domarna beskrivs nedan.

Förundersökning om koppleri/grovt koppleri – ärende KM

Under 2019 inleddes en omfattande förundersökning om människohandel och grovt koppleri i polisregion Stockholm. Huvudmannen var en svensk 36-årig man som hade fyra medhjälpare; tre män och en kvinna.

Kvinnan som fungerade som medhjälpare kom från Rumänien. Hennes huvudsakliga uppgift var att rekrytera flickor och kvinnor från Ungern och Rumänien för prostitutionsändamål. Utredningen omfattade totalt 14 kvinnor som utnyttjades i prostitution varav vissa kom från Sverige. Den yngsta flickan var 15 år och den äldsta kvinnan var 44 år.

Huvudmannen och de manliga medhjälparna hyrde lägenheter för prostitutionsändamål, publicerade annonser på olika webbsidor och skötte kontakten med de sexköpande männen. Huvudmannen tog hälften av intäkterna från prostitutionsverksamheten, och köpte dessutom själv sexuella tjänster av kvinnorna. Vid årets slut var förundersökningen fortfarande pågående.

Fällande dom om koppleri – kvinnor från Ungern

I detta mål dömde tingsrätten en 28-årig man från Ungern till villkorlig dom för koppleri.¹⁷⁴ Mannen främjade att fyra kvinnor från Ungern hade tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Tingsrätten menade att han inte hade haft någon överordnad roll i verksamheten eller någon större bestämmanderätt. Mannen hade viss delaktighet i att administrera annonser på olika webbsidor och han skötte också kontakten med de sexköpande männen. Inget i utredningen visade på att han hade begränsat kvinnornas rörelsefrihet eller behandlat dem illa. Det kunde inte heller bevisas att mannen tillgodogjort sig ersättning från prostitutionsverksamheten.

¹⁷³ AM-108717-19, 2019-12-06.

¹⁷⁴ Stockholms tingsrätts dom 2019-05-06 i mål nr B 1206-19.

Ärenden om köp av sexuell tjänst

Under 2019 anmäldes 176 brott rörande köp av sexuell tjänst och 92 brott rörande köp av sexuell handling av barn i polisregion Stockholm. Detta kan jämföras med 2018 då 235 brott rörande köp av sexuell tjänst anmäldes och 50 rörande köp av sexuell handling av barn. Minskningen av antalet anmälda brott kan bero på den omorganisation som genomfördes under 2019 då en ny grupp bildades som ersatte den gamla prostitutionsgruppen.

En analys av de 142 inrapporterade anmälningarna till Noa om köp av sexuell tjänst i polisregion Stockholm under 2019 visade att 78 av de 142 sexköpande männen ursprungligen kom från Sverige. Den genomsnittliga åldern på männen som köpte sexuella tjänster var 40 år. Den yngsta mannen var 15 år och den äldsta 79 år. De utländska män (majoriteten med hemvist i Sverige) som köpte sexuella tjänster representerade 16 olika nationaliteter bl.a. Afghanistan, Bangladesh, Eritrea, Estland, Etiopien, Grekland, Indien, Pakistan, Polen, Somalia, Storbritannien, Syrien, Thailand, Turkiet, USA och Jemen.

Männen använde mestadels internetwebbsidor där hallickar och människohandlare annonserade ut flickor och kvinnor för prostitutionsändamål i syfte att söka upp och utnyttja dessa sexuellt mot betalning. Kontakt togs på gatan i endast 28 av de 142 inrapporterade fallen.

Majoriteten av sexköpen (50) genomfördes efter det att den sexköpande mannen bokat ett besök hos kvinnan i en lägenhetsbordell eller på ett hotellrum eller då han beställt en kvinna till sitt hem eller hotellrum (20). Analysen visade också att de sexköpande männen samtidigt som de försökte köpa eller köpte en sexuell tjänst ofta begick andra brott, som våldtäkt mot kvinnorna vid 24 av de 142 inrapporterade fallen om köp av sexuell tjänst. I ytterligare 13 av de 142 fallen begick männen brott som misshandel, sexuellt ofredande, bedrägeri, rån, stöld, narkotikabrott m.m. mot kvinnorna.

Av de 142 sexköpande männen var 22 sedan tidigare dömda för brott som våldtäkt, våldtäkt mot barn, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, sexuellt ofredande, ofredande, våldsam motstånd, misshandel, narkotikabrott, bedrägeri, stöld och vapenbrott.¹⁷⁵

Den genomsnittliga åldern på de kvinnor som männen utnyttjade i prostitution var 30 år. I majoriteten av de 142 fallen kom kvinnorna från Sverige (44), Rumänien (20), Thailand (7) och Ungern (3). I de övriga fallen kom kvinnorna från Nigeria, Kamerun, Somalia, Spanien, Polen, Italien, Tjeckien, Slovakien, Kuba, Colombia, Peru, Vitryssland, Ukraina, Ryssland, Iran och Irak.

¹⁷⁵ Trafikbrott med endast böter i straffskalan ej inräknade.

Nya trender som uppmärksammats i polisregion Stockholm

Under 2019 noterade polisen nya trender inom brottsområdet, t.ex. att

- antalet kvinnor från Ungern, Slovenien och Moldavien i prostitution ökade
- antalet anmälda brott om våldtäkt i samband med köp av sexuella tjänster ökade
- sugardejtningswebbsidor utgjorde en plattform för rekrytering av flickor och kvinnor för sexuella ändamål
- användandet av kreditkort eller Swish i samband med köp av sexuell tjänst ökade
- antalet fall av människoexploatering kopplat till hushållsarbete ökade
- striptease erbjöds ombord på en buss samt att köp av sexuella tjänster erbjöds i mobila skåpbilar.

Ärenden om människohandel för andra ändamål än sexuella

Under 2019 anmäldes 64 brott om människohandel för andra ändamål än sexuella i polisregion Stockholm. Av dessa 64 anmälda brott rörde 13 människohandel för tvångsarbete, 1 människohandel för tiggeri, 2 människohandel för organhandel och 48 människohandel för övriga ändamål.

Det ena fallet som rörde handel med organ var felkodat och avsåg brottet människosmuggling. Det andra fallet rörde en kvinna från Mongoliet som uppgav för Migrationsverket att hon lurats att resa till Tyskland. Väl där förstod hon att syftet med det var att hon skulle få ett organ avlägsnat. Ärendet lades efter upprepade resultatlösa försök att nå målsäganden.

Polisregion Stockholm rapporterade 7 inledda förundersökningar om människohandel för tvångsarbete. Av dessa 7 förundersökningar lades 4 ner av polisiär förundersökningsledare och 1 av åklagare. Två förundersökningar avsåg brottet människosmuggling och överfördes till en annan enhet. Anledningen till att förundersökningarna lades ner var att brotten var svåra att bevisa, bl.a. därför att brotten i två av fallen begåtts utomlands.

I de förundersökningar under 2019 där det fanns misstankar om människohandel för tvångsarbete kom offren från Indien, Marocko, Afghanistan, Mongoliet och Vietnam. Utredningarna rörde utländska arbetstagare som hade utlovats arbeten i restaurangbranschen, men också inom kroppsvårdsverksamheter såsom nagelsalonger och i hushållsarbete.

Ett av ärendena om människohandel för tvångsarbete rörde en kvinna från Vietnam som utnyttjades i tvångsarbete på en nagelsalong. Enligt kvinnan hade den person som misstänktes för brottet utfärdat ett falskt dokument åt henne och tagit betalt av henne för att anskaffa ett arbetstillstånd.

Ett annat ärende rörde en kvinna från Mongoliet som rekryterades till Sverige för att arbeta som barnvakt i Stockholm. Hon fick betala orimligt höga avgifter för mat och boende.

Ett fall om människohandel för tiggeri rörde en 12-årig pojke från Rumänien. Pojken uppgav att han var i Sverige med sin mamma och sin pappa och att de bodde i en bil parkerad under en bro. Polisen tog kontakt med socialtjänsten angående pojkens situation. Förundersökningen lades ner av polisiär förundersökningsledare eftersom brott inte kunde styrkas.

Polisregion Stockholm rapporterade 42 inledda förundersökningar om människohandel för övriga ändamål varav 20 rörde vuxna och 22 rörde barn. I den absoluta majoriteten av ärendena var förövaren okänd. I 11 av de 42 fallen hade brottet begåtts utomlands. Fem av de 42 fallen var felkodade och avsåg t.ex. människohandel för sexuella ändamål eller människohandel för tvångsarbete.

De 22 förundersökningar som rörde människohandel för övriga ändamål med barn rörde mestadels pojkar från Marocko (13) som transporterats till Sverige genom Europa. Ärendena inkom till polisen via Migrationsverket. I vissa fall fanns det misstankar om att pojkarna utnyttjats för att begå brott eller för sexuella ändamål under resan hit och i Sverige.

Majoriteten av förundersökningarna lades ner av polisiär förundersökningsledare (24) och åklagare (18) med orsaken att brott inte kunde styrkas.

Ärenden om människoexploatering

Under 2019 anmäldes 18 brott om människoexploatering i polisregion Stockholm vilket kan jämföras med 3 under 2018. Ett typiskt förfarande var att oseriösa arbetsgivare exploaterade arbetstagare inom transport- och flyttservice eller bygg-, hotell- och restaurangbranscherna. Offren kom ursprungligen från Kazakstan, Uzbekistan, Afghanistan och Tadzjikistan. Ingen av de förundersökningar som inleddes under 2019 ledde till åtal.

I polisregion Stockholm genomförde gränspolisen 257 arbetsplatsinspektioner under 2019 inom sektorer som hanterar

- livsmedel (4)
- avfall och återvinning (1)
- bygg (19)
- fordon (53)
- grossistverksamhet (2)
- butik/torghandel (6)
- transport (taxi, buss, flytt) (6)
- restaurang (115)
- hårvård (10)
- kemptvätt (4)
- kroppsvård (massage, nagelvård etc.) (38).

Vid arbetsplatsinspektionerna anträffades totalt 132 personer som saknade arbetstillstånd.

Polisregion Väst

(Västra Götaland, Halland)

Organisation för polisarbetet

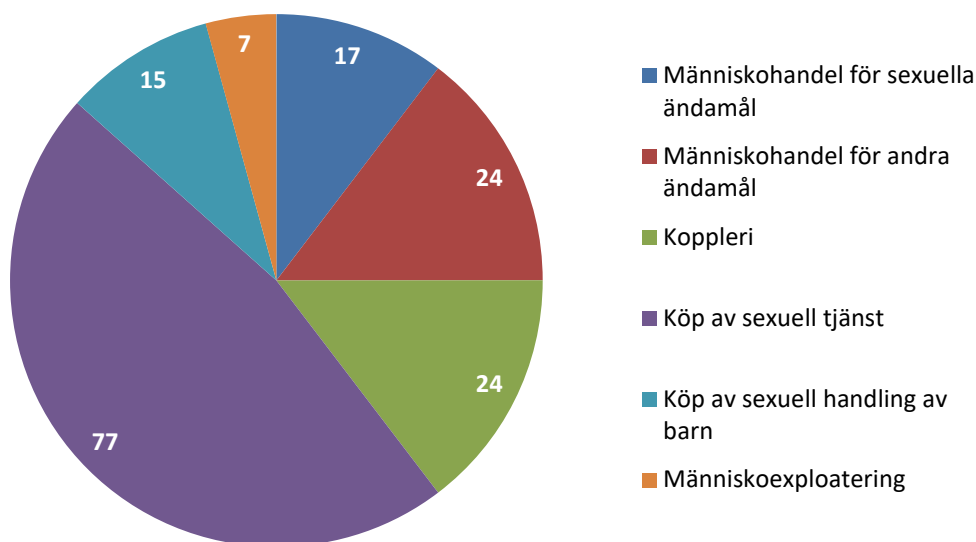
I polisregion Väst hanterar människohandelsgruppen, tillsammans med utredningsgruppen på spaningssektionen, ärenden som rör alla former av människohandel. Gruppen är placerad på regional nivå och har ett nära samarbete med underrättelseenheten. De flesta medarbetare i människohandelsgruppen har genomgått eller kommer att genomgå Polismyndighetens nationella vidareutbildning om människohandel. Delar av det arbete som genomfördes av bland annat människohandelsgruppen under 2019 kommer att hanteras i domstol under 2020 vilket har en påverkan på resultatet 2019.

Personal från människohandelsgruppen och underrättelseenheten var under 2019 mycket aktiv med att sprida kunskap om människohandel i polisregion Väst. Under hösten 2019 genomförde människohandelsgruppen kompetenshöjande insatser vid sex tillfällen där det också var möjligt att delta via videolänk. I dessa insatser deltog totalt 500–600 polisanställda. Den ökade kunskapen har skapat goda förutsättningar för underrättelsearbetet i regionen. Kunskapshöjande insatser genomfördes även för externa aktörer som t.ex. personal på Migrationsverket.

Under 2019 initierade och deltog människohandelsgruppen i insatser mot köp av sexuell tjänst och koppleri i flera av lokalpolisområdena i polisregionen. Målet var att lokalpolisområdena därefter själva skulle kunna genomföra sådana insatser och vid behov vända sig till den regionala arbetsgruppen. Arbetet ledde till att två lokalpolisområden genomförde insatser på egen hand vilket bland annat resulterade i en inledd förundersökning om koppleri.

Under 2019 samarbetade polisregion Väst med andra polisregioner, bland annat polisregionerna Syd och Bergslagen. Polisregion Väst samarbetade också med polismyndigheter i andra länder som Norge, Polen, Frankrike, Estland, Litauen och Kuba. De internationella samarbetena bedrevs bilateralt via polisregionens internationella operativa handläggare och med hjälp av utlandsstationerade sambandspolis.

Antal anmälda brott i polisregion Väst 2019

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå)

Skydd och hjälp till brottsoffer

Människohandelsgruppen i polisregion Väst samarbetade under 2019 med flera frivillighetsorganisationer som t.ex. Räddningsmissionen och organisationens skyddade boende.¹⁷⁶ Gruppen samverkade också med MIKA-mottagningen som är en specialistverksamhet inom socialtjänsten i Göteborg.

Samarbetet med regionkoordinatorerna i polisregion Väst fungerar bra, men polisens människohandelsgrupp bedömer att det behövs fler anställda i denna funktion för att svara mot behovet. Socialtjänstens beredskap behöver också utvecklas för att möta behoven av skyddade boenden för män. Förundersökningar om människohandel och människoexploatering kan försvåras av att offren inte får det stöd och den hjälp som de har rätt till.

I polisregion Väst placerades under 2019 åtta personer som var offer för koppleri och människohandel för sexuella och andra ändamål på skyddade boenden. Samtliga individer fick erbjudande om ett tryggt återvändande till hemlandet genom att delta i Jämställdhetsmyndighetens återvändandeprogram. Fyra personer mottog sådan hjälp under 2019. Åtta personer beviljades ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i 30 dagar, för betänketid, för att överväga om de ville delta i den rättsliga processen.

¹⁷⁶ <https://raddningsmissionen.se/ruth>

Prostitutionen i Göteborg

I Göteborg befann sig enligt polisen uppskattningsvis mellan 3 och 10 kvinnor i gatuprostitution varje kväll under 2019. De flesta av kvinnorna kom ursprungligen från Rumänien, och enstaka kvinnor kom från Nigeria. Det kom också in flera tips om att sexuella tjänster såldes i massagesalonger.

Den största delen av prostitutionen ägde rum via internet. Antalet webbannonser per dag där kvinnor annonserades ut för försäljning ökade under 2019 till ungefär 70 och riktade sig till sexköpande män i regionen. Under 2019 noterade polisen en ökning av antalet kvinnor och transpersoner från Sydamerika som bjöds ut till försäljning i annonserna. En ny trend var att rumänska kvinnor, i vissa fall, erbjöds som sydamerikanska kvinnor i annonserna; troligtvis för att attrahera fler sexköpande män. Köp av sexuella tjänster ägde till största delen rum i lägenheter hyrda i andra hand eller på lägenhetshotell, men förekom även på vandrarhem och vanliga hotellrum.

Under 2018 inkom anmälningar om att kvinnor i prostitution rånades av sexköpande män. Under 2019 dömdes tre män i Göteborgs tingsrätt för rån mot kvinnor i prostitution.¹⁷⁷ Personer, företrädesvis kvinnor, som utnyttjades i prostitution under 2019 utsattes också för andra brott såsom misshandel och våldtäkt.

Organisering av människohandels- och koppleriverksamheter

Mycket tydde på att en stor del av prostitutionen i polisregion Väst under 2019 var organiserad, och att det finns en hierarkisk struktur i de kriminella nätverken. Några av de individer som misstänktes vara hallickar eller människohandlare var etablerade i Sverige och transporterade kvinnor till Sverige från andra länder. Liksom året innan fick polisen information om mestadels män som var etablerade i Sverige och som kontaktade annonsörer på olika webbsidor och erbjöd lägenheter där prostitutionsverksamheter kunde bedrivas.

I andra fall reste förövarna tillfälligt till Sverige och förde med sig kvinnor från sina hemländer. Ofta hade förövarna en fiktiv relation med kvinnorna. I ärenden där polisen genomförde parallella ekonomiska utredningar upptäcktes att förövarna ofta överförde förtjänsterna från prostitutionsverksamheten via växlingskontor till mottagare i ursprungslandet. I vissa fall kunde tillgångarna spåras till investeringar i nybyggda fastigheter utomlands.

Det förekom också enstaka fall där en kvinna hade en ledande roll som hallick eller människohandlare i en konstellation av kvinnor som utnyttjades i prostitution. Denna kvinna behärskade engelska bättre än de övriga och verkade vara den som hade i uppdrag att anskaffa lägenheter, publicera annonser etc. En kvinna i en sådan position hade troligen utnyttjats i prostitution innan hon tilldelades en ledande roll som hallick. I sin nya roll hade hon en ekonomisk vinning av att de andra kvinnorna utnyttjades i prostitution men var själv en del av en större organisation.

I vissa fall var det uppenbart att det rörde sig om en mer omfattande brottslighet som organiserades från utlandet. Telefonnumren i annonserna ledde t.ex. ofta till ett s.k. callcenter i utlandet där den sexköpande mannen fick tala med en kvinna som pratade engelska. Kommunikationen mellan sexköparen och callcentret sköttes vanligen genom

¹⁷⁷ Göteborgs tingsrätts dom 2019-06-27 i mål nr B4647-19.

applikationen WhatsApp. Offren flyttades runt ofta för att utnyttjas i prostitution på olika orter i Sverige. I vissa fall misstänkte polisen att förövarna även ägnade sig åt annan brottslighet som narkotikabrott, stölder, häleri, misshandel, grov kvinnofridskränkning, olaga hot, våldtäkt och sexuellt utnyttjande.

Köp av sexuell tjänst

I polisregion Väst anmäldes 77 brott om köp av sexuell tjänst 2019 jämfört med 122 under 2018. Minskningen kan bero på att människohandelgruppen lade stora resurser på ett ärende som rörde människohandel där unga personer utnyttjades för att begå narkotikabrott. För mer information se under rubriken *Friande dom om människohandel med barn och unga som tvingats begå narkotikabrott*, i denna bilaga. Dessutom anmäldes 15 brott om köp av sexuell handling av barn att jämföras med 16 anmälda brott under 2018.

Den absoluta majoriteten av de individer som utnyttjades i prostitution var kvinnor och de kom ursprungligen från bland annat Rumänien, Nigeria, Sverige, Spanien, Bulgarien, och Somalia.

Polisregion Väst rapporterade 37 förundersökningar om köp av sexuell tjänst under 2019. I dessa fall kom offren från Rumänien (23), Sverige (7), Spanien (3), Bulgarien (1), Somalia (1) och i två fall var nationaliteten okänd.

Polisregion Väst rapporterade också 14 ärenden avseende försök till köp av sexuell tjänst. Relaterat till 4 av dessa 14 ärenden gjordes även en anmälan om sexuellt ofredande.

Koppleri

Under 2019 anmäldes 24 brott rörande koppleri i polisregionen. Detta är en minskning från 2018 då 41 brott om koppleri anmäldes. Minskningen kan bero på att människohandelgruppen lade stora resurser på ett ärende som rörde människohandel där unga personer utnyttjades för att begå narkotikabrott. För mer information se under rubriken *Friande dom om människohandel med barn och unga som tvingats begå narkotikabrott*.

I de 20 förundersökningar om koppleri som rapporterades till Noa under 2019 kom offren från Sverige (6), Rumänien (4), Ungern (2), Polen (2), Colombia (2), Mexiko (1), Nigeria (1), Spanien (1), Tjeckien (1), Ukraina (1) och Thailand (1). De flesta av offren var kvinnor, men det förekom ett ärende med en man och ett annat ärende med två pojkar under 18 år.

Majoriteten av de misstänkta hallickarna var män, och en tredjedel kvinnor. Förövarna kom ursprungligen från Sverige, Polen, Rumänien, Thailand, Colombia, Chile och Irak.

Ärende 1

Under 2019 avkunnades två domar om koppleri av gränsöverskridande karaktär i polisregion Väst. Den ena domen rörde sig om ett ärende där en man från Rumänien främjade att hans fru hade sexuella förbindelser mot ersättning. Skaraborgs tingsrätt dömde mannen till skyddstillsyn för koppleri.¹⁷⁸ I samma ärende dömdes en svensk man, tillika hotellägare, till villkorlig dom och dagsböter för koppleri. Domstolen fann det styrkt att hotellägaren insett eller i vart fall varit likgiltig inför vad hotellrummen där kvinnan utnyttjades skulle användas till.

¹⁷⁸ Skaraborgs tingsrätts dom 2019-09-27 i mål nr B382-19.

Rättsfall 2

Den andra domen rörde en 30-årig man och en 33-årig kvinna från Polen. Mannen och kvinnan var ett par där båda fungerade som hallickar, men där kvinnan även utnyttjades i prostitution. Paret hyrde lägenheter i Göteborg och bjöd in kvinnor från Polen för att utnyttjas för prostitutionsändamål. Paret försåg kvinnorna med mobiltelefoner som de skulle använda i kontakten med presumtiva sexköpande män. Mannen främjade kvinnornas prostitution genom att även skjutsa dem till lägenheterna där de skulle ta emot sexköpande män. Mannen dömdes av Göteborgs tingsrätt till fängelse i tio månader och kvinnan till fängelse i sex månader för koppleri, då det ansågs styrkt att de främjat att kvinnorna hade tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.¹⁷⁹

Rättsfall 3

Ytterligare ett koppleriärende av gränsöverskridande karaktär som anmäldes 2019 ska prövas i Göteborgs tingsrätt i början av 2020. I detta ärende misstänks en man från Rumänien för att ha främjat och för att på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjat att två kvinnor från Rumänien och två kvinnor från Ungern haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.

Människohandel för sexuella ändamål

Under 2019 anmäldes 17 brott rörande människohandel för sexuella ändamål. I ett av dessa fall var ett av offren under 18 år, i övriga ärenden var offren 18 år eller äldre.

I de 13 förundersökningar om människohandel för sexuella ändamål som polisregion Väst rapporterade in till Noa under 2019 var två av offren män och resten var kvinnor. Offren kom ursprungligen från bland annat Nigeria, Kina, Afghanistan, Mongoliet, Mexiko, Rumänien och Tanzania eller var av okänd nationalitet. Gärningspersonerna kom ursprungligen från Sverige, Serbien, Chile, Rumänien eller var av okänd nationalitet. En av de tretton förundersökningarna om människohandel omkodades till koppleri och lades därefter ned.

I 7 av de 13 fallen gjordes anmälningarna av Migrationsverket. Merparten av brotten hade begåtts i ett annat land såsom i Tyskland, Bulgarien, Belgien, Nigeria, Ryssland eller på okänd plats. I majoriteten av de 13 fallen var gärningspersonens identitet inte fastställd. En av de misstänkta gärningspersonerna uppgavs vara kvinna. I 7 av 13 fallen uppgavs de misstänkta gärningspersonerna vara män, och i sex av dem framkom ingen uppgift om gärningspersonens kön.

I en av förundersökningarna om människohandel för sexuella ändamål misstänktes en man från Rumänien för att genom vilseledande, hot och misshandel ha transporterat en kvinna från Rumänien till Sverige. I Sverige blev kvinnan misshandlad, hotad, våldtagen samt kvarhållen mot sin vilja bland annat genom att mannen behöll hennes identitetshandlingar. Förundersökningarna var pågående vid årets slut och åklagare planerar att väcka åtal under 2020.

¹⁷⁹ Göteborgs tingsrätts dom 2019-03-28 i mål nr B9-19.

Gränspolisens arbete

Under 2019 fick människohandelsgruppen och underrättelsesektionen i polisregion Väst in en stor mängd information och flera anmälningar om människohandel och människoexploatering från gränspolisen i regionen. Människohandelsgruppen i polisregion Väst deltog också i arbetsplatsinspektioner som gränspolisen genomförde tillsammans med andra myndigheter inom ramen för arbetet mot osund konkurrens. En anmälan om brott upprättades i de fall där det uppstod misstanke om människohandel, människoexploatering eller annan brottslighet.

Gränspolisens process för avvísningar vid inre utlänningskontroller sker mycket skyndsamt i vissa fall. Exempelvis har kvinnor från tredje land som utnyttjas i prostitution avvísats utan att en mer fördjupad bedömning gjorts av huruvida de kan vara offer för människohandel. För att i högre utsträckning identifiera förmodade offer för människohandel inledde gränspolisen ett samarbete med regionkoordinatorerna och Jämställdhetsmyndigheten under 2019. På nationell nivå påbörjades också ett arbete med att se över vilka metoder som kan användas inom gränspolisen för att på bästa sätt skydda förmodade offer för människohandel och leda till ökad lagföring av misstänkta förövare.

Människohandel för andra ändamål än sexuella

I polisregion Väst anmäldes 23 brott om människohandel för andra ändamål än sexuella under 2019. Offren kom från bland annat Bulgarien, Gambia, Kongo, Liberia, Polen, Sverige, Syrien, Uganda, Iran, Azerbajdzjan och Kirgizistan. Av de 23 ärendena anmäldes 6 av Migrationsverket. Brotten hade begåtts i Sverige, Frankrike, Mongoliet, Kongo, Vietnam och Iran.

I polisregion Väst genomförde polisen två operativa insatser kopplade till gemensamma aktionsdagar inom EU:s modell för samverkan mot allvarlig organiserad brottslighet (EMPACT). Dessa insatser fokuserade på människoexploatering inom nagelvård och människohandel för övriga ändamål.

Människohandel för tvångsarbete, tiggeri och krigstjänst

Fyra anmälningar rörde människohandel för tvångsarbete med personer som var över 18 år. I ett av dessa fyra ärenden, som också omfattade brottsrubriceringen människoexploatering, var offret under 18 år.

En anmälan rörde människohandel för tiggeri. Gärningsmannen misstänktes också bland annat för grov misshandel, olaga hot och våldtäkt. Förundersökningarna var pågående vid årets slut och åklagare planerar att väcka åtal under 2020.

En av anmälningarna rörde människohandel för krigstjänst med barn under 18 år. I detta ärende inleddes inte någon förundersökning eftersom det efter initiala eftersökningar stod klart att brottet inte gick att utreda.

Människohandel för övriga ändamål

I polisregion Väst anmäldes 17 brott om människohandel för övriga ändamål under 2019. I 13 av dessa fall var samtliga offer över 18 år. I 3 av de 17 fallen var samtliga offer under 18 år. Brotten i dessa 3 fall begicks i Kongo, Mongoliet och Vietnam. I 1 av de 17 fallen begicks brottet i Sverige, och involverade offer som var både över och under 18 år.

Friande dom om människohandel med barn och unga som tvingats begå narkotikabrott

Ett ärende om människohandel för övriga ändamål, där offren var både barn och vuxna, prövades i Göteborgs tingsrätt under 2019. Åtalet om människohandel ogillades men tingsrätten dömde flera av de åtalade till fängelse för narkotikabrott och anstiftan till stöld.

Ärendet var en del av en större satsning för att komma åt den organiserade narkotikahandeln i Göteborg. Satsningen ledde till att ett stort antal personer lagfördes för narkotikabrott i första hand. Sammanlagt utdömdes 58 års fängelse fördelat på ett tjugotal olika individer som en följd av insatsen.

Offren i den del av åtalet som rörde människohandel var tre pojkar i åldrarna 15–19 år. En 15-årig och en 19-årig pojke var söner till den misstänkta gärningsmannen. Två 19-åringar sålde narkotika och stal för den misstänkta gärningsmannens räkning, medan 15-åringen hämtade och lämnade narkotika för försäljning. Tingsrätten kom fram till att 19-åringarna inte varit tvingade eller underkastade och 15-åringen inte befunnit sig i ett nödläge på sådant sätt att rekvisiten för människohandel kunde anses vara uppfyllda.¹⁸⁰

Fällande dom om tiggeri kopplat till narkotikabrott

Under 2019 dömde tingsrätten i Göteborg sex kvinnor från Rumänien i åldrarna 28–56 år till fängelse för narkotikabrott.¹⁸¹ Med hjälp av polisens spaningsfilmer kunde åklagaren bevisa att kvinnorna sålde narkotika (bensodiazepiner) i samband med att de tiggde på allmän plats i Göteborg. Eftersom det var fråga om överlåtelser av narkotika på allmän plats bedömdes varje gärning som narkotikabrott av normalgraden och straffet bestämdes till fängelse mellan 1 och 5 månader.

Förundersökning om människohandel för övriga ändamål med personer över 18 år

En av förundersökningarna gällande människohandel för övriga ändamål omfattade sju gärningspersoner och sex brottsoffer. Både offer och gärningsmän var kvinnor och män som ursprungligen kom från Polen. De misstänkta gärningsmännen var bosatta i Sverige och lurade hit offren genom att erbjuda dem arbete. Förövarna riktade särskilt in sig på att rekrytera utsatta personer som saknade utbildning och arbete. När offren kom till Sverige tvingade förövarna dem att begå grova stölder för deras räkning.

I ärendet samarbetade polisregion Väst med polisen i Norge men det fanns också kopplingar till Storbritannien. Förundersökningen var pågående vid årets slut och åklagare planerar att väcka åtal under 2020.

Människoexploatering

Under 2019 anmäldes 5 brott om människoexploatering i polisregion Väst. Förundersökning inleddes i samtliga ärenden. I en förundersökning, som också omfattade brottsrubriceringen människohandel, var målsäganden under 18 år. Brottsoffren kom ursprungligen från Kirgizistan, Vietnam, Uzbekistan och Albanien eller var av okänd nationalitet. De anmälda brotten ägde rum i Sverige.

¹⁸⁰ Göteborgs tingsrätts dom 2019-06-25 i mål nr B 1852-19.

¹⁸¹ Göteborgs tingsrätts dom 2019-07-29 i mål nr B 9691-19.

Polisregion Syd

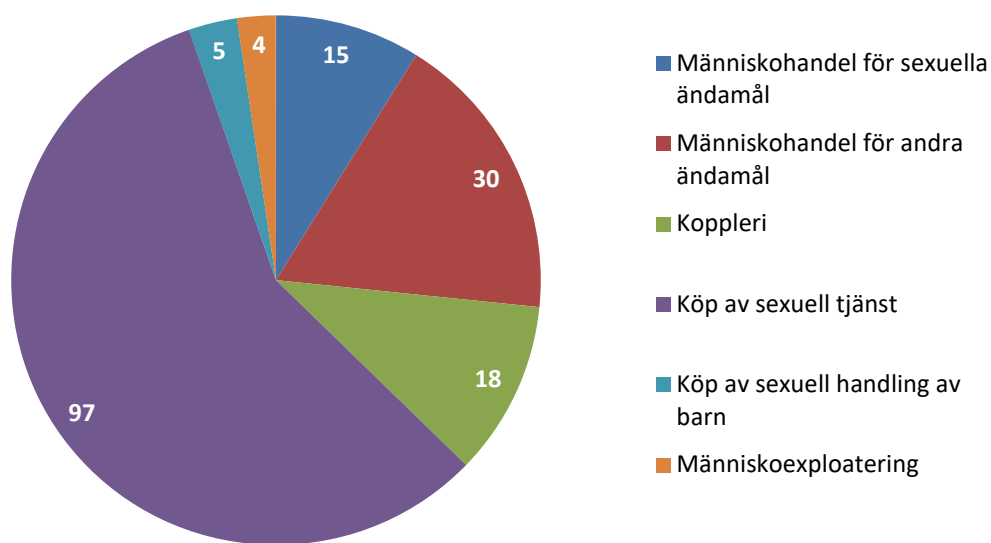
(Skåne, Kalmar, Kronoberg, Blekinge)

Organisation för polisarbetet

I polisregion Syd utreds människohandelsärenden vid en sektion som är placerad på regional nivå, sektionen mot internationell grov organiserad brottslighet. Gruppens arbete omfattar människohandel och tillhörande brottslighet, och att ta fram en lägesbild gällande brotten inom polisregionen. Sektionen hanterar uteslutande gränsöverskridande ärenden och har väl upparbetade kanaler och ett etablerat nationellt och internationellt polissamarbete. Under 2019 samarbetade sektionen med polisregionerna Väst och Mitt i några ärenden samt med utländska polismyndigheter, t.ex. i Tjeckien och Polen.

Medarbetare som nyrekryterades under 2019 genomgick Polismyndighetens vidareutbildning om människohandel och på så vis höjdes kunskapen om och förmågan att bekämpa människohandel i polisregionen ytterligare.

Antal anmälda brott i polisregion Syd 2019

Statistik brottsförebyggande rådet (Brå)

Människohandel för sexuella ändamål

Totalt anmäldes 15 brott rörande människohandel för sexuella ändamål i polisregionen under 2019. Av de 15 anmälda brotten rörde 1 människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år. Detta kan jämföras med att det under 2018 anmäldes 17 sådana brott varav 2 ärenden rörde barn.

Förundersökning inleddes i 12 av de 15 fallen, och 5 av de 15 anmälda brotten var begångna i ett annat land än Sverige. Ärendena rörde människohandel för sexuella ändamål med offer från Nigeria, Uganda, Rumänien, Somalia, Thailand, Ukraina, Jordanien, Armenien och Tanzania. Gärningsmannen var okänd i 9 av de 15 fallen. Det väcktes inte åtal om människohandel för sexuella ändamål i dessa ärenden. Förutom människohandel för sexuella ändamål förekom misstankar om att de som organiserade verksamheterna ägnade sig åt annan brottslighet såsom narkotikabrott och penningtvätt.

Koppleri

Under 2019 anmäldes 18 brott om koppleri vilket kan jämföras med 32 anmälda brott 2018. Minskningen av antalet lagförda brott antas delvis bero på att människohandelsgruppen togs i anspråk för att istället hantera det ökade antalet skjutningar och sprängningar som gjorde att polisen initierade Operation Rimfrost.¹⁸²

Koppleri är dessutom ett brott som mestadels initieras av polisen och om polisen inte riktar fokus på brottet anmäls det färre sådana brott.

Under 2019 anmäldes de flesta brott om koppleri av polisen och i enstaka fall av socialtjänsten. En kvinna anmälde dessutom själv ett koppleribrott i samband med att hon utsatts för en våldtäkt.

I majoriteten av fallen kom de utsatta kvinnorna från Sverige, men enstaka kvinnor kom från Thailand, Mexiko, Venezuela och Syrien.

Fällande dom om koppleri

En förundersökning om koppleri inleddes under 2019 då en 43-årig kvinna från Ungern misstänktes för att främja att fyra kvinnor från Mexiko och Venezuela hade tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.

Utredningen visade att den 43-åriga kvinnan ansvarade för annonseringen av de sexuella tjänsterna på internet samt svarade i telefon när de sexköpande männen ringde för att boka en tid. Hennes roll var också att se till att kvinnorna fanns tillgängliga för sexköpande männen klockan 10.00–22.00 varje dag, och att samla in pengarna från prostitutionsverksamheten.

Tingsrätten menade att det inte rädde några tvivel om att verksamheten präglades av en organisation för att föra kvinnorna från utlandet till lägenheten i Malmö. Inget i utredningen visade dock att den 43-åriga kvinnan varit involverad i att målsägandena placerats i lägenheten. Inga omständigheter i utredningen visade på att det utövats någon påtryckning

¹⁸² Operation Rimfrost var en nationell polisinsats som initierades i november 2019 och varade i sex månader. Syftet med insatsen var att bekämpa grova våldsbrott som begås av kriminella gäng.

på kvinnorna för att resa till Sverige, och kvinnorna uppgav i förhör att de kände till att de skulle prostituerats. Av utredningen framkom också att kvinnorna fick behålla 50 procent av intäkterna efter det att de hade betalat av kostnaderna för flygbiljetten till Sverige.

Tingsrätten dömde den 43-åriga kvinnan för koppleri till fängelse i sex månader samt utvisning i fem år.¹⁸³ Därtill förverkades 22 260 kronor som utbyte av brott.

Hovrätten ändrade tingsrättens domslut på så sätt att fängelsestraffet ansågs vara helt verkställt och beslutet om utvisning upphävdes.¹⁸⁴ Hovrätten hänvisade till en allmän riktlinje om att ett brott bör ha ett straffvärde om minst ett år för att kunna föranleda utvisning.

Fällande dom om grovt koppleri

I detta mål dömde tingsrätten en 34-årig man från Tunisien till fängelse i två år och sex månader för grovt koppleri, misshandel och ringa narkotikabrott.¹⁸⁵ Samtidigt dömdes elva män i åldrarna 21–55 år till dagsböter för köp av sexuell tjänst. De sexköpande männen var medborgare i Sverige, Syrien, Egypten, Jordanien, Eritrea, Irak och Afghanistan.

Mannen dömdes för grovt koppleri eftersom han främjade att hans svenska 32-åriga flickvän och tillika sambo samt ytterligare en svensk 23-årig kvinna som bodde hos honom hade tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Mannen ansvarade för annonseringen av de sexuella tjänsterna på internet, förmedlade kvinnorna till män som köpte sexuella tjänster och behöll delar av ersättningen.

Den 32-åriga kvinnan led av allvarliga psykiska störningar vilket domstolen menade att den misstänkte måste varit medveten om. Det stod även klart att den 23-åriga kvinnan var i ett narkotikamissbruk och bostadslös när hon flyttade in i lägenheten. Båda kvinnorna befann sig således i en mycket utsatt position när den misstänkte förmådde dem att prostituera sig. Utredningen gav även vidare stöd för att den misstänkte använt visst våld och hot för att kontrollera kvinnorna. Dessa omständigheter talade enligt tingsrätten för att den misstänktes agerande inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av målsägandena, och dömde honom därför till att betala 55 000 kronor i skadestånd till var och en av dem.

Köp av sexuell tjänst

Totalt anmälades 97 brott rörande köp av sexuell tjänst i polisregion Syd under 2019. Detta är en liten ökning av antalet anmälda brott jämfört med 2018 då 90 brott anmälades. De sexköpande männen kom oftast i kontakt med kvinnor i prostitution via internet, genom erotisk massage inom ramen för kroppsvårdsverksamheter och i mindre utsträckning genom gatuprostitution. De sexköpande männen kom ursprungligen från Sverige men även från länder som Afghanistan, Pakistan, Rumänien, Polen, Syrien och Bangladesh.

Kvinnorna som utnyttjades i prostitution kom ursprungligen från Sverige, Rumänien och Ungern, men enstaka kvinnor från Nigeria, Bulgarien, Ukraina, Thailand, Mexiko, Ryssland, Albanien och Venezuela. I några fall utsattes kvinnorna för rån, misshandel,

¹⁸³ Malmö tingsrätts dom 2019-06-27 i mål nr B 3719-19.

¹⁸⁴ Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2019-08-26 i mål nr B 2111-19.

¹⁸⁵ Helsingborgs tingsrätts dom 2019-12-09 i mål nr B 4301-19.

olaga hot och utpressning av män som utgav sig för att vara sexköpare. Varje kväll befann sig 3–4 kvinnor mestadels från Rumänien i gatuprostitution i Malmö.

De flesta annonserna på olika webbsidor som erbjöd kvinnor till försäljning riktade sig mot sexköpande män i Malmö. I dessa fall rörde det sig om cirka 40 annonser per dag, medan enstaka annonser riktade sig mot sexköpare i Lund, Helsingborg, Kalmar och Växjö.

De flesta köpen av sexuella tjänster ägde rum i lägenheter hyrda i andra hand, men även på hotell och svartklubbar, på campingplatser och inom ramen för kroppsvårdsversamheter. De enstaka nigerianska kvinnorna som utnyttjades i prostitution i regionen såldes huvudsakligen i lägenheter hyrda i andra hand. Kvinnorna från Ukraina såldes till största delen på hotell.

Särskild insats i polisregion Syd

I oktober 2019 genomfördes en insatsvecka mot köp av sexuella tjänster i Malmö. I insatsen deltog personal från Noa samt poliser och andra nyckelaktörer från polisregionen. Insatsveckan inleddes med en utbildningsdag som arrangerades av personal från Noa, där åklagare, socialtjänst och poliser medverkade. Utbildning hölls om lagstiftning, spaningsteknik, bemötande av personer i prostitution och bemötande av de som köper sexuella tjänster. Resten av veckan, fyra dagar, ägnades åt operativa delar där även socialtjänsten deltog. Insatsen resulterade i följande:

- 21 män rapporterades för köp av sexuell tjänst.
- Skydd och stöd erbjöds till de kvinnor som anträffades i prostitution. Kvinnorna kom ursprungligen från Sverige, Rumänien, Ungern och Bulgarien.

Människohandel för andra ändamål

Totalt anmälades 30 brott rörande människohandel för andra ändamål än sexuella. Av dessa rörde 13 människohandel för tvångsarbete, 1 människohandel för tiggeri och 16 människohandel för övriga ändamål. Migrationsverket stod som anmälare i 25 av de 30 ärendena. I majoriteten av fallen leddes förundersökningarna av åklagare (21) medan 9 leddes av polisiär förundersökningsledare.

De flesta offer för människohandel för tiggeri rekryterades i Bulgarien och Rumänien genom att förövarna värvade bekanta, vänner och grannar med ett erbjudande om att tjäna pengar genom arbete i Sverige. Offren utsattes ofta för misshandel och hot samt förbjöds att kommunicera med omvärlden. Det var vanligt att offren utlovades att de skulle erhålla förtjänsten först vid ankomsten till hemlandet, men blev ofta lurade.

Offren för tvångsarbete kom oftast från Vietnam, Rumänien och Thailand. De utnyttjades främst inom bygg-, städ- och restaurangbranscherna samt inom kroppsvårds- och jordbruksverksamheter. Förövarna kom från länder som Sverige, Rumänien och Vietnam.

Inget åtal väcktes under 2019 om människohandel för andra ändamål än sexuella. I de domar som nämns i följande avsnitt väcktes åtal under 2018.

Fällande dom om människohandel för tiggeriändamål

I detta mål dömde tingsrätten i Växjö sex män från Bulgarien i åldrarna 20–60 år till fängelse för människohandel för tiggeriändamål.¹⁸⁶ En av männen dömdes även för misshandel och en annan av männen dömdes även för rån. Straffen för de dömda varierade från fängelse i ett år och sex månader upp till fängelse i fem år och sex månader. Dessutom dömdes en 45-årig man från Bulgarien av tingsrätten till fängelse i ett år och sex månader för medhjälp till människohandel. Tingsrätten dömde två av männen till 15 års utvisning och de övriga fem till 10 års utvisning. En 76-årig man stod åtalad för medhjälp till människohandel, men friades helt av tingsrätten. De brottsoffer som hördes under huvudförhandlingen, fyra män och fyra kvinnor, kom också från Bulgarien.

Ärendet påbörjades under 2017 då en omfattande förundersökning om människohandel för tiggeriändamål med misstänkta och cirka 25 offer från Bulgarien inleddes. Brotten skulle ha begåtts i och i trakterna kring Växjö.

I förhör med polisen uppgav offren att de hade lurats till Sverige i tron att de skulle tjäna pengar genom att tigga, men under helt andra förutsättningar än vad som sedan blev fallet.

Flera av offren kom från svåra förhållanden i hemlandet. Väl i Sverige framtogs de sina intäkter och i vissa fall förekom våld och hot om våld om offren inte var samarbetsvilliga. Flera brottsoffer berättade att den enda mat de fick var mat som hade kasserats av affärer och som de själva fick plocka ur containrar.

De berättade även likartade berättelser om att de

- tilldelades böter om de somnade när de tiggde
- tvingades tigga under långa arbetspass oavsett väder
- tilldelades särskilda tiggplatser
- förbjöds att gå in i butiker
- övervakades när de tiggde
- tvingades avlägga lydnadsed
- sattes i skuld om de tiggde ihop för lite pengar
- tvingades till prostitution (kvinnliga offer) om de tiggde ihop för lite pengar
- tvingades samla ihop och överlämna de pengar de tiggat ihop under dagen.

Utöver detta berättade flera av offren att de utsattes för grov misshandel när de inte tiggat ihop tillräckligt mycket pengar eller på annat sätt brutit mot reglerna eller varit ohörsamma. Ett av offren, en gravid kvinna, berättade dessutom om att en gärningsman sparkade henne i magen så att hon drabbades av missfall för att hon tiggde ihop för lite pengar och för att hon somnade under tiggeripassen.

Hovrätten skärpte straffet för fyra av huvudmännen. Den högsta påföljden för en av de fyra blev fängelse i sex år istället för i fem år och sex månader.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Växjö tingsrätts dom 2018-12-19 i mål nr B 2083-17.

¹⁸⁷ Göta hovrätts dom 2019-04-25 i mål B 47-19.

Fällande dom i hovrätt om människohandel för tiggeriändamål

I detta mål friade tingsrätten en 33-årig man från Rumänien från åtal om människohandel för tiggeriändamål.¹⁸⁸ Åklagaren menade att mannen hade rekryterat och transporterat två män från Rumänien till Sverige i syfte att de skulle utnyttjas i tiggeriverksamhet. För att kunna rekrytera och transportera männen hade den misstänkte mannen, enligt åklagaren, lurat och hotat männen med våld. Mannen skulle även ha hotat männen med döden om de inte tiggde ihop tillräckligt med pengar eller försökte gömma pengar för sin egen del.

Tingsrätten bedömde inte att det kunde bevisas att den misstänkte utövat något tvång eller på något sätt lurat männen och att det därmed inte var ställt utom rimligt tvivel att den misstänkte gjort sig skyldig till människohandel.

Hovrätten ansåg det däremot styrkt att 33-åringen vilselett männen om villkoren och att han hotat och kuvat dem på ett sådant sätt att de i praktiken varit förhindrade att fritt bestämma över sina göranden och låtanden.¹⁸⁹ Hovrätten ändrade domen och dömde 33-åringen till fängelse i ett år och sex månader samt fem års utvisning för människohandel.

Polisregion Bergslagen

(Dalarna, Värmland, Örebro)

Organisation för polisarbetet

I polisregion Bergslagen hanteras människohandelsärenden av en grupp på regional nivå. Gruppen utredde under 2019, förutom människohandel, även regionens samtliga ärenden som rörde koppleri, köp av sexuell tjänst, köp av sexuell handling av barn och barnpornografibrott. De utredde dessutom brott som rörde dataintrång, och vissa former av människosmuggling. Liksom under 2018 lade gruppen mycket resurser på att utreda barnpornografibrott under 2019. 2020 kommer utredningsansvaret för brott som rör barnpornografi och dataintrång att föras över till en annan grupp.

Under 2019 genomförde människohandelsgruppen kompetenshöjande insatser både internt inom myndigheten men också för externa aktörer. När en kompetenshöjande insats hade genomförts publicerades information om dess innehåll på polisens intranät för att belysa problematiken. Människohandelsgruppen genomförde också föreläsningar tillsammans med kommunpoliserna för att öka medvetenheten om människohandel i lokalsamhällena.

Människohandelsgruppen samarbetade med gränspoliserna i flera ärenden. Gruppen samarbetade också med polis i andra regioner, och med polismyndigheter i andra länder som Rumänien, Tyskland och Norge om gränsöverskridande undersökningar. Vidare samverkade gruppen med ägare av hotell och campingstugeområden i regionen i syfte att motverka köp av sexuella tjänster.

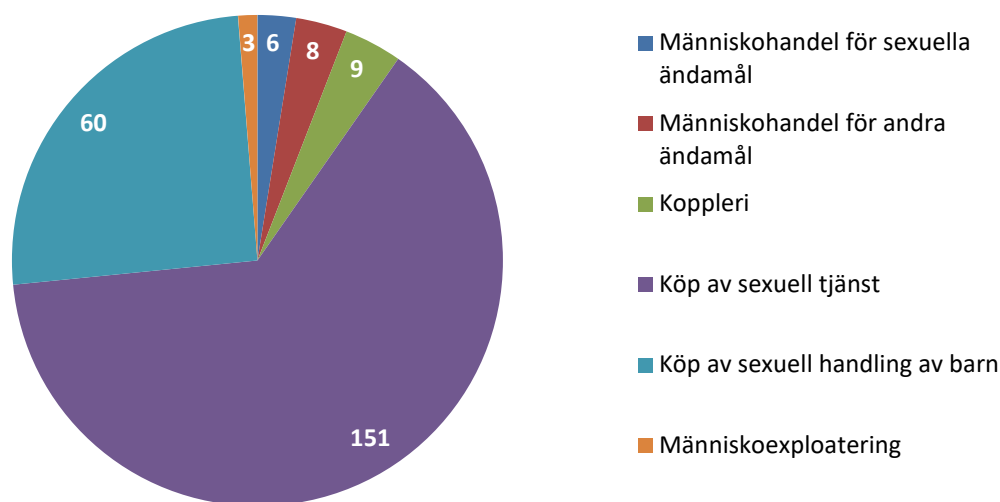
Gruppen samverkade även med länsstyrelserna i regionen samt med socialtjänsten och kommunen, främst genom regionkoordinatorerna. I Karlstad har socialtjänsten etablerat en KAST-funktion i syfte att ge stöd till män som frivilligt vill ändra sitt beteende och sluta

¹⁸⁸ Malmö tingsrätts dom 2018-04-26 i mål nr B 1720-18.

¹⁸⁹ Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2019-06-14 i mål nr B 1636-18.

köpa sexuella tjänster.¹⁹⁰ Liknande KAST-projekt har initierats i Örebro och planeras att införas i Falun.

Antal anmälda brott i polisregion Bergslagen 2019

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå)

Trender i organiseringen av brotten koppleri, människohandel och människoexploatering

Under 2019 noterade polisen att antalet internetannonser som rörde försäljning av sexuella tjänster till viss del hade ett samband med antalet personer i tiggeri. Detta kan tyda på att en mer omfattande organiserad brottslighet låg bakom människohandeln i regionen.

Under 2019 var de kriminella individer som ägnade sig åt människohandel, koppleri och människoexploatering företrädesvis män, men även kvinnor framstod som ledare för vissa grupperingar. Förövarna kom ofta ursprungligen från något annat land men är väl etablerade i Sverige. Det fanns även indikationer på att förövarna ägnade sig åt annan brottslighet, som skattebrott och penningtvätt. Offren kom vanligtvis från samma land som förövarna.

Köp av sexuell tjänst

Totalt anmäldes 151 brott om köp av sexuell tjänst under 2019. Det är en markant ökning från 2018 när 40 brott anmäldes. Ökningen kan delvis ha sin förklaring i att man genom att gå igenom misstänkta sexköparens mobiltelefoner (s.k. bakspårning) kunde upptäcka och rapportera samma man för flera köp av sexuella tjänster. En man i polisregion Bergslagen

¹⁹⁰ Köpare av sexuella tjänster (KAST).

anmälades för 34 av de 151 anmälda brotten. De 34 anmälningarna innefattade 59 separata köp av sexuella tjänster i olika delar av landet. Åklagare väckte åtal mot mannen och dom väntas falla under 2020.

Ökningen kan också ha sin förklaring i att olika polisiära insatser genomfördes, och att intern och extern informationsspridning ledde till en ökad medvetenhet om hur polisen kan arbeta mot detta brott.

De flesta köp av sexuella tjänster i polisregion Bergslagen ägde rum i lägenheter som hyrdes i andra hand av hallickar och människohandlare. Det rörde sig ofta om lägenheter som förmedlades via företag som hyr ut lägenheter i andra hand. Det förekom också att köp av sexuella tjänster ägde rum i hyrstugeområden. I polisregionen förekommer i stort sett ingen gatuprostitution, utan de sexköpande männen kontaktar kvinnorna via webbsidor och mobilapplikationer. I regionen finns det också vissa verksamheter för kroppsvård där det misstänks att köp av sexuella tjänster förekommer, och även på en strippklubb.

I de 105 inledda förundersökningarna om köp av sexuell tjänst som inrapporterades till Noa avseende 2019, bedömdes ca 35 procent av individerna som utnyttjades i prostitution vara medborgare i Sverige och ca 30 procent i Rumänien. De övriga var medborgare i t.ex. Nigeria, Colombia, Bolivia, Venezuela och Ryssland. Samtliga brottsoffer var kvinnor. I polisregion Bergslagen noterades en ökning av kvinnor i prostitution från Sydamerika under 2019.

I de 105 inrapporterade förundersökningarna fanns också anmälningar om att tre av de kvinnor som utnyttjades i prostitution hade utsatts för våldtäkt av sexköpande män. En av dessa tre kvinnor utsattes dessutom för rån.

Köp av sexuell handling av barn

Antalet anmälda brott avseende köp av sexuell handling av barn under 18 år steg markant i polisregion Bergslagen under 2019 (60) jämfört med 2018 (19).

Ökningen antas ha flera förklaringar, varav en är att problematiken med sugardejtning ökat. Det innebär att unga personer luras in i prostitution under förespeglningen om att de ska få pengar eller dyra presenter i utbyte av att vara sällskap åt äldre män som de kontaktas av via specialiserade nätsidor.

Rättsfall 1

I oktober 2019 dömde tingsrätten en 45-årig man till skadestånd och skyddstillsyn för tre tillfällen av köp av sexuell handling. Mannen utnyttjade sexuellt en 16-årig flicka som han kontaktat via en sugardejtningsida på nätet.¹⁹¹ Minst två förundersökningar rörande köp av sexuell handling av barn kopplat till sugardejtning pågick vid årets slut.

Ökningen av antalet anmälningar kan också bero på att polisen har riktat in sig på köp av sexuella tjänster, prostitution och människohandel genom interna och externa kunskapshöjande insatser, men också genom ökade operativa polisiära insatser och förändrade arbetssätt. Exempelvis kan polisen vid uppsökande verksamhet spåra

¹⁹¹ Örebro tingsrätts dom 2019-10-31 i mål nr: B 4438-19.

gärningsmän genom offrens mobiltelefoner. Vissa anmälningar kan också vara felkodade och avse andra brott, som t.ex. gromning.¹⁹²

Koppleri

Under 2019 anmäldes totalt 9 brott om koppleri, men ett brott var felkodat. De individer som utnyttjades i prostitution i ärenden om koppleri var alla kvinnor och flickor. De kom ursprungligen från Sverige, Rumänien, Slovakien och Ungern. I två ärenden var de som sexuellt utnyttjades i prostitution under 18 år.

Gärningspersonerna var medborgare i Polen, Rumänien, Sverige och Syrien, varav fem var män i åldrarna 21–38 år. Den yngsta misstänkta gärningspersonen var en 16-årig flicka och den äldsta en 42-årig kvinna. I ett ärende var gärningspersonens ålder, ursprung och kön okänt.

Rättsfall 2

I ärendet där den misstänkta gärningspersonen var en 16-årig flicka var även offret en flicka på 16 år. Den misstänkta 16-åriga flickan dömdes av tingsrätten till 20 timmars samhällstjänst för medhjälp till köp av sexuell handling av barn samt ringa utpressning. I samma ärende dömdes tingsrätten en 23-årig man till villkorlig dom och 50 timmars samhällstjänst för köp av sexuell handling av barn.¹⁹³

Rättsfall 3

En förundersökning ledde till åtal och fällande dom för koppleri under 2019.¹⁹⁴ I det fallet dömdes tingsrätten en 30-årig man till 120 timmars samhällstjänst för koppleri. Mannen kom ursprungligen från Rumänien men var svensk medborgare. Målsäganden var en kvinna från Rumänien som mannen inlett en falsk kärleksrelation med. I målet dömdes tingsrätten även fyra män i åldrarna 36–72 år till dagsböter för köp av sexuell tjänst.

I samband med förundersökningen fick kvinnan via regionkoordinatorerna ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som bevisperson samt stöd och hjälp med boende och återresebiljett. Kvinnan hade utnyttjats i prostitution i flera polisregioner och blev därför upprepade gånger kallad till rättegång på olika orter i Sverige.

Människohandel för sexuella ändamål

Under 2019 anmäldes 5 brott om människohandel för sexuella ändamål med person över 18 år i regionen. I en av förundersökningarna avseende människohandel för sexuella ändamål beviljades en kvinna från Nigeria ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som bevisperson.

I polisregion Bergslagen anmäldes år 2019 ett brott avseende människohandel för sexuella ändamål med barn. En förundersökning om människohandel för sexuella ändamål med barn ledde till en fällande dom i Falu tingsrätt 2019.

¹⁹² 6 kap. 10 a §, brottsbalken. Gromning, är en term som refererar till processen när vuxna personer tar kontakt med barn i sexuellt syfte

¹⁹³ Värmlands tingsrätts dom 2019-10-22 i mål nr B 3273-19.

¹⁹⁴ Värmlands tingsrätts dom 2019-05-03 i mål nr B1114-19.

Fällande dom om människohandel för sexuella ändamål med barn

I detta ärende dömde tingsrätten en 19-årig svensk man till fängelse i fyra år för människohandel för sexuella ändamål, medhjälp till grov våldtäkt mot barn, bedrägeri, försök till bedrägeri och narkotikabrott. Målsäganden var en 14-årig svensk flicka som var bosatt i Sverige. Domen var den första i sitt slag av s.k. inhemsk människohandel, dvs. inget gränsöverskridande moment hade ägt rum.

Tingsrätten menade att 19-åringen uppsåtligt och med vetskap om att målsäganden var 14 år, transporterade henne för att hon skulle exploateras för sexuella ändamål. Tingsrätten kom fram till att straffvärdet för den samlade brottsligheten var fängelse i sex år, men med hänsyn till den misstänktes låga ålder bestämdes straffet till fängelse i fyra år. En 36-årig man från Litauen dömdes i samma ärende för grov våldtäkt mot barn och ringa narkotikabrott till fängelse i fem år samt 15 års utvisning. De två männen ålades att gemensamt betala ett skadestånd på 170 000 kr till målsäganden.

Ytterligare en 55-årig man från Litauen dömdes av tingsrätten till tre månaders fängelse för medhjälp till köp av sexuell tjänst. Utredningen kunde inte visa på att det med säkerhet framgick att mannen insett att flickan var under 18 år. Det hade inte heller med säkerhet framkommit något som visade på att han varit oaktsam i förhållande till hennes ålder.

Ärendet initierades då målsäganden själv tog kontakt med polisen direkt efter det att hon utsatts för brotten. Hon kände 19-åringen sedan några månader tillbaka och de hade kommit överens om att ses. De båda männen hämtade upp flickan i en skåpbil och hon trodde att de skulle åka till en viss stadsdel men männen körde henne istället till en bostad i en annan del av staden.

I bostaden skedde en uppgörelse om pengar mellan 36-åringen och 19-åringen. Målsäganden förstod av samtalet att det var meningen att hon skulle ha sexuell umgänge med 36-åringen. Hon sa att hon inte ville, men 19-åringen underströk att ”om hon inte gick med på det så skulle 36-åringen döda dem båda två.” Hon lämnades ensam med 36-åringen som våldtog henne. Hon sa till 36-åringen att hon var 14 år gammal, vilket han sa sig inte bry sig om.

Ärendet överklagades till hovrätten som bedömde att den transport som ägt rum av flickan i skåpbilen bestod av en så kort sträcka så att den inte kunde anses utgöra en sådan handelsåtgärd som avses med människohandelsparagrafen. Hovrätten friade därför 19-åringen från åtal för människohandel och straffet sänktes till fängelse i tre år och sex månader.¹⁹⁵

Särskilda insatser i polisregion Bergslagen

I april 2019 genomfördes en insats mot människohandel, koppleri och köp av sexuell tjänst i polisregion Bergslagen med stöd av Noa. Insatsen genomfördes i Karlstad och Örebro. I insatsen deltog personal från den nationella operativa avdelningen (Noa) samt poliser och andra nyckelaktörer från regionen. Insatsveckan inleddes med en utbildningsdag som arrangerades av personal från Noa där åklagare, socialtjänst och poliser medverkade. Utbildning hölls om lagstiftning, spaningsteknik och arbetsmetoder, bemötande av personer i prostitution och av de som köper sexuella tjänster.

¹⁹⁵ Svea hovrätts dom 2019-1016 i mål B 8989-19.

Resten av veckan ägnades åt efterföljande operativa åtgärder med följande resultat:

- Tre män rapporterades för köp av sexuell tjänst.
- Ett ärende initierades angående köp av sexuell handling av barn.
- En förundersökning inleddes angående våldtäkt i samband med köp av sexuell tjänst.
- Tio kvinnor, tre flickor under 18 år och en man som utnyttjades i prostitution identifierades. En av kvinnorna var från Nigeria, övriga personer var från Sverige. Åtta av de svenska brottsoffren ville ha den hjälp som erbjöds av socialtjänsten. Den nigerianska kvinnan placerades på skyddat boende.
- Två barn påträffades i en lägenhet där en kvinna sålde sexuella tjänster. Barnen omhändertogs tillfälligt av socialtjänsten.

Människohandel för andra ändamål än sexuella och människoexploatering

Under 2019 anmäldes 8 brott om människohandel för andra ändamål än sexuella. Efter justering avseende felkodning och dubbelanmälan rörde det sig om 6 faktiska ärenden där förundersökning inleddes. Fem av dem rörde människohandel för tvångsarbete och det sjätte ärendet rörde människohandel för övriga ändamål. I det sistnämnda ärendet, som anmäldes av Migrationsärendet, och begicks på okänd plats, var offren två 16-åriga flickor från Iran.

I ett av de fem ärenden som rörde människohandel för tvångsarbete, var två av offren pojkar under 18 år. Fyra offer i ärendet, två kvinnor och två män, var över 18 år. Samtliga offer kom från Bulgarien. De exploaterades inom bärplockningsbranschen.

I de övriga fyra ärendena som rörde människohandel för tvångsarbete var offren vuxna personer från Uzbekistan, Kina och Thailand. Personerna exploaterades i byggbranschen och restaurangbranschen. I samband med en utredning om människohandel för sexuella ändamål som polisen i Norge bedrev kom det fram uppgifter som tydde på att samma målsägande hade utnyttjats i restaurangbranschen i Sverige.

Vidare inleddes två förundersökningar om människoexploatering. I det ena fallet, som också omfattade brottsrubriceringen misshandel, utnyttjades en 19-årig kvinna från Bulgarien för tiggeri av sin man och dennes familj. I det andra ärendet, som anmäldes av Migrationsverket, utnyttjades en vietnamesisk kvinna av en okänd gärningsperson. Det rörde sig om personer som systematiskt inledde förhållanden för att få uppehållstillstånd genom anknytning i Sverige.

Människohandelsgruppen i polisregion Bergslagen arbetade under 2019 tillsammans med gränspolisen i några ärenden. Exempelvis deltog gruppen tillsammans med gränspolisen, Arbetsmiljöverket och Skatteverket vid arbetsplatsinspektioner inom nagelvårdsbranschen och byggbranschen. De myndighetsgemensamma inspektionerna ledde bland annat till att en förundersökning om människohandel för tvångsarbete inom byggbranschen inleddes under 2019.

I september 2019 genomfördes dessutom en särskild insatsvecka i polisregion Bergslagen inom ramen för operativa insatser kopplade till EU:s samverkanmodell mot allvarlig och organiserad brottslighet. Under insatsen deltog både människohandelsgruppen och gränspolisen och man inriktade sig mot exploatering av arbetskraft inom kroppsvård och tiggeri. Insatsen resulterade bland annat i att ett ärende om exploatering av arbetskraft inom

kroppsvårdsverksamhet överlämnades till gränspolisen och Skatteverket för vidare utredning.

Ärenden om misstänkt människohandel och människoexploatering överlämnades också från trafikpolisen till människohandelgruppen. Det handlade om lastbilschaufförer från länder utanför EU som arbetade för europeiska åkeriföretag och som tvingades arbeta för många timmar i sträck. I dessa ärenden var det ofta svårt att bedriva en förundersökning eftersom de som utnyttjades inte uppfattade sig själva som brottsoffer. Förundersökningarna lades sedermera ner då målsäganden inte ville medverka.

Under 2019 inkom det information till polisen om att ensamkommande pojkar från Afghanistan utnyttjades för att sälja narkotika på en ort i polisregion Bergslagen. När polisen ökade sin lokala närvaro på orten minskade inflödet av sådan information för att sedan upphöra helt.

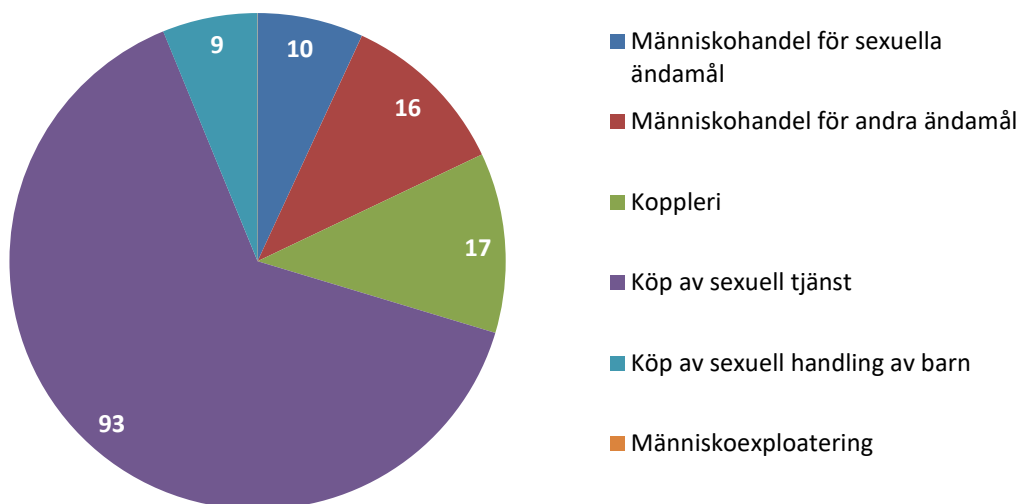
Polisregion Mitt

(Gävleborg, Uppsala, Västmanland)

Organisation för polisarbetet

I polisregion Mitt hanteras ärenden om människohandel och människoexploatering av en särskild grupp på regional nivå som arbetar mot grova brott. Ärenden som rör koppleri handläggs inte av människohandelgruppen, utan utreds vid varje lokalpolisområde. Polisområdenas insatser mot prostitution och människohandel genomförs punktvis när ett behov uppstår. Underrättelseverksamheten inom polisregionen sammanställer varje vecka en lägesbild på området människohandel och avvikelser lyfts regionalt.

Antal anmälda brott i polisregion Mitt 2019

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå)

Människohandel för sexuella ändamål

Under 2019 anmäldes 10 brott rörande människohandel för sexuella ändamål varav ett rörde människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år. Detta kan jämföras med att 9 brott om människohandel för sexuella ändamål anmäldes 2018, inget av dessa brott rörde barn.

De kvinnor som var offer för människohandel för sexuella ändamål kom ursprungligen från Rumänien, Nigeria, Ukraina, Polen, Thailand och Sverige. De förövare som organiserade denna handel var vanligtvis av samma ursprung som offren och reste till Sverige tillfälligt för att begå dessa brott. Till skillnad från andra brottsoffren, var det vanligt att kvinnorna från Rumänien utnyttjades i prostitution av män från Rumänien som de hade en nära relation till.

Fällande dom om människohandel för sexuella ändamål

I detta mål dömde Uppsala tingsrätt två män från Rumänien för människohandel för sexuella ändamål.¹⁹⁶ En av männen, som också dömdes för olaga hot och dopningsbrott, dömdes till fängelse i tre år och fyra månader samt tio års utvisning. Den andre mannen dömdes till fängelse i två år och tio månader samt tio års utvisning. De ålades också att gemensamt betala 155 000 kr i skadestånd till målsäganden.

¹⁹⁶ Uppsala tingsrätts dom 2019-04-26 i mål nr 4530-18.

Målsäganden var en 18-årig kvinna från Rumänien, som levde under socialt utsatta förhållanden i hemlandet. Ärendet initierades efter att polisen, efter en tids spaning, gjorde ett tillslag i en lägenhet där 18-åringen utnyttjades för prostitutionsändamål. De två rumänska gärningsmännen befann sig också i lägenheten vid tillslaget.

Målsäganden hade lärt känna den ene mannen, som då var 21 år, via Facebook och inlett en kärleksrelation med honom. Den 21-årige mannen och den andre gärningsmannen, som var 30 år, förmådde målsäganden att följa med till Sverige där hon skulle erbjuda sexuella tjänster mot betalning. Den 30-årige mannen lade ut annonser med poseringsbilder på målsäganden på olika webbsidor/eskortsidor. Den 30-åringen mannen hanterade alla kontakter med de sexköpande männen via sms, eftersom målsäganden inte kunde kommunicera på svenska eller engelska. Under tre veckor tog målsäganden emot ett stort antal sexköpare i Sverige. Hon fick inte behålla eller själv disponera över någon del av de intjänade pengarna, och förväntades betala av en skuld till förövarna innan hon kunde få behålla vinsterna av prostitutionen. Den påstådda skulden växte under tiden i Sverige och användes emot henne när hon ville sluta eller återhämta sig mellan sexköpen. Tingsrätten bedömde att det fanns tillförlitligt stöd i utredningen för att de misstänkta männen utsatt kvinnan för ett hotfullt, kränkande och kontrollerande beteende.

I målet dömdes också 17 män för köp av sexuell tjänst. Tingsrätten dömde dessutom en av dem till ett års fängelse för oaktsam våldtäkt samt kränkande fotografering. Han ålades också att betala 60 000 kr till målsäganden i skadestånd. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning avseende oaktsam våldtäkt, men sänkte straffet till åtta månaders fängelse.¹⁹⁷ Straffen för människohandel avseende de två huvudmännen ändrades inte av hovrätten.

Det var första gången den nya lagstiftningen avseende våldtäkt, som trädde i kraft 1 juli 2018, användes i ett människohandelsärende. Lagstiftningen gör det möjligt att döma någon för våldtäkt om det har kommit till uttryck i ord, handling eller på annat sätt att den andre personen inte deltar frivilligt i samlag, eller utifrån kränkningens allvar jämförlig sexuell handling. Dessutom är det nu möjligt att döma någon för oaktsam våldtäkt. Det innebär att om en person genomför samlag eller motsvarande sexuell handling, med någon som personen anar kan vara i en sådan utsatt situation att den inte deltar frivilligt, så kan den personen som anar detta, men ändå genomför handlingen, dömas för oaktsam våldtäkt.

I det aktuella fallet hade den sexköpande mannen efter ett andra tillfälle då han köpt sexuella tjänster av 18-åringen skrivit ett omdöme på den eskortsida där kontakten etablerades. Där konstaterade han att han misstänkte trafficking. Tingsrätten pekade på att den filmupptagning som mannen gjorde i samband med detta tillfälle visade att han inte hade några tveksamheter att utföra de sexuella handlingarna trots att han anade att 18-åringen inte deltog i dessa av fri vilja. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning avseende oaktsam våldtäkt, men sänkte straffet till åtta månaders fängelse.

Koppleri

Under 2019 anmäldes 19 brott rörande koppleri vilket kan jämföras med att det anmäldes 9 sådana brott under 2018. Under 2019 utredde människohandelsgruppen ett ärende om människohandel för sexuella ändamål/grovt koppleri. En 41-årig man från Rumänien var häktad under en längre tid misstänkt för att ha transporterat fem rumänska kvinnor till

¹⁹⁷ Svea hovrätts dom 2019-07-15 i mål nr B 5624.

Sverige i syfte att de skulle exploateras för sexuella ändamål. Mannen var gift med och hade gemensamma barn med en av kvinnorna. Åklagaren planerar att väcka åtal i januari 2020.

Fällande dom om grovt koppleri samt köp av sexuell tjänst

Under 2018 inleddes en förundersökning om grovt koppleri mot en 45-årig kvinna som misstänktes för att utnyttja kvinnor från Thailand i prostitution på två olika kroppsvårdssalonger. Kvinnorna arbetade och sov på salongerna och var tillgängliga för kunderna mellan kl. 09.00 och 20.00. Den viktigaste inkomstkällan var den ersättning de kunde få för att utföra erotisk massage på manliga kunder.

Tingsrätten dömde kvinnan till fängelse i två år och två månader för grovt koppleri. Hon förpliktigades dessutom att såsom förverkat värde till följd av grovt koppleri utge 244 450 kronor till staten. Samtidigt dömdes tolv män till dagsböter för köp av sexuell tjänst och två män friades från misstankar för samma brott. Männen var mellan 19 och 58 år och kom ursprungligen från Sverige men enstaka män kom från Pakistan, Mongoliet och Eritrea.

Skatteverkets revisorer kom fram till att 2 965 behandlingar utfördes på salongen under perioden 1 januari till den 5 november 2018 och att 889 av dessa (30 procent) avsåg en sexuell tjänst. Domstolen ansåg därmed att verksamheten varit av en sådan omfattning att den skulle bedömas som grov. Tingsrättens dom vann laga kraft för samtliga tilltalade den 23 april 2019.¹⁹⁸

Köp av sexuell tjänst

Totalt anmäldes 90 brott om köp av sexuell tjänst under 2019. Detta kan jämföras med att det anmäldes 137 sådana brott 2018.

De kvinnor som utnyttjades i prostitution under 2019 kom företrädesvis från Rumänien, men också från Nigeria, Thailand, Kuba och Spanien. Några av kvinnorna berättade att de även utsattes för andra brott av sexköpande män, såsom våldtäkt, misshandel och hot om våld.

Majoriteten av alla prostitutionskontakter togs genom annonser på olika webbsidor. I slutet av 2019 ökade antalet annonser i Uppsala medan de minskade i Västerås. I Gävle var annonseringen relativt konstant under året. I Uppsala förekom även information om att prostitutionskontakter knöts på nattklubbar och vid resecentrum. I dessa fall var kvinnorna huvudsakligen från Nigeria. De flesta köp av sexuell tjänst ägde rum på hotell utan kvällsbemanning, på vandrarhem, i andrahandslägenheter och inom verksamheter som erbjöd kroppsvård.

Under 2019 ökade informationen till polisen om att det förekom prostitution inom olika kroppsvårdsverksamheter. Detta gällde framför allt i Uppsala och Gävle.

Särskild insats i polisregion Mitt (Uppsala)

I januari 2019 genomfördes en insatsvecka mot köp av sexuell tjänst i Uppsala. I insatsen deltog personal från Noa samt poliser och andra nyckelaktörer från regionen. Insatsveckan

¹⁹⁸ Uppsala tingsrätts dom 2019-03-29 i mål nr B 6838-18.

inleddes med en utbildningsdag som arrangerades av personal från Noa, där åklagare, socialtjänst och poliser medverkade. Utbildning hölls en dag om lagstiftning, spaningsteknik, bemötande av personer i prostitution och bemötande av de som köper sexuella tjänster. Resten av veckan, två dagar, ägnades åt operativa insatser i samverkan mellan polis, regionkoordinator och socialtjänst med följande resultat:

- Tolv anmälningar om köp av sexuell tjänst upprättades där männen var i åldrarna 18–42 år. De sexköpande männen och kvinnorna i prostitution erbjöds hjälp och stöd av socialtjänsten.
- Två förundersökningar om grovt koppleri inleddes mot två män från Rumänien. Männen åtalades för människohandel och grovt koppleri i januari 2020.
- Kvinnor från Nigeria och Rumänien i åldrarna 24–28 år anträffades i prostitution. En av kvinnorna fördes till skyddat boende för stöd och rehabilitering.

Särskild insats i polisregion Mitt (Västerås)

I maj 2019 genomfördes en insatsvecka mot köp av sexuell tjänst i Västerås. I insatsen deltog personal från Noa samt poliser och andra nyckelaktörer från regionen. Insatsveckan inleddes med en utbildningsdag som arrangerades av personal från Noa, där åklagare, socialtjänst och poliser medverkade. Utbildning hölls en dag om lagstiftning, spaningsteknik, bemötande av personer i prostitution och bemötande av de som köper sexuella tjänster. Resten av veckan, fyra dagar, ägnades åt operativa insatser i samverkan mellan polis, regionkoordinator och socialtjänst med följande resultat:

- Fjorton anmälningar om köp av sexuell tjänst upprättades.
- En av de fjorton männen rapporterades för stöld då han stal pengar från en kvinna i samband med ett köp av sexuell tjänst.
- En man greps för koppleri.
- Kvinnor från Rumänien, Colombia, Brasilien, Spanien (födelseland Kuba) samt Sverige anträffades i prostitution.

Människohandel för andra ändamål

Under 2019 anmäldes 16 brott rörande människohandel för andra ändamål än sexuella vilket kan jämföras med 9 anmälda brott 2018. Av de 16 anmälda brotten under året rörde 7 människohandel för tiggeri, 3 människohandel för tvångsarbete och 6 människohandel för övriga ändamål. Information om människohandel för tvångsarbete rörde mestadels restaurangbranschen och kroppsvårdsverksamheter. Gränspolisen deltog i gemensamma inspektioner inom flera branscher tillsammans med Arbetsmiljöverket under 2019 vilket i vissa fall ledde till misstankar om brott mot utlänningslagen.

Under 2019 genomförde gränspoliserna 161 arbetsplatsinspektioner i följande branscher

- Restaurang (70)
- Fordonsverkstad/ fordonsrekond (24)
- Butik/ torghandel (21)
- Byggarbetsplats (16)
- Skönhetsvård/ massage (11)
- Frisör (9)
- Grossisthandel (8)
- Livsmedelshantering (1)
- Reparation av elartiklar (1)

Vid arbetsplatsinspektionerna anträffades totalt 19 personer som var medborgare i länder utanför EU och som saknade tillstånd att vistas eller arbeta i Sverige.

Tillvägagångssätt – människohandel för tiggeriändamål

I polisregion Mitt upplevdes en minskning av antalet individer i tiggeri under 2019. I de fall det förekom var det ofta kopplat till bärplockning i Gävleborgs län. Minskningen av antalet individer i tiggeri förmodas bero på att privatpersoner inte ger lika mycket pengar till de som tigger då samhället går mot mer kontantlösa betalningar.

De individer som identifierades som offer för människohandel för tiggeri kom ursprungligen från Bulgarien och Rumänien. I de förundersökningar som inleddes berättade offren att de lurats att resa till Sverige i tron att de skulle få ett seriöst arbete och en skälig lön. När de anlände till Sverige ändrade förövarna förutsättningarna och de tvingades att tigger. Offren berättade att de fick en obetydlig eller ingen ersättning och att deras förtjänster oavkortat gick till förövarna. Offren hamnade i en beroendesituation till förövarna som tog deras id-handlingar, vilket gjorde att de inte kunde resa hem. Flera av offren berättade att förövarna hade utsatt dem eller deras anhöriga för hot om de inte lydde förövarnas order. Det förekom även uppgifter om att kvinnor som inte tiggde ihop tillräckligt med pengar tvingades till prostitution.

Förövarna – både huvudmän och underordnade - som organiserade de kriminella verksamheterna var oftast bosatta i Sverige, men reste mellan Sverige och offrens hemländer.

Polisregion Nord

(Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland)

Organisation för polisarbetet

I polisregion Nord bedrivs förundersökningar om människohandel på polisområdesnivå. I september 2017 fastställdes polisregionens handlingsplan mot människohandel.¹⁹⁹ Den tar sikte på ökade operativa insatser och ökad kompetens på alla nivåer inom polisregionen. Ambitionen är att följa upp och uppdatera handlingsplanen under 2020.

Underrättelseverksamheten i polisregionen bevakar brottsområdet, föredrar lägesbilder och rekommenderar åtgärder när det är påkallat. I polisregionen genomförs finansiella utredningar i ärenden som rör människohandel, och hot- och riskbedömningar gällande brottsoffer.

I varje polisområde finns minst två utbildade förundersökningsledare/utredare med specialistkompetens inom brottsområdet människohandel. I Västerbotten och Norrbotten finns också poliser som regelbundet övervakar prostitutionsannonser på internet när annonserna riktar sig mot sexköpande män i regionen. Under 2019 bedrevs särskilda insatser mot dessa annonser. Enligt polisen och socialtjänsten i regionen minskade antalet annonser där sexuella tjänster erbjöds till sexköpande män i Umeå betydligt under 2019 jämfört med 2018.

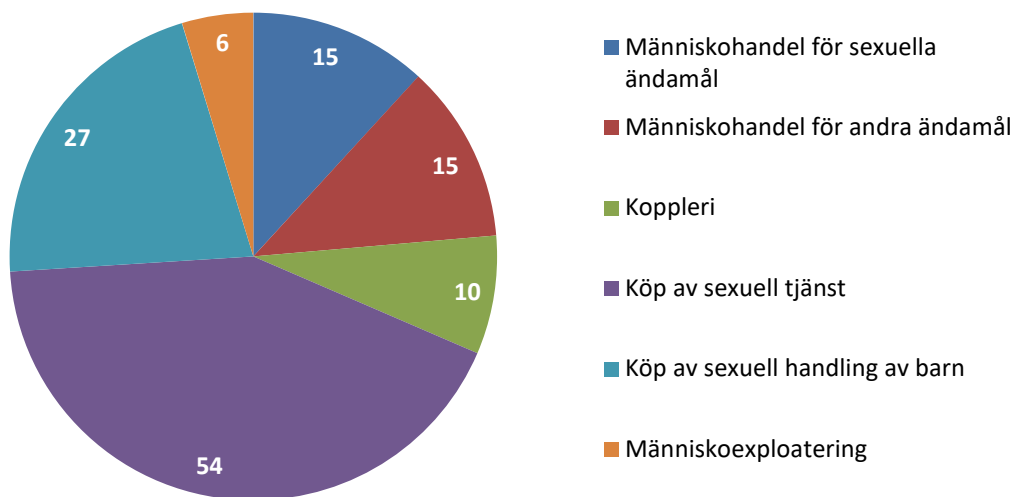
I polisregionen finns ett bra samarbete med länsstyrelserna och regionkoordinatoren i frågor som rör människohandel och prostitution. Vid sidan om det operativa arbetet planeras och genomförs även gemensamma konferenser och utbildningsinsatser. Media visar ett stort intresse för polisens arbete mot prostitution och människohandel i regionen, vilket ökar allmänhetens medvetenhet om problematiken.

Inga av de förundersökningar om människohandel och koppleri som redovisades till åklagare ledde till att åtal väcktes under 2019.

I polisregion Nord finns möjlighet för kvinnor att söka stöd och hjälp för att ta sig ur prostitution, t.ex. kvinnofridscentrum i Skellefteå, Luleå, Umeå, Östersund och Sundsvall. I regionen har socialtjänsten mottagningar för män som vill ha hjälp med att sluta köpa sexuella tjänster, t.ex. i Umeå.

¹⁹⁹ Dnr. A479.910/2017 saknr 429, beslutad 2017-09-27.

Antal anmälda brott i polisregion Nord 2019

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå)

Människohandel för sexuella ändamål

Polisregion Nord rapporterade 15 anmälda brott om människohandel för sexuella ändamål för 2019 varav 2 rörde barn. I 8 av dessa 15 fall initierades en förundersökning som leddes av polisiär förundersökningsledare. I 4 av de 8 fallen var förundersökningen pågående vid årets slut. I 2 av de 8 fallen inleddes aldrig någon förundersökning, och resterande 2 förundersökningar lades ner. Övriga 7 förundersökningar leddes av åklagare. Av dessa 7 förundersökningar lades 3 ner och 4 pågick fortfarande vid årets slut. Anledningen till att förundersökning aldrig inleddes eller lades var att de flesta brotten hade begåtts utomlands och därför var svåra att bevisa.

Polisregion Nord rapporterade två brott som rörde människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år. Det ena ärendet redovisades till Åklagarmyndigheten. I det andra ärendet beslöt den polisiära förundersökningsledaren att inte inleda förundersökning, eftersom brottet begåtts utomlands och det inte fanns tillräckliga uppgifter för att utreda ärendet vidare.

Migrationsverket, socialtjänsten och polisen stod bakom de flesta anmälningarna som rörde människohandel under 2019. Brottsoffren var kvinnor och kom i första hand från Nigeria (7), Kongo (2), Uganda (1) och Afghanistan (1). Den övervägande delen av brottsoffren hade utsatts för brott i andra länder än Sverige. I fall med offer från Nigeria fanns oftast

uppgifter om att kvinnorna tvingats genomgå en s.k. voodoo-ritual i hemlandet innan transporten genom Afrika till Europa påbörjades.²⁰⁰

Inga förundersökningar om människohandel för sexuella ändamål ledde till att åtal väcktes under 2019.

Koppleri

Under 2019 anmäldes 10 brott rörande koppleri i polisregion Nord. Polisregion Nord rapporterade in 10 inledda förundersökningar om koppleri till Noa. Av dessa lades 6 ner av polisiär förundersökningsledare, medan 4 redovisades till åklagare. Inga åtal väcktes om koppleri under 2019, men två förundersökningar pågick vid årets slut.

Majoriteten av de kvinnor som utnyttjades i prostitution i polisregion Nord under 2019 kom ursprungligen från Rumänien, Nigeria, Spanien, Bulgarien, Slovakien, Afghanistan och Sverige.

I ett ärende fick en svensk kvinna kontakt med en man via en dejtningssapp och de inledde en kärleksrelation. Mannen blev dock våldsam och misshandlade kvinnan och försökte sälja henne för prostitutionsändamål till andra män. I några andra förundersökningar rörde koppleribrotten män som främjade prostitution genom att t.ex. upplåta lokaler för prostitutionsverksamhet.

Köp av sexuell tjänst

Under 2019 anmäldes 54 brott som rörde köp av sexuell tjänst vilket kan jämföras med 2018 då 117 brott anmäldes. Orsaken till minskningen kan vara att polisen i flera lokalpolisområden arbetade aktivt med insatser mot prostitution och köp av sexuell tjänst. Det var därför inte längre lukrativt för människohandlare och hallickar att föra kvinnorna till vissa orter som t.ex. Umeå där antalet annonser på eskortsidor också minskade under 2019.

Majoriteten av kvinnorna som anträffades i prostitution kom ursprungligen från Sverige. I några fall kom kvinnorna ursprungligen från andra länder såsom Rumänien, Nigeria, Afghanistan, Bulgarien, Spanien, Slovakien och Afghanistan. Under 2019 noterade polisen en minskning av antalet kvinnor från Nigeria.

Polisen bedrev riktade insatser mot prostitution och köp av sexuell tjänst på olika orter i polisregionen. Även tips som inkom från hotell ledde till att män rapporterades för köp av sexuell tjänst. De flesta köpen av sexuell tjänst ägde rum efter det att sexköpande män svarat på annonser på eskortsidor på internet. Själva sexköpen genomfördes på camping- och fritidsstugeområden, i lägenheter hyrda i andra hand och på hotell. De eskortsidor som sexköparna oftast använde sig av var sex-tjejer.com och rosasidan.ws.

Antalet kroppsvårdsverksamheter som erbjöd massage ökade under 2019, men det kom inte in mycket information till polisen om att sexuella tjänster kunde köpas. Under året fanns det fyra etablerade strippklubbar i polisregionen, men inget tydde på att män kunde köpa

²⁰⁰ Voodoo är en del av en grupp västafrikanska och haitiska animistiska religioner. Kvinnor från Nigeria har ofta utsatts för en s.k. voodoo-ritual vid rekryteringen, vilket är ett vanligt sätt för människohandlare att ta och behålla kontroll över dessa offer.

sexuella tjänster på klubbarna. Däremot inkom information om att svenska män reste över till Finland för att köpa sexuella tjänster på strippklubbar.

Inflödet av information till polisen om kopplingar mellan tiggeri och prostitution ökade. Informationen rörde framför allt fall där män köpte sexuella tjänster av kvinnor från Rumänien som hade tvingats tigga i gatumiljö. Köpen av sexuella tjänster ägde ofta rum på en offentlig toalett i ett matvaruhus eller på en offentlig toalett vid en buss- eller tågcentral.

Människohandel för andra ändamål

Under 2019 anmäldes 9 brott om människohandel för andra ändamål med vuxna rörande tvångsarbete (6) och övriga ändamål (3). Dessutom anmäldes 6 brott om människohandel med barn under 18 år som rörde tvångsarbete (1), tiggeri (3) och övriga ändamål (2).

Polisregion Nord rapporterade 11 ärenden och förundersökning inleddes i 9 fall. Av de 9 förundersökningarna lades 7 ner, medan 2 fortfarande pågick vid årets slut. Skälen till att förundersökningarna lades ner var att brott inte kunde bevisas eller att det saknades anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal hade förövats. I ett fall lämnade både de misstänkta och offren Sverige dagen efter det att anmälan gjorts. Det sistnämnda fallet rörde en anmälan om tvångsarbete där en 6-årig flicka utnyttjats för tiggeriändamål.

Den övervägande delen av de anmälda brotten handlade om olika former av arbete under orimliga villkor och tiggeri. Samtliga tre fall som rörde människohandel för tiggeri med barn handlade om flickor mellan 16-17 år från Rumänien som tvingades att tigga.

Fyra ärenden som rörde människohandel för tvångsarbete anmäldes av Migrationsverket. Av de fyra rörde två brott utnyttjande för bärplockning och två rörde andra former av arbete. Alla fyra förundersökningarna lades ner av åklagare.

Inga förundersökningar om människohandel för andra ändamål ledde till att åtal väcktes under 2019.

Människoexploatering

Polisregion Nord rapporterade 5 anmälda brott om människoexploatering under 2019. Brottsoffren kom från Iran (1), Polen (1), Afghanistan (1), Nigeria (1) och Thailand (2). Medborgarskapet för en person kunde inte säkerställas. Personerna exploaterades i arbete under orimliga villkor inom olika servicenäringar och inom städbranschen.

Inga förundersökningar om människoexploatering ledde till att åtal väcktes under 2019.

Särskilda insatser i polisregion Nord

I september 2019 genomfördes en insatsvecka mot köp av sexuella tjänster i polisregion Nord. Polisområde Västernorrland genomförde en insatsvecka mot köp av sexuella tjänster och människohandel under två kvällar i vecka 38. I insatsen samverkade 20–25 polisanställda från hela polisområdet i Västernorrland med socialtjänst och regionkoordinator. Under insatsen kunde det konstateras att få sexköpsannonser riktades mot det geografiska området och inga alls mot Sundsvall. Polisen bearbetade information om, och genomförde en insats mot en lokal där det enligt underrättelse fanns unga flickor som utnyttjades för prostitutionsändamål. Polisen genomförde också samtal med personer i

tiggeri och med svenska kvinnor i prostitution i Sundsvall som man kom i kontakt med via internet.

Övriga polisområden i polisregionen och gränspolisen deltog i varierande grad i de nationella insatsveckorna. Flera anmälningar om köp av sexuella tjänster upprättades, men ingen anmälan om människohandel.

Polisregion Nord deltog också i särskilda insatser inom ramen för EMPACT.²⁰¹ För mer information se avsnitt 4.

²⁰¹ European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT) är EU:s modell för samverkan mot allvarlig och organiserad brottslighet.

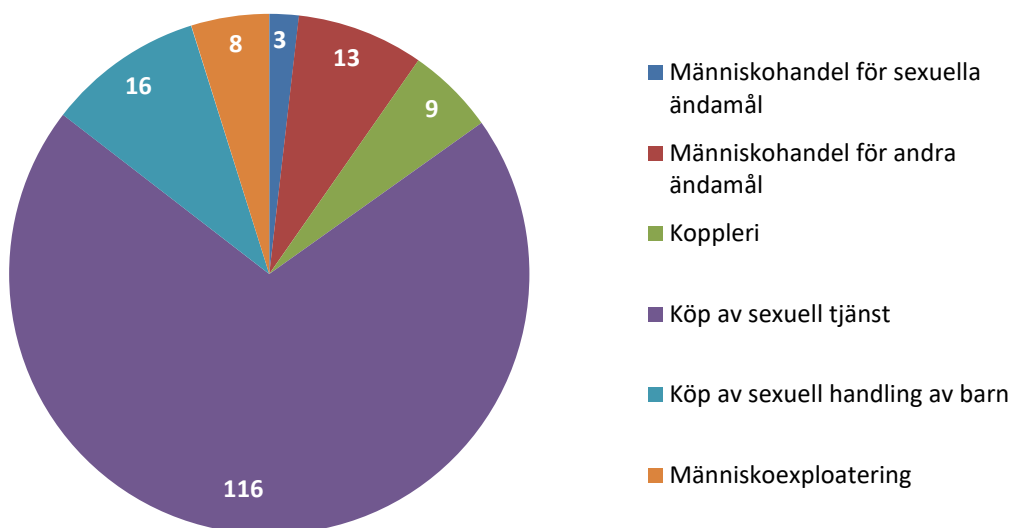
Polisregion Öst

(Östergötland, Södermanland, Jönköping)

Organisation för polisarbetet

I polisregion Öst handläggs ärenden om människohandel på polisområdesnivå. Underrättelseverksamheten i polisregionen följer brottsområdet, föredrar lägesbilder och rekommenderar åtgärder i de fall det anses finnas underlag för detta. I ärenden om människohandel genomförs finansiella utredningar samt hot- och riskbedömningar i de fall där det är aktuellt. Under 2019 samverkade polisen i polisregion Öst med polisregionerna Bergslagen och Mitt i flera ärenden om människohandel.

Antal anmälda brott i polisregion Öst 2019

Statistik: Brottsförebyggande rådet (Brå)

Människohandel för sexuella ändamål

Under 2019 anmäldes 3 brott om människohandel för sexuella ändamål med person över 18 år i polisregion Öst. Polisregionen rapporterade två sådana ärenden. Inga brott rapporterades rörande människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år.

I två av de inrapporterade fallen inleddes en förundersökning som leddes av åklagare. Det ena ärendet lades ner av åklagare eftersom brott inte kunde styrkas. Den andra förundersökningen inleddes inom ramen för en annan förundersökning om sexualbrott och var pågående vid årets slut.

Koppleri

Under 2019 anmälades 9 brott om koppleri och polisregion Öst rapporterade 6 inledda förundersökningar. Brotten involverade kvinnor i prostitution från Sverige, Rumänien, Bulgarien, Ryssland och Nigeria. Förövarna var huvudsakligen män och hade i majoriteten av fallen sitt ursprung i samma länder som offren. I några av förundersökningarna om koppleri inkom information om att de misstänkta även bedrev annan brottslig verksamhet som t.ex. narkotika- och vapenbrott.

Tre förundersökningar redovisades till åklagare och två andra förundersökningar lades ner av åklagare då brott inte kunde styrkas. En förundersökning resulterade i att en man dömdes av Linköpings tingsrätt till sex månaders fängelse för koppleri och misshandel. För mer information se rubriken *Dom om koppleri och misshandel kopplat till exploatering i tiggeri*.

I polisregion Öst noterade polisen under 2019 att prostitutionsverksamheter i större utsträckning bedrevs i lägenheter hyrda i andra hand än, som tidigare, på hotell. Annonseringen på olika webbsidor om försäljning av sexuella tjänster tydde på att koppleriverksamheten var organiserad eftersom samma e-postadress och telefonnummer användes i annonser som ledde till flera kvinnor. Telefonnumren ledde ofta till ett s.k. callcenter utomlands där den sexköpande mannen fick tala med en kvinna som pratade engelska. När sexköparen mötte den beställda kvinnan på plats i Sverige visade det sig ofta att kvinnan inte förstod någon eller bara knapphändig engelska.

Fällande dom om koppleri och misshandel kopplat till exploatering i tiggeri

I detta mål dömde tingsrätten i Linköping en 39-årig man från Bulgarien till fängelse i sex månader för koppleri och misshandel av en ung kvinna från Bulgarien.²⁰² I samma mål dömdes även en 48-årig man från Norrköping till dagsböter för köp av sexuell tjänst. Den 39-årige mannen erbjöd kvinnan och hennes bror att följa med till Sverige med löfte om att han kunde ordna arbete åt dem på en städfirma. Innan de kunde börja arbetet på städfirman kom de överens om att paret först skulle tigga ihop pengar för uppehälle.

På plats i Sverige behöll den 39-årige mannen istället alla förtjänster från tiggeriet och kunde inte erbjuda det utlovade arbetet. I stället tvingade han kvinnan till prostitution, vilket hon protesterade emot. Efter tre tillfällen vägrade hon att delta, och misshandlades då av mannen. När han sedan tvingade henne att tigga bad hon om hjälp av en förbipasserande som ringde polisen.

²⁰² Linköpings tingsrätts dom 2019-11-29 i mål nr B 3955-19.

Köp av sexuell tjänst – köp av sexuell handling av barn

Under 2019 anmäldes 116 brott om köp av sexuell tjänst jämfört med 107 under 2018. Dessutom anmäldes 16 brott rörande köp av sexuell handling av barn i polisregion Öst under 2019 jämfört med 4 brott under 2018. Att fler brott rörande köp av sexuell tjänst upptäcktes beror troligtvis på att det genomfördes regelbundna insatser mot köp av sexuell tjänst i polisregionen under 2019.

Även antalet anmälda brott om köp av sexuell handling av barn under 18 år ökade i polisregion Öst. Ökningen kan bero på att det genomfördes särskilda insatser med fokus på sexuella utnyttjanden av barn med koppling till sugardejtning tillsammans med Noa. Genom Noas utbildningsinsatser har polisen blivit mer uppmärksam på sociala medier och andra forum där barn riskerar att bli kontaktade av vuxna i sexuella syften. Ytterligare en orsak till ökningen kan vara att en förundersökning om köp av sexuell handling av barn genererar fler ärenden när den misstänktes mobiltelefoner och datorer genomsöks.

Majoriteten av köp av sexuella tjänster ägde rum i lägenheter hyrda i andra hand eller på enklare hotell. I vissa fall användes även campingstugor och vandrarhem, och inom verksamheter som erbjöd kroppsvård. Majoriteten av de kvinnor som utnyttjades i prostitution i polisregionen kom ursprungligen från Rumänien, Bulgarien, Sydamerika, Spanien, Slovakien, Ungern, Ukraina och Sverige.

Det finns bekräftad information om att kvinnor från utlandet kunde köpa paketresor till Sverige för att sälja sexuella tjänster i "egen regi". I ett sådant paket ingick resan, bokning av hotell och andra anvisningar för att kunna bedriva prostitutionsverksamhet i Sverige. I överenskommelsen ingick också att kvinnan betalade 50 procent av intäkterna från prostitutionen till arrangören. De sexköpande männen bokade köpen av sexuella tjänster genom ett callcenter i utlandet. Köparna fick därefter instruktioner om vart de skulle åka för att möta kvinnan samt information om vilka sexuella tjänster hon sålde och vad de kostade.

Under 2019 inkom mer information till polisen om kopplingar mellan tiggeri och köp av sexuell tjänst, dvs. att kvinnor i tiggeri även utnyttjades i prostitution. Det inleddes också en förundersökning om människoexploatering i ett fall som beskrivs under rubriken *Friande dom om människohandel och människoexploatering m.m.* och en om koppleri som beskrivs under rubriken *Dom om koppleri och misshandel kopplat till exploatering i tiggeri*.

Att information om kopplingar mellan tiggeri och prostitution ökade kan ha sin förklaring i att förtjänsterna av tiggeri inte var tillräckligt goda.

Kampanj mot prostitution och människohandel

Under 2019 genomförde Länsstyrelsen i Östergötlands, Jönköpings och Södermanlands län en gemensam informationskampanj i samarbete med polisen och Novahuset.²⁰³ Kampanjens målgrupp var allmänheten, med ett särskilt fokus på sexköpande män eller potentiella köpare av sexuella tjänster. En annan viktig målgrupp var yrkesverksamma inom socialtjänsten, ideella organisationer och politiskt engagerade som kunde bidra till att sprida kampanjen.

²⁰³ Novahuset är en ideell förening som erbjuder stöd och rådgivning till personer som har blivit utsatta för någon form av sexuellt övergrepp, online eller offline, och till deras anhöriga.

Inom kampanjen erbjöds hotellkedjor tryckt material för att budskapet skulle synas på platser där köp av sexuell tjänst kan äga rum. Kampanjen spreds främst i sociala medier, men även genom korta filmer som visades på biografer.

Människohandel för andra ändamål

Under 2019 anmäldes 4 brott om människohandel för andra ändamål än sexuella. Samtliga ärenden rörde barn. Av de fyra anmälda brotten inleddes förundersökning i tre fall. I dessa tre fall lades förundersökningen ner av åklagare (2) och polis (1). Anledningen till att förundersökningarna lades ner var att brotten begåtts utomlands och att det därför var svårt att finna bevisning. I det fjärde fallet inleddes inte någon förundersökning efter beslut från polisiär förundersökningsledare. Motiveringen till beslutet var att brottet begåtts utomlands (Algeriet) under 2013 och att förövaren aldrig hade befunnit sig i Sverige.

Ett fall rörde en pojke som berättade att han utnyttjades som arbetskraft i Algeriet under 2014. Ett annat fall rörde en pojke från Marocko som berättade att han tvingats begå brott i Europa. Ett tredje fall var felkodat och avsåg ett annat brott.

I övrigt såg polisen ett ökat inflöde av information som rörde misstankar om utnyttjande av arbetskraft på oseriösa nagelsalonger, eller misstankar om att kriminella personer bedrev verksamheter där utländska medborgare utnyttjades som arbetskraft och för sexuella ändamål.

Fällande dom om människoexploatering

I detta fall dömde tingsrätten en 50-årig man till fängelse i åtta månader för människoexploatering.²⁰⁴ Han dömdes också till att betala skadestånd till de två målsägandena.

Ärendet rörde ett ungt par som kom till Sverige från Bangladesh för att studera och arbeta. När de inte lyckats få någon bostad fick de ett löfte av en restaurangägare om att få bo i en lägenhet ovanför dennes restaurang. Restaurangägaren erbjöd dem senare arbete på restaurangen mot en lön om 100 kr i timmen samt mot att de skulle få mat och husrum. Målsägandena arbetade under långa dagar utan att få någon kontant lön. När de krävde sin lön utsatte restaurangägaren dem för hot och de blev också ombedda att lämna restaurangen och lägenheten.

Under rättegången nekade restaurangägaren till att det unga paret hade arbetat på hans restaurang, medan övrig personal på restaurangen bekräftade målsägandenas uppgifter.

Tingsrätten ansåg det ställt bortom rimligt tvivel att restaurangägaren genom vilseledande ifråga om lön och genom utnyttjande av målsägandenas svåra situation exploaterat dem i arbete under uppenbart orimliga villkor. Av bevisningen framgick att målsägandena arbetat orimligt långa dagar, sex till sju dagar i veckan, för en ersättning motsvarande 19 respektive 28 kr per timme.

Tingsrätten fann också att det kunde styrkas att restaurangägaren hotat paret med utvisning, våld och med ett vapen eller en vapenattrapp när de försökte hävda sin rätt. De var dessutom nyanlända i Sverige, saknade all kännedom om svenska förhållanden och var utan bostad.

²⁰⁴ Norrköpings tingsrätts dom 2019-12-05 i mål nr B 198-19.

Bedömningen av om någon arbetat under uppenbart orimliga villkor ska göras utifrån arbetssituationen i dess helhet. Tingsrätten beaktade att målsägandena fått viss ersättning i form av mat- och bostadsförmåner. Vid en beräkning av vad den ersättningen motsvarar fann tingsrätten att målsägandena fått en synnerligen låg lön. Detta, i kombination med i vilken omfattning målsägandena arbetat, gjorde att tingsrätten bedömde att de arbetat under uppenbart orimliga villkor. Tingsrätten fann att målsägandena varit i en sådan svår situation som beskrivs i det nya brottet – människoexploatering, och att restaurangägaren därmed skulle dömas till fängelse för människoexploatering.

Friande dom om människohandel och människoexploatering m.m.

I detta fall friades ett par, en 36-årig kvinna och en 37-årig man från Rumänien, av tingsrätten i Jönköping från åtal om människohandel för sexuella ändamål, människoexploatering och grovt koppleri.²⁰⁵

Enligt åklagaren hade paret bland annat rekryterat och transporterat en ung rumänsk kvinna till Sverige under falska förespeglingar om att hon skulle få arbeta här genom att plocka bär. På plats i Sverige informerade paret henne om att arbetet istället skulle bestå av att sälja sexuella tjänster och att tigga.

Paret förmedlade sexköpande män till kvinnan och tvingade henne att tigga utanför olika matvaruaffärer. De tog också hennes intäkter från tiggeriet och försäljningen av de sexuella tjänsterna och gav henne mat från en container.

Åtalet byggde i stort sett på de uppgifter som kvinnan lämnade. Åklagaren åberopade viss stödbevisning i form av bilder och filmer men polisen hade inte bedrivit någon spaning i ärendet. Tingsrätten ansåg inte att åklagaren lyckades bevisa att paret utnyttjat kvinnans utsatta belägenhet. Det ansågs inte heller bevisat att paret exploaterat kvinnan för sexuella ändamål och/eller tiggeri eller att de haft ett sådant syfte varför åtalet ogillades i sin helhet.

I målet dömde tingsrätten en 48-årig man till 80 dagsböter för köp av sexuell tjänst av den unga kvinnan. Tingsrätten bestämde antalet dagsböter högre än i normalfallet, 50-60 dagsböter, eftersom det måste ha varit uppenbart för mannen att den sexuella tjänsten tillhandahölls av en person som befann sig i en särskilt utsatt situation.

²⁰⁵ Jönköpings tingsrätts dom 2019-07-12 i mål nr B 1479-19.

Bilaga 2 – Lagstiftning på området

Människohandel

4 kap. 1 a § brottsbalken

Den som, i annat fall än som avses i 1 §, genom

1. *olaga tvång,*
2. *vilseledande,*
3. *utnyttjande av någons utsatta belägenhet som allvarligt begränsar personens alternativ, eller*
4. *annat sådant otillbörligt medel om det allvarligt begränsar personens alternativ*

*rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte, döms för **människohandel** till fängelse i lägst två och högst tio år.*

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år döms för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket mindre grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Människohandel är till sin natur ett brott mot person och behandlas i 4 kap. brottsbalken om brott mot frihet och frid. Gemensamt för de omständigheter som nämns i bestämmelsen är att de på olika sätt syftar till att bemästra offrets fria och verkliga vilja, oavsett tilltänkt utnyttjande.

I mars 2018 överlämnade regeringen propositionen *Det straffrättsliga skyddet mot människohandel och människoexploatering* (prop. 2017/18:123) till riksdagen. För att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel föreslog regeringen en tydligare brottsbeskrivning, ett bättre skydd för barn och en skärpning av straffskalan.

Den av regeringen nya föreslagna människohandelsbestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 2018. Bestämmelsen innebär i sak ett förtydligande av de otillbörliga medlen, att straffansvar för brott mot en person som är under 18 år ska gälla även vid oaktsamhet i fråga om offrets ålder och att minimistraffet för människohandel, mindre grovt brott, skärps till fängelse i sex månader.

Människoexploatering/grov människoexploatering

4 kap. 1 b § brottsbalken

*Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 1 a §, genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation exploaterar en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri, döms för **människoexploatering** till fängelse i högst fyra år.*

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år döms till ansvar även om det inte förekommit något olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation. Detta gäller

även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaksam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

*Är ett brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för **grovt människoexploatering** till fängelse i lägst två och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett särskilt hänsynslöst utnyttjande av annan.*

För att stärka det straffrättsliga skyddet mot exploatering av personer i arbete och tiggeri infördes ett nytt gradindelad brott i brottsbalken den 1 juli 2018: **människoexploatering**. Brottet består i att genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation exploatera en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri. Om brottet har avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett särskilt hänsynslöst utnyttjande av annan, kan gärningsman dömas för **grovt människoexploatering**.

Brottet är subsidiärt till människohandel. För straffansvar krävs inte att gärningen har inneburit nödläge för den utsatta personen eller att hon eller han har blivit föremål för några handelsåtgärder. Vidare krävs inte heller för straffansvar att den utsatta personens alternativ har allvarligt begränsats, dvs. det förutsätts inte att omständigheterna vid en helhetsbedömning har varit sådana att den utsatta personen har saknat något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig exploateringen. Det är således fråga om lättnader vad gäller rekvisit som ska uppfyllas i denna straffbestämmelse i jämförelse med människohandelsparagrafen.

Koppleri/grovt koppleri

6 kap. 12 § brottsbalken

*Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för **koppleri** till fängelse i högst fyra år.*

Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, ska han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.

*Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för **grovt koppleri** till fängelse i lägst två och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan.*

Koppleriansvaret träffar den som främjar eller utnyttjar att annan har mer än en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning. Koppleriet kan bedömas som grovt om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande. Ett koppleribrott kan också vara att bedöma som grovt om det har människohandelsliknande inslag och där flickor och kvinnor i prostitutionssyfte förs till Sverige från andra länder.

Den 1 juli 2018 höjdes straffmaximum för grovt koppleri från åtta till tio års fängelse. Detta bl.a. för att kunna straffa de som har planerat och organiserat koppleriverksamhet av

människohandelsliknande karaktär, men där kravet på otillbörlig påverkan inte kunnat bevisas, och för att skapa ytterligare utrymme i straffskalan för de särskilt hänsynslösa fallen.

Köp av sexuell tjänst

6 kap 11 § brottsbalken

*Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för **köp av sexuell tjänst** till böter eller fängelse i högst ett år.*

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

Köp av sexuell handling av barn

6 kap. 9 § brottsbalken

*Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, förmår ett barn som inte fyllt 18 år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för **köp av sexuell handling av barn** till böter eller fängelse i högst två år.*

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

Människosmuggling/grov människosmuggling

20 kap. 8 § utlänningslagen

*Den som uppsåtligen hjälper en utlänning att olovligen komma in i eller passera genom Sverige, en annan EU-stat eller Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein döms för **människosmuggling** till fängelse i högst två år.*

*Är brottet att anse som grovt döms för **grov människosmuggling** till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen*

- 1. utförts mot ersättning,*
- 2. utgjort ett led i en verksamhet som avsett ett stort antal personer, eller*
- 3. utförts under former som innebär livsfara för utlänningen eller annars utförts under hänsynslösa former.*

Är brottet att anse som ringa döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

För försök eller förberedelse till brott enligt denna paragraf döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Lag (2011:1209).

Att notera är att en initial brottsmisstanke om människosmuggling i många fall skulle kunna utgöra andra brott, t.ex. människohandel, försök till människohandel eller koppleri. Det är viktigt att utreda och bedöma omständigheterna i det enskilda fallet. Insmugglingen och/eller mottagandet av personen i Sverige kan vara ett led i en människohandelskedja eller ett främjande av prostitutionstjänster, dvs. ett koppleribrott.

Ocker/grovt ocker

9 kap. 5 § brottsbalken

*Den som vid avtal eller någon annan rättshandling utnyttjar någons trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroendeställning till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen eller för vilken motprestation inte ska lämnas, döms för **ocker** till böter eller fängelse i högst två år.*

För ocker döms också den som vid kreditgivning i näringsverksamhet eller i annan verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, bereder sig ränta eller annan ekonomisk förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen.

*Är brottet grovt, döms för **grovt ocker** till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.*

Enligt bestämmelsen om ocker och grovt ocker straffas den som vid avtal eller någon annan rättshandling begagnar sig av någons trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroendeställning till att bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till motprestationen eller för vilken motprestation inte ska lämnas.

Betydelsen av den nya sexualbrottslagstiftningen

Den 1 juli 2018 trädde en ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet i kraft. Enligt straffbestämmelsen avseende våldtäkt i 6 kap. 1 § brottsbalken, som fler straffbestämmelser i 6 kap. brottsbalken hänvisar till, så krävs det inte för straffansvar att den som genomför den sexuella handlingen är densamma som den som utövat våldet, hotet eller tvånget mot målsäganden. Den nya lagstiftningen innebär att den gärningsperson som genomför en sexuell handling mot en person som inte deltar frivilligt på grund av våld, hot eller tvång eller som av någon anledning befinner sig i en särskilt utsatt situation kan dömas för våldtäkt, sexuellt övergrepp och oäktsamma former av dessa brott om gärningspersonen hade vetskap eller insikt (uppsåt) eller var grovt oaktsam i fråga om att målsägandens deltagande inte var frivilligt. Detta utvidgade straffansvar kan aktualiseras vid människohandel som syftar till prostitution, där sexköparen i större utsträckning än tidigare kan dömas för något av ovan nämnda brott i tillägg till att de döms för köp av sexuell tjänst.

Andra brott

Skattebrottslagen, utlänningslagen och brottsbalken

I Sverige kan den som köper/anlitar offrens tjänster riskera att fällas till ansvar, utöver för ocker, för brott mot bestämmelserna i skattebrottslagen (1971:69).

Även bestämmelsen i 20 kap. 5 § utlänningslagen bör kunna tillämpas i vissa fall om någon uppsåtligt eller av oaktsamhet har en utlänning anställd, om utlänningen inte har rätt att vistas i Sverige eller om denna har rätt att vistas här men saknar föreskrivet arbetstillstånd. Här kan också nämnas arbetsmiljöbrott i 3 kap. 10 § brottsbalken i de fall någon uppsåtligt eller av oaktsamhet har åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen åligger honom för att förebygga ohälsa eller olycksfall och därigenom vållar annans död, kroppsskada eller sjukdom.

Ytterligare brott som kan vara aktuella i de fall människohandel eller andra närliggande brott inte kan styrkas är t.ex. olaga tvång, olaga hot, bedrägeri, anstiftan av grov stöld, brott mot utlänningslagen, brott mot olika typer av arbetsrättsliga bestämmelser samt olika typer av sexualbrott.

Tidsbegränsat uppehållstillstånd för att kunna genomföra förundersökning eller huvudförhandling i brottmål

5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716)

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får på ansökan av förundersökningsledaren beviljas en utlännings vistelse här, om det behövs för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras. Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om minst sex månader ska på ansökan av förundersökningsledaren ges till en utlännings vistelse här, om

- 1. det behövs för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål skall kunna genomföras,*
- 2. utlännings vistelsen klart visar sin vilja att samarbeta med de brottsutredande myndigheterna,*
- 3. utlännings vistelsen brutit alla förbindelser med de personer som är misstänkta för brott som förundersökningen avser, och*
- 4. hänsyn till den allmänna ordningen och säkerheten inte talar emot att tillstånd beviljas.*

Om utlännings vistelsen vill ha betänketid för att återhämta sig och för att kunna ta ställning till om han eller hon vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna, skall på ansökan av förundersökningsledaren ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om 30 dagar meddelas om de förutsättningar som anges i första stycket 1 och 4 är uppfyllda.

Ett uppehållstillstånd som meddelats enligt första stycket får förlängas om förundersökningsledaren begär det och de där angivna förutsättningarna fortfarande är uppfyllda. Ett uppehållstillstånd som meddelats enligt andra stycket får förlängas om förundersökningsledaren begär det, om det av särskilda skäl finns behov av en längre betänketid och de förutsättningar som anges i första stycket 1 och 4 fortfarande är uppfyllda.

För att underlätta lagföring av gärningspersoner infördes 2005 en bestämmelse i utlänningslagen²⁰⁶ om att bevilja tidsbegränsade uppehållstillstånd för utländska vittnen och målsägande, s.k. bevispersoner, när det anses befogat för genomförande av förundersökning och huvudförhandling i brottmål. Under 2019 beviljades 44 individer tidsbegränsade uppehållstillstånd som bevispersoner på grund av att de misstänktes ha utsatts för människohandel och/eller människoexploatering. Totalt 30 av individerna var kvinnor (varav två flickor) och 14 av dem män (varav en pojke). 17 av individerna var EU-medborgare. Totalt beviljades de 44 individerna 60 enskilda tillstånd.

Den 1 juli 2007 ändrades bestämmelsen i utlänningslagen för att överensstämma med ett EG-direktiv om offer för människohandel²⁰⁷. Det ställs nu krav på bevispersonen att denna

²⁰⁶ 5 kap. 15 § utlänningslagen.

²⁰⁷ Rådets direktiv 2004/81/EG av den 29 april 2004 om uppehållstillstånd till tredjelandsmedborgare som har fallit offer för människohandel eller som har fått hjälp till olaglig invandring och vilka samarbetar med de behöriga myndigheterna.

ska samarbeta med de brottsutredande myndigheterna, bryta alla förbindelser med de personer som är misstänkta för brott m.m. På ansökan av förundersökningsledaren kan nu också ett uppehållstillstånd under 30 dagar utfärdas om bevispersonen vill ha betänketid (även kallad reflektionsperiod) för att återhämta sig och för att kunna ta ställning till om hon eller han vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna.

Bilaga 3 – Domar om människohandel och därtill relaterade brott

Domar avkunnade i polisregion Stockholm 2019

1A: Stockholms tingsrätts dom 2019-05-06 i mål nr B 1206-1

Gärningsperson 1 Man f. 1991, medborgare i Ungern
 Brott Koppleri
 Påföljd Villkorlig dom

Gärningsperson 2 Man f. 1987, medborgare i Eritrea
 Brott Köp av sexuell tjänst
 Påföljd 40 dagsböter à 190 kr

Offer Fyra kvinnor från Rumänien

Domen har överklagats. Svea hovrätt målnummer B 6210-19.

Domar avkunnade i polisregion Väst 2019

1A: Göteborgs tingsrätts dom 2019-03-28 i mål nr B 9-19

Gärningsperson 1 Kvinna f. 1985, medborgare i Polen
 Brott Koppleri
 Påföljd Fängelse 6 månader.
 Den tilltalade utvisas och förbjuds att återvända före 2024-03-28.

Gärningsperson 2 Man f. 1989, medborgare i Polen
 Brott Koppleri
 Påföljd Fängelse 10 månader.
 Den tilltalade utvisas och förbjuds att återvända före 2024-03-28.

Offer Sex kvinnor från Polen.

2A: Skaraborgs tingsrätts dom 2019-09-27 i mål nr B 382-19

Gärningsperson 1 Man f. 1982, medborgare i Rumänien
 Brott Koppleri
 Påföljd Skyddstillsyn

Gärningsperson 2 Man f. 1985, medborgare i Sverige
 Brott Koppleri
 Påföljd Villkorlig dom.
 60 dagsböter à 180 kr.

Offer En kvinna från Rumänien.

3A: Göteborgs tingsrätts dom 2019-06-25 i mål nr B 1852-19

Gärningsperson 1	Man f. 2000, Statslös
Brott	– Narkotikabrott – Stöld – Försök till stöld – Ringa stöld – Ringa skadegörelse
Påföljd	Fängelse 6 månader
Gärningsperson 2	Man f. 1972, Statslös
Brott	– Narkotikabrott – Anstiftan av stöld
Påföljd	Fängelse 1 år 6 månader
Övrigt	Åtal om människohandel ogillas. Yrkande om utvisning avslogs.
Gärningsperson 3	Man f. 1999, Statslös
Brott	– Narkotikabrott – Stöld – Försök till stöld – Ringa narkotikabrott
Påföljd	Fängelse 1 år
Gärningsperson 4	Man f. 2004, Statslös
Brott	Ringa narkotikabrott
Påföljd	Ungdomsvård

Domar avkunnade i polisregion Syd 2019**1A: Malmö tingsrätts dom 2019-06-27 i mål nr B 3719-19**

Gärningsperson	Kvinna f. 1976, medborgare i Ungern
Brott	Koppleri
Påföljd	Fängelse 6 månader. Den tilltalade utvisas och förbjuds att återvända före 2024-06-27.
Offer	Fyra kvinnor från Mexiko och Venezuela.

1B: Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2019-08-26 i mål nr B 2111-19

Hovrätten ändrade tingsrättens domslut på så sätt att fängelsestraffet ansågs vara helt verkställt samt att beslutet om utvisning upphävdes.

2A: Helsingborgs tingsrätts dom 2019-12-09 i mål nr B 4301-19

Gärningsperson 1	Man f. 1985, medborgare i Tunisien
Brott	– Misshandel – Grovt koppleri – Ringa narkotikabrott
Påföljd	Fängelse 2 år 6 månader. Yrkandet om utvisning avslogs.
Gärningsperson 2	Man f. 1964, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 290 kr
Gärningsperson 3	Man f. 1992, medborgare i Syrien
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	75 dagsböter à 220 kr
Gärningsperson 4	Man f. 1998, medborgare i Eritrea
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 160 kr
Gärningsperson 5	Man f. 1964, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 170 kr
Gärningsperson 6	Man f. 1990, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 50 kr
Gärningsperson 7	Man f. 1988, medborgare i Egypten
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 480 kr
Gärningsperson 8	Man f. 1988, medborgare i Jordanien
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 250 kr
Gärningsperson 9	Man f. 1983, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	Den tilltalade frikändes från åtal
Gärningsperson 10	Man f. 1993, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 50 kr
Gärningsperson 11	Man f. 1998, medborgare i Eritrea
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 50 kr

- Gärningsperson 12** Man f. 1991, medborgare i Irak
 Brott Köp av sexuell tjänst
 Påföljd 50 dagsböter à 50 kr
- Gärningsperson 13** Man f. 1998, medborgare i Afghanistan
 Brott Köp av sexuell tjänst
 Påföljd 75 dagsböter à 70 kr
- Offer** Två unga kvinnor från Sverige

3A: Växjö tingsrätts dom 2018-12-19 i mål nr B 2083-17

- Gärningsperson 1** Man f. 1996, medborgare i Bulgarien
 Brott – Människohandel för tiggeriändamål
 – Misshandel
 Påföljd Fängelse 4 år.
 Den tilltalade utvisas ur riket och förbjuds att återvända före 2028-12-19.
 Den dömde ska utge skadestånd till 3 målsägande.
- Gärningsperson 2** Man f. 1993, medborgare i Bulgarien
 Brott – Människohandel för tiggeriändamål
 – Rån
 Påföljd Fängelse 5 år och 6 månader.
 Den tilltalade utvisas ur riket och förbjuds att återvända före 2033-12-19.
 Den dömde ska utge skadestånd till 7 målsägande.
- Gärningsperson 3** Man f. 1973, medborgare i Bulgarien
 Brott Medhjälp till människohandel för tiggeriändamål
 Påföljd Fängelse 1 år och 6 månader.
 Den tilltalade utvisas ur riket och förbjuds att återvända före 2023-12-19.
 Den dömde ska utge skadestånd till 3 målsägande.
- Gärningsperson 4** Man f. 1998, medborgare i Bulgarien
 Brott Människohandel för tiggeriändamål
 Påföljd Fängelse 2 år och 3 månader
 Den tilltalade utvisas ur riket och förbjuds att återvända före 2028-12-19.
 Den dömde ska utge skadestånd till 4 målsägande.
- Gärningsperson 5** Man f. 1979, medborgare i Bulgarien
 Brott Människohandel för tiggeriändamål
 Påföljd Fängelse 4 år och 10 månader.
 Den tilltalade utvisas ur riket och förbjuds att återvända före 2028-12-19.
 Den dömde ska utge skadestånd till 3 målsägande.

Gärningsperson 6 Man f. 1958, medborgare i Bulgarien
 Brott Människohandel för tiggeriändamål
 Påföljd Fängelse 4 år och 10 månader.
 Den tilltalade utvisas ur riket och förbjuds att återvända före 2028-12-19.
 Den dömd ska utge skadestånd till 3 målsägande.

Gärningsperson 7 Man f. 1976, medborgare i Bulgarien
 Brott Människohandel för tiggeriändamål
 Påföljd Fängelse 4 år och 10 månader.
 Den tilltalade utvisas ur riket och förbjuds att återvända före 2028-12-19.
 Den dömd ska utge skadestånd till 3 målsägande.

Gärningsperson 8 Man f. 1942, medborgare i Sverige
 Brott Medhjälp till människohandel för tiggeriändamål
 Påföljd Åtal om medhjälp till människohandel ogillas

Offer Fyra kvinnor och fyra män från Bulgarien

3B: Göta hovrätts dom 2019-04-25 i mål nr B 47-19

Hovrätten skärpte straffet för fyra av huvudmännen. Den högsta påföljden för en av de fyra blev fängelse i sex år istället för i fem år och sex månader.

4A: Malmö tingsrätts dom 2018-04-26 i mål nr B 1720-18

Gärningsperson Man f. 1985, medborgare i Rumänien
 Brott Människohandel för tiggeriändamål
 Påföljd Åtal om människohandel för tiggeriändamål ogillas.
 Yrkandet om utvisning ogillas.

Offer Två män från Rumänien

4B: Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2019-06-14 i mål nr B 1636-18.

Hovrätten ändrade domen och dömd gärningsperson 1 till fängelse i ett år och sex månader samt fem års utvisning för människohandel.

Domar avkunnade i polisregion Bergslagen 2019

1A: Falu tingsrätts dom 2019-08-09 i mål nr B 1656-19

Gärningsperson 1 Man f. 1991, medborgare i Sverige
 Brott – Människohandel för sexuella ändamål
 – Medhjälp till grov våldtäkt mot barn
 – Bedrägeri
 – Försök till bedrägeri
 – Narkotikabrott
 Påföljd Fängelse 4 år.
 Den dömd ska utge skadestånd till 1 målsägande.

Gärningsperson 2 Man f. 1964, medborgare i Litauen
 Brott Medhjälp till köp av sexuell tjänst
 Påföljd Fängelse 3 månader

Gärningsperson 3 Man f. 1983, medborgare i Litauen
 Brott – Grov våldtäkt mot barn
 – Ringa narkotikabrott
 Påföljd Fängelse 5 år.
 Den tilltalade utvisas och förbjuds att återvända före 2034-08-09.

Offer En ung kvinna från Sverige

1B: Svea hovrätts dom 2019-10-16 i mål nr B 8989-19

Hovrätten ändrade tingsrättens dom på så sätt att gärningsperson 1 friades från åtal för människohandel och straffet sänktes till fängelse i 3 år och 6 månader.

2A: Värmlands tingsrätts dom 2019-05-03 i mål nr B 1114-19

Gärningsperson 1 Man f. 1989, medborgare i Rumänien
 Brott Koppleri
 Påföljd Villkorlig dom med samhällstjänst 120 timmar.
 Om fängelse i stället hade valts som påföljd skulle fängelse 4 månader ha dömts ut.

Gärningsperson 2 Man f. 1983, medborgare i Sverige
 Brott Köp av sexuell tjänst
 Påföljd 70 dagsböter à 170 kr

Gärningsperson 3 Man f. 1972, medborgare i Sverige
 Brott Köp av sexuell tjänst
 Påföljd 70 dagsböter à 270 kr

Gärningsperson 4 Man f. 1947, medborgare i Sverige
 Brott Köp av sexuell tjänst
 Påföljd 70 dagsböter à 200 kr

Gärningsperson 5 Man f. 1969, medborgare i Sverige
 Brott Köp av sexuell tjänst
 Påföljd 50 dagsböter à 440 kr

Offer En kvinna från Rumänien

Tingsrättens dom överklagades inte.

Domar avkunnade i polisregion Öst 2019

1A: Jönköpings tingsrätts dom 2019-07-12 i mål nr B 1479–19

Gärningsperson 1	Man f. 1982, medborgare i Rumänien
Brott	– Människohandel för sexuella ändamål – Människoexploatering – Grovt koppleri
Påföljd	Den tilltalade frikändes från åtal
Gärningsperson 2	Kvinna f. 1983, medborgare i Rumänien
Brott	– Människohandel för sexuella ändamål – Människoexploatering – Grovt koppleri
Påföljd	Den tilltalade frikändes från åtal
Gärningsperson 3	Man f. 1971, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	80 dagsböter à 250 kr
Offer	En ung kvinna från Rumänien.

1B: Göta hovrätts dom 2020-03-26 i mål nr B 2387-19

Hovrätten hävde beslag av kontanta medel men fastställde i övrigt tingsrättens dom.

2A: Linköpings tingsrätts dom 2020-11-29 i mål nr B 3955–19

Gärningsperson 1	Man f. 1980, medborgare i Bulgarien
Brott	– Koppleri – Misshandel
Påföljd	Fängelse 6 månader
Gärningsperson 2	Man f. 1971, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 250 kr
Offer	En ung kvinna från Bulgarien

Tingsrättens dom överklagades.

3A: Norrköpings tingsrätts dom 2019-12-05 i mål nr B 198–19**Gärningsperson 1** Man f. 1969, medborgare i Sverige

Brott Människoexploatering

Påföljd Fängelse 8 månader

Offer En man och en kvinna från Bangladesh.

Tingsrättens dom överklagades.

Domar avkunnade i polisregion Mitt 2019**1A: Uppsala tingsrätts dom 2019-04-26 i mål nr B 4530–19****Gärningsperson 1** Man f. 1988, medborgare i Rumänien

Brott – Människohandel för sexuella ändamål

– Olaga hot

– Dopningsbrott

Påföljd Fängelse 3 år 4 månader

Den tilltalade utvisas och förbjuds att återvända före 2029-04-26.

Den dömd ska utge skadestånd till 1 målsägande.

Den dömd ska såsom förverkat värde av människohandelsbrott betala 159 500 kronor till staten.

Gärningsperson 2 Man f. 1997, medborgare i Rumänien

Brott Människohandel för sexuella ändamål

Påföljd Fängelse 2 år och 10 månader.

Den tilltalade utvisas och förbjuds att återvända före 2029-04-26.

Den dömd ska utge skadestånd till 1 målsägande.

Den dömd ska såsom förverkat värde av människohandelsbrott betala 159 500 kronor till staten.

Gärningsperson 3 Man f. 1949, medborgare i Sverige

Brott – Kränkande fotografering

– Oaktsam våldtäkt

– Köp av sexuell tjänst

Påföljd Fängelse 1 år.

Den dömd ska utge skadestånd till 1 målsägande.

Gärningsperson 4 Man f. 1981, medborgare i Sverige

Brott Köp av sexuell tjänst

Påföljd 75 dagsböter à 520 kr

Gärningsperson 5 Man f. 1989, medborgare i Sverige

Brott Köp av sexuell tjänst

Påföljd 75 dagsböter à 350 kr

Gärningsperson 6	Man f. 1977, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 260 kr
Gärningsperson 7	Man f. 1993, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 260 kr
Gärningsperson 8	Man f. 1957, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 200 kr
Gärningsperson 9	Man f. 1992, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	Åtal för köp av sexuell tjänst ogillades
Gärningsperson 10	Man f. 1972, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	75 dagsböter à 230 kr
Gärningsperson 11	Man f. 1983, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 200 kr
Gärningsperson 12	Man f. 1992, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 250 kr
Gärningsperson 13	Man f. 1977, medborgare i Sverige och Indien
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	100 dagsböter à 570 kr
Gärningsperson 14	Man f. 1981, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	70 dagsböter à 50 kr
Gärningsperson 15	Man f. 1995, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 50 kr
Gärningsperson 16	Man f. 1979, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 370 kr
Gärningsperson 17	Man f. 1967, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 570 kr
Offer	En ung kvinna från Rumänien

1B: Svea hovrätts dom 2019-07-15 i mål nr B 5624-19

Hovrätten fastställde tingsrättens dom gällande gärningspersonerna 1 och 2 samt sänkte straffet till fängelse i åtta månader för gärningsperson 3

2A: Uppsala tingsrätts dom 2019-03-29 i mål nr B 6838–18

Gärningsperson 1	Kvinna f. 1973, medborgare i Sverige
Brott	Grovt koppleri
Påföljd	Fängelse 2 år 2 månader.
Den tilltalade förpliktades att såsom förverkat värde till följd av koppleri utge 244 450 kr till staten.
Gärningsperson 2	Man f. 1997, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 50 kr
Gärningsperson 3	Man f. 1992, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 220 kr
Gärningsperson 4	Man f. 1980, medborgare i Uzbekistan
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 260 kr
Gärningsperson 5	Man f. 1963, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 170 kr
Gärningsperson 6	Man f. 1986, medborgare i Pakistan
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 160 kr
Gärningsperson 7	Man f. 1963, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 270 kr
Gärningsperson 8	Man f. 1997, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 220 kr
Gärningsperson 9	Man f. 1976, medborgare i Mongoliet
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	Den tilltalade frikändes från åtal
Gärningsperson 10	Man f. 1971, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 400 kr
Gärningsperson 11	Man f. 1971, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 240 kr

Gärningsperson 12	Man f. 1986, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 140 kr
Gärningsperson 13	Man f. 1968, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 430 kr
Gärningsperson 14	Man f. 1964, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	50 dagsböter à 440 kr
Gärningsperson 15	Man f. 1972, medborgare i Sverige
Brott	Köp av sexuell tjänst
Påföljd	Åtal för köp av sexuell tjänst ogillades
Offer	Sex kvinnor från Thailand.

Tingsrättens dom vann laga kraft 2019-04-23 för samtliga tilltalade.

Bilaga 4 – Anmälda brott under 2017–2019

Antal anmälda brott²⁰⁸

	Antal per år		
	2017	2018	2019
Hela landet			
0418 - Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	23	14	12
0419 - Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	59	79	94
0470 - Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	12	5	7
0471 - Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	27	24	42
0472 - Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	13	16	11
0473 - Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	27	20	7
0474 - Människohandel för organhandel med barn under 18 år	2	0	..
0475 - Människohandel för organhandel med person 18 år eller äldre	0	0	2
0476 - Människohandel för krigstjänst med barn under 18 år	1	0	1
0477 - Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	0	0	..
0478 - Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	11	25	47
0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	39	31	53
0493 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	..	1	1
0494 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	..	3	42
0495 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	..	1	2
0496 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	..	3	3
0609 - Koppleri, inkl. grovt	136	182	133
0610 - Köp av sexuell handling av barn under 18 år	96	131	224

²⁰⁸ Statistik 2020-03-31 från Brottsförebyggande rådet (Brå). Tillgänglig: <http://statistik.bra.se>

4024 - Köp av sexuell tjänst (from juni 2006 15 år eller äldre och from maj 2007 18 år eller äldre)	563	848	764
Region Nord			
0418 - Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	2	1	2
0419 - Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	8	9	13
0470 - Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	1	0	1
0471 - Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	4	6	6
0472 - Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	2	4	3
0473 - Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	1	2	..
0474 - Människohandel för organhandel med barn under 18 år	2	0	..
0475 - Människohandel för organhandel med person 18 år eller äldre	0	0	..
0476 - Människohandel för krigstjänst med barn under 18 år	0	0	..
0477 - Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	0	0	..
0478 - Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	4	1	2
0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	6	4	3
0493 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	..	0	..
0494 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	..	1	5
0495 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	..	0	1
0496 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	..	1	..
0609 - Koppleri, inkl. grovt	11	13	10
0610 - Köp av sexuell handling av barn under 18 år	6	19	27
4024 - Köp av sexuell tjänst (from juni 2006 15 år eller äldre och from maj 2007 18 år eller äldre)	53	117	54
Region Mitt			
0418 - Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	1	0	1
0419 - Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	3	9	9

0470 - Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	1	0	..
0471 - Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	3	1	3
0472 - Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	4	2	3
0473 - Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	3	5	4
0474 - Människohandel för organhandel med barn under 18 år	0	0	..
0475 - Människohandel för organhandel med person 18 år eller äldre	0	0	..
0476 - Människohandel för krigstjänst med barn under 18 år	0	0	..
0477 - Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	0	0	..
0478 - Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	0	1	1
0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	7	0	5
0493 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	..	0	..
0494 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	..	0	..
0495 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	..	0	..
0496 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	..	0	..
0609 - Koppleri, inkl. grovt	11	9	17
0610 - Köp av sexuell handling av barn under 18 år	16	8	9
4024 - Köp av sexuell tjänst (from juni 2006 15 år eller äldre och from maj 2007 18 år eller äldre)	77	137	93
Region Stockholm			
0418 - Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	7	4	6
0419 - Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	20	29	34
0470 - Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	5	2	1
0471 - Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	10	6	12
0472 - Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	3	2	1
0473 - Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	6	3	..
0474 - Människohandel för organhandel med barn under 18 år	0	0	..

0475 - Människohandel för organhandel med person 18 år eller äldre	0	0	2
0476 - Människohandel för krigstjänst med barn under 18 år	0	0	..
0477 - Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	0	0	..
0478 - Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	4	12	27
0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	9	14	21
0493 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	..	0	..
0494 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	..	1	20
0495 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	..	1	..
0496 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	..	1	..
0609 - Koppleri, inkl. grovt	46	66	46
0610 - Köp av sexuell handling av barn under 18 år	35	50	92
4024 - Köp av sexuell tjänst (from juni 2006 15 år eller äldre och from maj 2007 18 år eller äldre)	205	235	176
Region Öst			
0418 - Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	5	4	..
0419 - Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	2	3	3
0470 - Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	1	1	..
0471 - Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	1	3	4
0472 - Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	2	1	3
0473 - Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	5	2	2
0474 - Människohandel för organhandel med barn under 18 år	0	0	..
0475 - Människohandel för organhandel med person 18 år eller äldre	0	0	..
0476 - Människohandel för krigstjänst med barn under 18 år	0	0	..
0477 - Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	0	0	..
0478 - Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	2	3	4
0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	4	2	..

0493 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	..	0	..
0494 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	..	0	5
0495 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	..	0	1
0496 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	..	1	2
0609 - Koppleri, inkl. grovt	16	11	9
0610 - Köp av sexuell handling av barn under 18 år	4	4	16
4024 - Köp av sexuell tjänst (from juni 2006 15 år eller äldre och from maj 2007 18 år eller äldre)	102	107	116
Region Väst			
0418 - Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	2	1	1
0419 - Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	9	10	16
0470 - Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	0	0	1
0471 - Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	5	0	3
0472 - Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	0	2	..
0473 - Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	5	1	1
0474 - Människohandel för organhandel med barn under 18 år	0	0	..
0475 - Människohandel för organhandel med person 18 år eller äldre	0	0	..
0476 - Människohandel för krigstjänst med barn under 18 år	0	0	1
0477 - Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	0	0	..
0478 - Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	1	1	5
0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	5	2	13
0493 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	..	1	1
0494 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	..	1	6
0495 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	..	0	..
0496 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	..	0	..

0609 - Koppleri, inkl. grovt	25	41	24
0610 - Köp av sexuell handling av barn under 18 år	14	16	15
4024 - Köp av sexuell tjänst (from juni 2006 15 år eller äldre och from maj 2007 18 år eller äldre)	58	122	77
Region Syd			
0418 - Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	6	2	1
0419 - Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	13	15	14
0470 - Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	4	2	3
0471 - Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	4	8	10
0472 - Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	0	0	1
0473 - Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	5	4	..
0474 - Människohandel för organhandel med barn under 18 år	0	0	..
0475 - Människohandel för organhandel med person 18 år eller äldre	0	0	..
0476 - Människohandel för krigstjänst med barn under 18 år	1	0	..
0477 - Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	0	0	..
0478 - Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	0	3	7
0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	8	6	9
0493 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	..	0	..
0494 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	..	0	4
0495 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	..	0	..
0496 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	..	0	..
0609 - Koppleri, inkl. grovt	23	32	18
0610 - Köp av sexuell handling av barn under 18 år	10	15	5
4024 - Köp av sexuell tjänst (from juni 2006 15 år eller äldre och from maj 2007 18 år eller äldre)	41	90	97

Region Bergslagen			
0418 - Människohandel för sexuella ändamål med barn under 18 år	0	2	1
0419 - Människohandel för sexuella ändamål med person 18 år eller äldre	4	4	5
0470 - Människohandel för tvångsarbete med barn under 18 år	0	0	1
0471 - Människohandel för tvångsarbete med person 18 år eller äldre	0	0	4
0472 - Människohandel för tiggeri med barn under 18 år	2	5	..
0473 - Människohandel för tiggeri med person 18 år eller äldre	2	3	..
0474 - Människohandel för organhandel med barn under 18 år	0	0	..
0475 - Människohandel för organhandel med person 18 år eller äldre	0	0	..
0476 - Människohandel för krigstjänst med barn under 18 år	0	0	..
0477 - Människohandel för krigstjänst med person 18 år eller äldre	0	0	..
0478 - Människohandel för övriga ändamål med barn under 18 år	0	4	1
0479 - Människohandel för övriga ändamål med person 18 år eller äldre	0	3	2
0493 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med barn under 18 år	..	0	..
0494 - Människoexploatering inkl. grovt för tvångsarbete el. arbete under orimliga villkor, med person 18 år eller äldre	..	0	2
0495 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med barn under 18 år	..	0	..
0496 - Människoexploatering inkl. grovt för tiggeri, med person 18 år eller äldre	..	0	1
0609 - Koppleri, inkl. grovt	4	10	9
0610 - Köp av sexuell handling av barn under 18 år	11	19	60
4024 - Köp av sexuell tjänst (from juni 2006 15 år eller äldre och from maj 2007 18 år eller äldre)	27	40	151

